

**Diagnoza potrzeb i potencjału
społeczności lokalnej gminy Klucze
w zakresie usług społecznych**

RAPORT SWARMCHECK

Diagnoza potrzeb i potencjału społeczności lokalnej gminy Klucze w zakresie usług społecznych

RAPORT SWARMCHECK

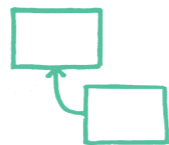
Unia Europejska
Europejski Fundusz Społeczny

Spis treści

1. Wprowadzenie	8	4.1. Pomoc społeczna	72
1.1. Informacje o diagnozie	8	4.2. Przeciwdziałanie bezrobociu	80
1.2. Informacje o gminie	10	4.3. Reintegracja zawodowa i społeczna	85
1.3. Potencjał wspólnoty samorządowej	18	4.4. Mieszkalnictwo	89
2. Metodologia i przebieg badań	38	5. Ochrona zdrowia i środowiska	96
2.1. Podział obszarów usług społecznych na segmenty	39	5.1. Promocja i ochrona zdrowia	96
2.2. Desk research	40	5.2. Wspieranie osób z niepełnosprawnością	106
2.3. Indywidualne wywiady z liderami społeczności lokalnej	40	5.3. Ochrona środowiska	111
2.4. Badanie ilościowe w formie ankiety – online i offline	41	6. Aktywność obywatelska, edukacja, kultura i sport	118
2.5. Otwarte spotkania konsultacyjne z mieszkańcami	43	6.1. Pobudzanie aktywności obywatelskiej	118
2.6. Zogniskowane wywiady grupowe – fokusowe	44	6.2. Edukacja publiczna	123
2.7. Panel ekspertów	44	6.3. Kultura	127
2.8. Skrzynki inspiracji	45	6.4. Kultura fizyczna i turystyka	131
3. Rodzina	48	7. Rekomendacje	138
3.1. Polityka prorodzinna	48	7.1. Rekomendacje szczegółowe	138
3.2. Wsparcie rodziny	53	7.2. Rekomendacje systemowe	148
3.3. System pieczy zastępczej	66	8. Spis tabel i wykresów	154
4. System wsparcia społecznego	72	9. Zespół	156

1. Wprowadzenie

1.1. Informacje o diagnozie

Wykonanie diagnozy potrzeb i potencjału społeczności lokalnej gminy Klucze w zakresie usług społecznych zostało zlecone firmie Swarmcheck przez Ośrodek Pomocy Społecznej w Kluczach (dalej: OPS). Merytoryczne i czasowe ramy diagnozy zostały określone w zapytaniu ofertowym z dnia 09.08.2021 r. (numer zapytania ofertowego: ISUP.260.4.2021).

Diagnoza jest częścią projektu *Centrum Usług Społecznych w Gminie Klucze* realizowanego ze wsparciem środków Unii Europejskiej, w ramach II Osi priorytetowej Efektywne polityki publiczne dla rynku pracy, gospodarki i edukacji, Działanie 2.8 Rozwój usług społecznych świadczonych w środowisku lokalnym Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój.

Projekt diagnozy zakładał przeprowadzenie serii badań ilościowych i jakościowych określających potrzeby i potencjał lokalnej społeczności w zakresie usług społecznych. Przez usługi społeczne należy rozumieć działania spełniające warunki zdefiniowane w art. 2. ust. 1. Ustawy z dnia 19 lipca 2019 r. o realizowaniu usług społecznych przez centrum usług społecznych (dalej: UORUS). W UORUS wskazano 14 typów usług społecznych:

1. politykę prorodzinną,
2. wspieranie rodziny,
3. system pieczy zastępczej,
4. pomoc społeczną,
5. promocję i ochronę zdrowia,
6. wspieranie osób niepełnosprawnych,

7. edukację publiczną,
8. przeciwdziałanie bezrobociu,
9. kulturę,
10. kulturę fizyczną i turystykę,
11. pobudzanie aktywności obywatelskiej,
12. mieszkalnictwo,
13. ochronę środowiska,
14. reintegrację zawodową i społeczną.

W zapytaniu ofertowym określone zostały 4 szczegółowe cele diagnozy:

1. ocena obecnego stanu usług społecznych w gminie,
2. ocena potencjału organizacji pozarządowych i innych podmiotów świadczących usługi społeczne,
3. zidentyfikowanie istniejącego w środowisku lokalnym zapotrzebowania i oczekiwań na usługi społeczne,
4. określenie kierunków niezbędnych działań oraz rekomendacji w zakresie usług społecznych odpowiadających na potrzeby społeczności lokalnej.

Rezultaty diagnozy mają posłużyć za podstawę opracowania realistycznej oraz odpowiadającej na potrzeby i oczekiwania mieszkańców strategii przekształcenia OPS-u w Kluczach w Centrum Usług Społecznych (dalej: CUS).

Celem niniejszego raportu jest przedstawienie rezultatów diagnozy. W rozdziale 2. opisano metodologię wykorzystaną we wszystkich działaniach badawczych zrealizowanych w ramach diagnozy. Rozdziały od 3. do 7. zawierają szczegółowe analizy i rekomendacje dotyczące wszystkich obszarów usług społecznych.

1.2. Informacje o gminie

Gmina Klucze znajduje się w północno-zachodniej części województwa małopolskiego, w odległości 45 km od Krakowa oraz 45 km od Katowic. W skład gminy wchodzi sołectwa: Klucze, Bogucin Duży, Jaroszowiec, zalesie Golczowskie, Golczowice, Cieślin, Kolbark, Bydlin, Krzywopłoty, Kwaśniów Górny, Kwaśniów Dolny, Ryczówek, Hucisko, Rodaki oraz Chechło. Gmina Klucze znajduje się w powiecie olkuskim na terenie Wyżyny Krakowsko-Częstochowskiej w bezpośrednim sąsiedztwie z województwem śląskim. Gmina sąsiaduje również z gminami: Bolesław, Olkusz (miasto powiatowe), Wolbrom i gminami położonymi na terenie województwa śląskiego: Dąbrowa Górnicza, Łazy, Ogrodzieniec i Pilica. Powierzchnia całej gminy wynosi 119,3 km².

1.2.1. WYBRANE DANE DEMOGRAFICZNE

— Liczba ludności: 14 727 osób, w tym 7 711 kobiet.

— Liczba ludności według kategorii:

— w wieku przedprodukcyjnym — 17,3%

— produkcyjnym — 59,6%

— poprodukcyjnym — 23,1%

— Gęstość zaludnienia: 127 osób na km².

(Powyższe dane pozyskano z Banku Danych Lokalnych (dalej: BDL), Głównego Urzędu Statystycznego (dalej: GUS) z roku 2020)

— Liczba osób prowadzących działalność gospodarczą: 946 (Raport o stanie Gminy Klucze za 2020 rok)

1.2.2. POLITYKA PRORODZINNA

— Przyrost naturalny (na 1000 ludności): -8,04 promila (dane z BDL GUS rok 2020).

— Urodzenia żywe: 96

— Kobiety w wieku produkcyjnym: 4 037. (Ocena zasobów pomocy społecznej. Rok oceny 2020)

1.2.3. DOSTĘPNOŚĆ MIEJSC W ŻŁOBKACH

— Dzieci w wieku do 3 lat w ogóle: 487.

— Liczba dzieci objętych opieką w żłobkach: 27.

— Odsetek dzieci objętych opieką w żłobkach: 5,5%.

(Powyższe dane pozyskano z Oceny zasobów pomocy społecznej. Rok oceny 2020)

1.2.4. WSPIERANIE RODZINY

— Liczba rodzin pobierających świadczenia rodzinne: 710.

— Liczba osób uprawnionych do świadczeń rodzinnych: 1063.

— Liczba rodzin pobierających świadczenie wychowawcze (500+): 1633.

— Liczba świadczeń (500+): 29 418.

— Liczba rodzin pobierających świadczenia w Programie *Dobry Start* (300+): 1276.

— Liczba świadczeń wypłaconych w programie *Dobry Start* (300+): 1742.

(Powyższe dane pozyskane z Raport o stanie gminy Klucze za 2020 rok)

— Liczba rodzin pobierających fundusz alimentacyjny: 45.

— Liczba osób uprawnionych do funduszu alimentacyjnego: 56.

— Liczba placówek wsparcia dziennego: 3.

- Liczba miejsc w placówkach wsparcia dziennego: 105.
- Liczba osób objętych programem *Posiłek w szkole i w domu*: 316.
- Liczba asystentów rodziny w gminie:
  - 4 (2018),
  - 2 (2019),
  - 1 (2020).
- Liczba rodzin, które korzystały z usług asystentów rodziny:
  - 32 (2018),
  - 18 (2019),
  - 12 (2020).

1.2.5. SYSTEM PIECZY ZASTĘPCZEJ

- Liczba dzieci przebywających w formach rodzinnej pieczy zastępczej: 4.
- Liczba dzieci przebywających w rodzinach spokrewnionych: 3.
- Liczba dzieci przebywających w placówkach opiekuńczo-wychowawczych: 1.

(Powyższe dane pozyskano od Ośrodka Pomocy Społecznej w Kluczach, 2021.)

1.2.6. POMOC SPOŁECZNA

- Liczba odbiorców pomocy i wsparcia w zakresie pomocy społecznej: 1576.

- Liczba osób korzystających ze świadczeń na podstawie wydanych decyzji: 482.
- Liczba rodzin korzystających z pomocy społecznej:
  - 1 138 (2018),
  - 700 (2019),
  - 1 175 (2020).
- Liczba osób w rodzinach korzystających z pomocy społecznej:
  - 2 405 (2018),
  - 1 347 (2019),
  - 1 612 (2020).
- Liczba rodzin korzystających z świadczeń pieniężnych:
  - 288 (2018),
  - 294 (2019),
  - 275 (2020).
- Liczba osób korzystających z świadczeń pieniężnych:
  - 298 (2018),
  - 305 (2019),
  - 348 (2020).
- Liczba rodzin korzystających z świadczeń niepieniężnych:
  - 204 (2018),
  - 225 (2019),
  - 235 (2020).

— Liczba osób korzystających z świadczeń niepieniężnych:

— 304 (2018),

— 311 (2019),

— 304 (2020).

— Liczba osób korzystających z usług opiekuńczych:

— 40 (2018),

— 55 (2019),

— 79 (2020).

— Liczba rodzin korzystających z poradnictwa specjalistycznego:

— 13 (2018),

— 56 (2019),

— 95 (2020).

— Liczba miejsc w mieszkaniach chronionych: 15.

— Liczba osób korzystających z mieszkań chronionych: 10.

— Liczba osób bezdomnych: 38 (na podstawie przyznanych świadczeń).

— Liczba osób migrujących z zagranicy: 8. (dane z BDL GUS 2020).

(Powyższe dane pozyskano z Oceny zasobów pomocy społecznej. Rok oceny 2020, chyba że zaznaczono inaczej.)

1.2.7. PRZECIWDZIAŁANIE BEZROBOCIU

— Liczba osób bezrobotnych ogółem:

— 3 469 (2018),

— 3 286 (2019),

— 3 526 (2020).

— Liczba osób bezrobotnych zarejestrowanych:

— 429 (2018),

— 371 (2019),

— 421 (2020).

— Liczba osób długotrwale bezrobotnych:

— 1 888 (2018),

— 1 782 (2019),

— 1 952 (2020).

— Liczba osób w wieku produkcyjnym: 9 293.

(Powyższe dane pozyskano z Oceny zasobów pomocy społecznej. Rok oceny 2020)

1.2.8. PROMOCJA I OCHRONA ZDROWIA

— Liczba porad ambulatoryjnej opieki zdrowotnej: 65 344

1.2.9. OCHRONA ŚRODOWISKA

— Nasadzenia drzew: 76 sztuk.

— Nasadzenia krzewów: 0 sztuk.

— Emisja zanieczyszczeń gazowych: 43 461 [t/r] (Dane pozyskano

ze Statystycznego Vademecum Samorządowego 2020, Urząd Statystyczny w Krakowie, dane na rok 2019)

- Emisja zanieczyszczeń pyłowych: 23 [t/r]. (Dane pozyskano z SVS 2020, US w Krakowie, dane na rok 2019).
- Odpady zebrane selektywnie w relacji do ogółu odpadów: 49,3%.

1.2.10. MIESZKALNICTWO

- Liczba wypłaconych dodatków mieszkaniowych: 528. (BDL GUS 2019)
- Kwoty wypłaconych dodatków mieszkaniowych: 92 869 złotych. (BDL GUS 2019)
- Liczba lokali socjalnych: 2 (Raport o stanie gminy Klucze na rok 2020)

1.2.11. POBUDZENIE AKTYWNOŚCI OBYWATELSKIEJ

- Frekwencja wyborcza: I tura wyborów prezydenckich — 67,05%, II tura — 70,21% (dane z Państwowej Komisji Wyborczej, 2020).

1.2.12. EDUKACJA PUBLICZNA

- Udział dzieci objętych edukacją przedszkolną wśród dzieci w wieku 3-6 lat: 95%
- Nauczyciele przedszkolni w przedszkolach: 28,88 etatu.
- Nauczyciele przedszkolni w oddziałach przedszkolnych przy szkołach: 1,21.

(Powyższe dane pozyskano z BDL GUS, 2019)

- Placówki wychowania przedszkolnego (2019/2020): 7.
  - W tym przedszkola: 6.
- Miejsca w przedszkolach (2019/2020): 442.
- Dzieci w placówkach wychowania przedszkolnego (2019/2020): 460.
  - W tym w przedszkolach: 446.
- Szkoły podstawowe (2019/2020): 7.
- Uczniowie szkół podstawowych (2019/2020): 1162.

(Powyższe dane pozyskano ze Statystycznego Vademecum Samorządowca, Urząd Statystyczny w Krakowie, dane z 2019 roku.)

1.2.13. KULTURA

- Liczba miejsc w kołach, klubach, sekcjach w centrach kultury, domach i ośrodkach kultury, klubach i świetlicach na 1000 mieszkańców: 165 (BDL GUS, 2020).
- Biblioteki i filie: 2.
- Czytelnicy w bibliotekach publicznych: 1477.
- Wypożyczenia księgozbioru na 1 czytelnika w wol.: 26.
- Instytucje kultury:
  - placówki: 5;
  - imprezy: 68.
- Uczestnicy imprez: 2780.
- Grupy artystyczne: 14.

— Członkowie grup artystycznych: 203.

— Koła/kluby/sekcje: 9.

— Członkowie kół/klubów/sekcji: 256.

(Powyższe dane pozyskano ze Statystycznego Vademecum Samorządowca, Urząd Statystyczny w Krakowie, 2019, chyba że zaznaczono inaczej.)

1.2.14. KULTURA FIZYCZNA I TURYSTYKA

Kluby sportowe: 10.

Członkowie klubów sportowych: 766. W tym:

— ćwiczący: 505;

— trenerzy: 9;

— instruktorzy sportowi: 14.

(Powyższe dane pozyskano z SVS, US w Krakowie, dane na rok 2018.)

Turystyczne obiekty noclegowe: 3.

(Powyższe dane pozyskano ze Statystycznego Vademecum Samorządowca, US w Krakowie 2019, chyba że zaznaczono inaczej.)

1.3. Potencjał wspólnoty samorządowej

Gmina Klucze, jak na niewielką gminę wiejską, odznacza się dużą liczbą organizacji pozarządowych, które oferują szeroki wachlarz usług społecznych. Działania organizacji kierowane są głównie do rodzin, osób starszych, osób z niepełnosprawnościami oraz dzieci i młodzieży. Wysoka aktywność organizacji pozarządowych, ich doświadczenie oraz szerokie zaplecze zasobowe i kadrowe były wielokrotnie podkre-

ślane przez uczestników badań jakościowych. Powinno stanowić to wskazówkę dla nowopowstającego cus. by część usług społecznych oprzeć właśnie na potencjale lokalnego, trzeciego sektora.

Według Raportu o stanie gminy Klucze za rok 2020, na dotację dla organizacji pozarządowych w tym samym roku przeznaczono 2 047 246,50 zł, z czego 25,4% (519 662,50 zł — z budżetu gminy Klucze, 800 144,00 zł z budżetu Województwa Małopolskiego, 666 800,39 zł — ze środków europejskich oraz 60 639,61 zł z budżetu państwa).

W ramach współpracy pozafinansowej, organizacjom pozarządowym udzielano również wsparcia w formie bezpłatnego udostępnienia lokali na działalność statutową oraz szkolenia. Organizacje, które korzystają z tego wsparcia to: Związek Kombatantów RP i Byłych Więźniów Politycznych, Związek Emerytów i Rencistów, Babiniec, Stowarzyszenie Ziemia Kluczewska, Spółdzielnia Socjalna *Opoka*, Stowarzyszenie na rzecz Zrównoważonego Rozwoju Społeczno-Gospodarczego *Klucz*, PTTK, Stowarzyszenie Forum Oświatowe Klucze. Urząd Gminy udostępnia NGO-som także własne pomieszczenia i transport w celu organizacji spotkań i szkoleń związanych z prowadzeniem działalności pożytku publicznego.

24 listopada 2021 roku Rada Gminy uchwaliła nowy, roczny program współpracy Gminy Klucze z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami wymienionymi w art. 3 ust. 3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, na rok 2022. Jego celem jest kształtowanie demokratycznego ładu społecznego w środowisku lokalnym poprzez budowanie partnerstwa między administracją publiczną a organizacjami pozarządowymi i liderami środowisk lokalnych.

Niniejsza sekcja raportu przedstawia najważniejsze podmioty działające na terenie gminy Klucze w zakresie usług społecznych. Przedstawiony został ich krótki opis, obszary oraz formy działania.

1.3.1. CHRZEŚCJAŃSKIE STOWARZYSZENIE DOBROCZYNNE KLUCZE

Organizacja z siedzibą główną w Kluczach promuje oraz wspiera instytucje, organizacje i osoby działające na rzecz rodzin, przy problemach patologii, oferujące wsparcie dla osób starszych i niepełnosprawnych. Prowadzi również działania edukacyjne i opiekuńczo-wychowawcze na rzecz dzieci i młodzieży.

Stowarzyszenie współpracuje z Ośrodkiem Pomocy Społecznej, Spółdzielnią Socjalną *OPOKA*, Powiatowym Urzędem Pracy w Olkuszu i Starostwem Powiatowym w Olkuszu.

Chrześcijańskie Stowarzyszenie Dobroczynne *Klucze* działa przede wszystkim w obszarach:

- wspierania rodziny,
- systemu wsparcia społecznego,
- ochrony zdrowia.

Do obecnie realizowanych programów należą:

- **Schronisko dla osób bezdomnych** — przebywa w nim 50 pensjonariuszy. Schronisko oferuje: całodobowe schronienie, trzy posiłki dziennie w tym jeden gorący, możliwość uczestnictwa w Centrum Integracji Społecznej, pomoc psychologa, pracownika socjalnego, pedagoga oraz pomoc medyczną: pielęgniarską i lekarską.
- **Centrum Integracji Społecznej** — miejsce dla osób długotrwale bezrobotnych, niepełnosprawnych i mających problemy z alkoholem, w którym uczestniczą w zajęciach reintegracji zawodowej i społecznej. Obecnie korzysta z niego 12 osób wykluczonych społecznie. Centrum oferuje naukę w pracowniach: konserwatorsko-remontowej, gastronomicznej, ogrodniczej, ogrodniczo-porządkowej oraz w roli opiekuna osób starszych i niepełnosprawnych.

——— **Warsztaty Terapii Zajęciowej** — oferują pomoc dla osób z niepełnosprawnościami. Obecnie z warsztatów korzysta 25 interesariuszy pochodzących z Klucz i okolicznych sołectw, Olkusza, Bolesławia i Bukowna. Warsztaty mają na celu przygotować osoby z niepełnosprawnościami do codziennego, samodzielnego życia oraz aktywizacji zawodowej. Zajęcia prowadzą wykwalifikowani instruktorzy w pięciu różnych pracowniach: botaniczno-zoologicznej, plastycznej, krawieckiej, gospodarczej i komputerowej. Warsztaty Terapii Zajęciowej działają od 2002 roku i są współfinansowane przez Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych i Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Olkuszu.

1.3.2. GMINNA BIBLIOTEKA PUBLICZNA

Poza wypożyczaniem książek, Gminna Biblioteka Publiczna prowadzi wiele działań, które zachęcają mieszkańców gminy do aktywności. Organizowane są w niej lokalne wydarzenia okolicznościowe, m.in. Mikołajki czy Andrzejkki. W 2020 roku Biblioteka zorganizowała 15 imprez, które zgromadziły łącznie 1255 uczestników oraz zorganizowała łącznie 45 godzin szkoleń i zajęć edukacyjnych, dla łącznej liczby 1200 uczestników. Warto odnotować, iż przed okresem pandemii COVID-19 ogromną popularnością cieszyły się zajęcia z języka angielskiego. Biblioteka ściśle współpracuje ze szkołami podstawowymi z terenu gminy. Gminna Biblioteka Publiczna z zakresu usług społecznych działa głównie w obszarach:

- edukacji,
- kultury.

Do obecnie realizowanych programów należą:

- **Klucz do Wspomnień** — pismo społeczno-kulturalne koła literackiego *STROFY* działającego przy Gminnej Bibliotece Publicznej. Wydawane jest raz na pół roku.
- **Książkoflix** — kącik w którym czytelnicy mogą zapoznać się z nowymi tytułami czy też pozycjami książkowymi polecanymi przez pracowników Biblioteki.

1.3.3. GMINNY OŚRODEK KULTURY

Ośrodek działa w obszarze kultury i rekreacji poprzez m.in. tworzenie warunków dla rozwoju amatorskiego ruchu artystycznego, kultywowania tradycji folklorystycznych, rozbudzania i zaspokajania potrzeb kulturalnych oraz zainteresowań mieszkańców gminy. Pod Gminny Ośrodek Kultury w Kluczach podlegają:

- Dom Kultury *Papiernik* w Kluczach,
- Dom Kultury *Hutnik* w Jaroszowcu,
- Świetlice w Kwaśniowie, Zalesiu i Kolbarku,
- Ośrodek Rekreacyjny w Jaroszowcu¹,
- Uniwersytet Trzeciego Wieku w Kluczach.

W ramach działalności Ośrodka Kultury w Kluczach prowadzone są zajęcia w pracowniach ceramicznej, plastycznej i teatralnej. Korzystają z nich głównie dzieci z okolicznych szkół. Ponadto, Gminny Ośrodek Kultury współpracuje z Ośrodkiem Pomocy Społecznej, Stowarzyszeniem OTWARCI w Bydlinie i innymi organizacjami pozarządowymi, kołami gospodyń wiejskich, spółdzielniami socjalnymi, policją, jednostkami Ochotniczej Straży Pożarnej, a także z firmami Gaz-System, Velvet czy Zakładami Górniczo-Hutniczymi w Bolesławiu.

Do obecnie realizowanych programów należą:

- **Uniwersytet Trzeciego Wieku** — zadaniem Kluczewskiego Uniwersytetu Trzeciego Wieku jest zachowanie i zwiększenie intelektualnej, psychicznej i fizycznej sprawności członków uniwersytetu, prowadzenie edukacji z różnych dziedzin nauki, propagowanie zasad kulturalnego współżycia społecznego, aktywizacja społeczna osób starszych oraz integracja osób niepełnosprawnych. W roku akademickim 2019/2020 uniwersytet zgromadził 40 słuchaczy. W tym roku jest ich 25.

¹ Magnus Media, STRATEGIA ROZWOJU GMINY KLUCZE NA LATA 2014-2022, KRAKÓW, s. 23.

— **Sieć Na Kulturę w Podregionie Oświęcimskim** — projekt podnoszący kompetencje i kwalifikacje cyfrowe pracowników Gminnych Samorządowych Ośrodków Kultury oraz promujący rozwijanie tych kompetencji wśród dzieci i młodzieży. Celem projektu jest zwiększenie potencjału techniczno-dydaktycznego instytucji kultury w regionie.

1.3.4. GMINNY ZESPÓŁ OŚWIATY W KLUCZACH

Gminny Zespół Oświaty zajmuje się obsługą administracji placówek oświatowych: trzech szkół podstawowych, czterech zespołów szkolno-przedszkolnych i dwóch przedszkoli. Ponadto, pomimo iż kluby dziecięce i żłobek nie są placówkami oświatowymi, Zespół postanowił zająć się obsługą również tych miejsc. Gminny Zespół Oświaty blisko współpracuje z Ośrodkiem Pomocy Społecznej m.in. w zakresie organizacji transportu dla dzieci niepełnosprawnych do szkół i przedszkoli, pomocy przy organizacji i dożywianiu dzieci oraz zapewnieniu innych, potrzebnych świadczeń dla uczniów. GZO pozyskuje także środki na zakup książek, materiałów, sprzętów i mebli do bibliotek szkolnych oraz na dodatkowe zajęcia pozalekcyjne. Aktualnie w placówce pracuje 9 osób, z czego jedna jest zatrudniona przez Urząd Pracy.

Gminny Zespół Oświaty w Kluczach z zakresu usług społecznych działa w obszarach:

- systemu wsparcia społecznego,
- edukacji.

Do obecnie realizowanych programów należą:

- *Maluch+* — środki na funkcjonowanie klubu dziecięcego w Jaroszowcu i żłobka,
- Projekt *Żłobek*,
- Zajęcia wspomagające dla każdej ze szkół na terenie gminy.

1.3.5. NIEPUBLICZNY ZAKŁAD OPIEKI ZDROWOTNEJ ZDROWIE SP. Z O.O. W KLUCZACH

Zakład ten jest głównym podmiotem z zakresu zapewniania opieki zdrowotnej w gminie Klucze. Posiada swoje filie w Jaroszewcu i Bydlinie. Zakład świadczy podstawowe usługi medyczne oraz zapewnia wizyty domowe dla swoich pacjentów. Do prowadzonych działań profilaktycznych należą: pakiet szczepień, w tym szczepienia na grypę z programu 60+ i szczepienie dziewczynek od 13 r.ż. przeciw brodawczakowi, cytologia, mammografia, badania wzroku, profilaktyka próchnicy (fluoryzacja). Zakład prowadzi również akcje edukacyjne dotyczące astmy, otyłości i cukrzycy, ze względu na to, iż są to najpowszechniejsze problemy wśród lokalnych pacjentów.

1.3.6. POLSKIE STOWARZYSZENIE NA RZECZ OSÓB Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIĄ INTELEKTUALNĄ KOŁO W WOLBROMIU — DZIAŁANIA PROWADZONE W GMINIE KLUCZE

Działania Polskie Stowarzyszenie na rzecz Osób z Niepełnosprawnością Intelktualną Koło w Wolbromiu obejmują zasięgiem zarówno mieszkańców gminy Klucze jak i powiatów sąsiednich. m.in. powiat chrzanowski, miechowski, olkuski, krakowski. Stowarzyszenie wspiera rodziców wychowujących niepełnosprawne dzieci, prowadzi Ośrodek Rehabilitacyjno-Edukacyjno-Wychowawczy, Dzielne Centrum Aktywności, Warsztaty Terapii Zajęciowej, Zakład Lecznicy, Wczesne Wspomaganie Rozwoju Dziecka, projekt Zespół Specjalistów Wczesnej Interwencji oraz Zespół Rehabilitacyjno-Terapeutyczny.

Organizacja ściśle współpracuje z Ośrodkiem Pomocy Społecznej w Kluczach, Urzędem Gminy Klucze oraz Chrześcijańskim Stowarzyszeniem Dobroczynnym.

Polskie Stowarzyszenie na Rzecz Osób z Niepełnosprawnością Intelktualną Koło w Wolbromiu działa w obszarach:

- systemu wsparcia społecznego,
- ochrony zdrowia.

Do obecnie realizowanych programów na terenie gminy Klucze należą:

——— **Warsztaty Terapii Zajęciowej** — odbywają się w gminie Wolbrom, w Lgocie Wolbromskiej od 2002 roku. Uczestnikami warsztatów są dorośle osoby z niepełnosprawnością intelektualną. Warsztat Terapii Zajęciowej, poprzez skuteczną rehabilitację społeczną, staje się elementem rehabilitacji zawodowej, a tym samym pośrednią formą w przejściu do zatrudnienia na chronionym lub otwartym rynku pracy. Uczestnicy Warsztatów mają zapewnioną opiekę psychologiczną oraz rehabilitację ruchową. Terapia zajęciowa dla 40 uczestników, w tym z gminy Klucze prowadzona jest w ramach 7 wyspecjalizowanych pracowni: stolarskiej, krawieckiej, plastyczno-technicznej, ogrodniczej, gospodarstwa domowego, kompetencji społecznych oraz komputerowo-poligraficznej.

——— **Centrum Wsparcia i Terapii Osób Niepełnosprawnych i Ich Rodzin w Kluczach Osada** — profesjonalne i nowoczesne wsparcie na rzecz osób powyżej 18 roku życia z niepełnosprawnością intelektualną lub niepełnosprawnościami sprzężonymi, w ramach projektu pn. *Droga do samodzielności*. Priorytetem projektu jest aktywizacja zawodowa i społeczna osób zagrożonych ubóstwem czy wykluczeniem społecznym ze względu na niepełnosprawność. Centrum zapewnia uczestnikom projektu indywidualną diagnozę potrzeb, wsparcie psychologiczne, pomoc doradcy zawodowego, pośrednika pracy oraz trenera zatrudnienia wspieranego. Oferowana jest również pomoc prawna oraz porady dietetyka. Dodatkowo, beneficjenci projektu mają możliwość odbycia kursów i szkoleń zawodowych, a także możliwość zamieszkania w pełni wyposażonych mieszkaniach wspomaganych. Udział w projekcie jest całkowicie bezpłatny, natomiast uczestnikom kursów i staży zawodowych zapewniane są stypendia. W części budynku znajdują się mieszkania chronione. W 2020 roku było w nich 12 miejsc, z których skorzystało 10 interesariuszy.

1.3.7. PTTK ODDZIAŁ IM. STANISŁAWA CZAPNIKA W KLUCZACH

Powstałe w 2009 roku PTTK w Kluczach, to bardzo prężnie działająca organizacja z obszaru turystyki. Organizacja liczy 85 członków. Towa-

rzystwo organizuje wiele wycieczek dla wszystkich grup wiekowych, zarówno po okolicy, w której nie brakuje miejsc o walorach przyrodniczych i historycznych, jak i po całej Małopolsce. Wycieczki mają charakter krajoznawczy oraz edukacyjny. Co roku organizowane są również cztery rajdy.

Do PTTK chętnie zgłaszają się szkoły, dla których organizowane są wycieczki i spacer, na których dzieci aktywizują się fizycznie oraz edukacyjnie. Towarzystwo współpracuje m.in. z Urzędem Gminy, Ochotniczą Strażą Pożarną w Kluczach i nadleśnictwem.

1.3.8. SPÓŁDZIELNIA SOCJALNA MAŁOPOLANIN

Spółdzielnia została utworzona w 2018 roku przez Stowarzyszenie na Rzecz Zrównoważonego Rozwoju Społeczno-Gospodarczego *Klucz* oraz Stowarzyszenie Koło Gospodyń Wiejskich *Źródłko*. Celem spółdzielni jest aktywizacja społeczna i zawodowa osób z niepełnościami oraz niesamodzielnymi seniorów.

Spółdzielnia współpracuje głównie z Ośrodkiem Pomocy Społecznej, Stowarzyszeniem na Rzecz Zrównoważonego Rozwoju Społeczno-Gospodarczego *Klucz*, Środowiskowym Domem Samopomocy oraz Warsztatami Terapii Zajęciowej.

Spółdzielnia Socjalna *Małopolanin* realizuje usługi społeczne z obszaru:

- systemu wsparcia społecznego,
- ochrony zdrowia.

Do obecnie realizowanych programów należą:

- **FOOD TRUCK** — sprzedaż słodkich produktów.
- **Rękodzieło** — wytwarzanie rzeczy przez osoby z niepełnościami, we współpracy z Środowiskowym Domem Samopomocy i Warsztatami Terapii Zajęciowej.

- **Usługi opiekuńcze** — opieka nad osobami starszymi i z niepełnościami na terenie powiatu olkuskiego.

1.3.9. SPÓŁDZIELNIA SOCJALNA OPOKA

Spółdzielnia została założona w drugiej połowie 2009 roku przez dwa podmioty prawne. Z sukcesem zaistniała w branży gastronomicznej i szkoleniowej. Spółdzielnia jest przedsiębiorstwem społecznym, które wypracowane zyski przeznacza na realizację celów reintegracji społecznej i zawodowej. Celem spółdzielni jest aktywizacja osób zagrożonych wykluczeniem społecznym poprzez prowadzenie wspólnego przedsiębiorstwa oraz umożliwienie osobom bezrobotnym aktywizacji zawodowej. Oferowane jest specjalistyczne wsparcie doradcy zawodowego oraz psychologa.

Spółdzielnia współpracuje głównie z Ośrodkiem Pomocy Społecznej, a także z Chrześcijańskim Stowarzyszeniem Dobroczynnym.

Spółdzielnia Socjalna *OPOKA* działa w obszarach:

- systemu wsparcia społecznego,
- pobudzania aktywności obywatelskiej.

Do obecnie realizowanych programów należą:

- **Zakładu Aktywności Zawodowej OPOKA** — aktywizacja osób z niepełnościami w dziedzinie gastronomii. Zatrudnia 27 uczestników.
- **Dożywianie osób dorosłych i ich rodzin** — przygotowywanie i rozwożenie na terenie gminy Klucze gorących posiłków obiadowych dla ponad 150 klientów OPS.
- **Realizacja programów aktywizacji i integracji społeczno-zawodowej** — w ramach programu prowadzone są szkolenia, warsztaty, treningi i wyjazdy integracyjne. Korzystają z nich m. in. interesariusze Ośrodka Pomocy Społecznej.

- **Wizyty studyjne** — Kompleksowa organizacja wizyt, pokazujących dobre praktyki z obszaru funkcjonowania podmiotów ekonomii społecznej oraz efektywnej współpracy pomiędzy organizacjami pozarządowymi a samorządem lokalnym.
- **Lokalna gastronomia** — prowadzenie Restauracji OPOKA w Kluczach oraz Cafe Safari w Jaroszewcu.

1.3.10. STOWARZYSZENIE OTWARCI BYDLIN

Stowarzyszenie prowadzi szeroko zakrojoną i różnorodną działalność kulturalną. Organizowane przez nie okolicznościowe imprezy przeznaczone są dla zróżnicowanych grup odbiorców i mają zazwyczaj charakter sportowo-rekreacyjny (rajdy rowerowe, marsze długodystansowe, nordic-walking). Tematyka imprez związana jest z celami stowarzyszenia — krzewieniem patriotyzmu lokalnego, propagowaniem wiedzy historycznej oraz budowaniem tożsamości lokalnej społeczności.

W swojej działalności Stowarzyszenie *Otwarc*i współpracuje ściśle z Gminnym Ośrodkiem Kultury w Kluczach.

Stowarzyszenie *Otwarc*i Bydlin z zakresu usług społecznych działa w obszarach:

- kultury,
- kultury fizycznej.

Do realizowanych programów należą:

- **Muzyka łączy nas** — organizacja zajęć warsztatowych indywidualnych i grupowych, nauka śpiewu i prowadzenie Chóru Żeńskiego *Enigma*, organizowanie wyjazdów chóru na festiwale chóralskie w Polsce i za granicą, organizacja koncertów w Kluczach i Krzeszowicach, na których Chór *Enigma* prezentuje swój nowy repertuar opracowany podczas zajęć warsztatowych.

- **Kultura, folklor, tradycja** — projekt skupiony na celu zachowania, popularyzacji tradycji i kultury regionalnej na terenie gminy Klucze poprzez organizację inicjatyw kulturalnych upowszechniających dziedzictwo kulturowe małopolskiej wsi — lokalnych tradycji, rękodzieła, folkloru, a także promocja lokalnej twórczości.

1.3.11. STOWARZYSZENIE AKADEMIA PIŁKARSKA PRZEMSKA KLUCZE

Akademia rozpoczęła swoją działalność w 2013 roku poprzez spontaniczne treningi dla dzieci i młodzieży. W 2014 roku oficjalnie stała się ona stowarzyszeniem. Aktualnie w Akademii istnieją cztery grupy treningowe, które spotykają się trzy razy w tygodniu. Stowarzyszenie *Przemska Klucze* organizuje wyjazdy swoich drużyn na imprezy sportowe, turnieje piłkarskie i sparingi z innymi drużynami.

1.3.12. STOWARZYSZENIE BABINIEC

Stowarzyszenie działa na rzecz osób w wieku emerytalnym, niepełnosprawnych oraz wykluczonych społecznie. Organizuje wsparcie dla dzieci z ubogich rodzin przy zakupie wyprawek szkolnych, przy współpracy projektowej z Santander Bank Polska. Realizowany przez stowarzyszenie projekt Akademia Sztuk Wielu ma na celu wyrównywanie szans dzieci poprzez uczestnictwo w różnorodnych zajęciach pozaszkolnych.

W zakresie ochrony zdrowia Stowarzyszenie realizuje projekty promujące zdrowy tryb życia: *Żyj zdrowo nie fastfudowo i Taniec łagodni obyczaje — wpływamy na zdrowy tryb życia poprzez zdrowe odżywianie oraz ruch*.

Stowarzyszenie prowadzi także działania w obszarze ekologii i ochrony zwierząt oraz ochrony dziedzictwa przyrodniczego. Dzięki projektowi *Ratujmy stare drzewa* udało się ochronić różnorodność biologiczną regionu poprzez akcje edukacyjne i nasadzenie drzew starych, zapomnianych odmian.

Babiniec dba także o ochronę dóbr kultury i dziedzictwa narodowego m.in. poprzez prowadzenie projektów przypominających lokalnej społeczności kulinarną historię regionu. W ramach prowadzonych działań stowarzyszenie zdobyło certyfikat produktu lokalnego dla Żurku Dworskiego. Organizowane są również warsztaty z wytwarzania wyrobów z wełny chesankowej.

Stowarzyszenie Babiniec działa w obszarach:

- ochrony zdrowia,
- ochrony środowiska,
- kultury.

1.3.13. STOWARZYSZENIE FORUM OŚWIATOWE KLUCZE

Powstałe w 2005 roku Stowarzyszenie działa głównie w obszarze edukacyjno-wychowawczym oraz aktywności społecznej. Stowarzyszenie prowadzi Placówkę Wsparcia Dziennego w Ryczówku i w Kluczach oraz Specjalistyczną Placówkę Wsparcia dziennego w Kluczach. Placówka obejmuje wsparciem 60 młodych wychowanków w CDŚ i 30 osób w PWDz. W szczególności są to osoby zagrożone ubóstwem i wykluczeniem społecznym. W ramach działalności placówka pomaga też ich rodzicom, którzy potrzebują pomocy przy wychowywaniu swoich dzieci. Do dyspozycji podopiecznych jest psycholog, logopeda i socjoterapeuta.

Stowarzyszenie współpracuje z m.in. Ośrodkami Pomocy Społecznej w Kluczach i Bolesławiu, Fundacją Biuro Inicjatyw Społecznych z Krakowa, Urzędem Marszałkowskim, Szkołą im. Jana Pawła II w Kluczach i Gminnym Klubem Sportowym.

Stowarzyszenie Forum Oświatowe *Klucze* działa w obszarach:

- wspierania rodziny,
- systemu wsparcia społecznego,

- ochrony zdrowia,
- edukacji.

Do obecnie realizowanych programów należą:

- **Centrum Doświadczania Świata** — Specjalistyczna Placówka Wsparcia Dziennego świadcząca szereg zajęć między innymi: zajęcia socjoterapeutyczne, terapeutyczne, korekcyjne, kompensacyjne, logopedyczne oraz realizująca indywidualne programy korekcyjne, psychokorekcyjne, psychoprofilaktyczne i terapię integracji sensorycznej. Są prowadzone również praktyki z zakresu pomocy w nauce, motywowania do działania, zajęć rozwijających pasje i zainteresowania oraz sportowe.
- **FIO Małopolska Lokalnie** — program wspierający i edukujący mieszkańców województwa małopolskiego, którzy angażują się w działania na rzecz rozwoju i wzmocnienia lokalnych społeczności. Poprzez realizację Programu Fundacja Biuro Inicjatyw Społecznych oraz Stowarzyszenie Forum Oświatowe Klucze pomagają rozwijać się młodym organizacjom pozarządowym, grupom nieformalnym, grupom samopomocowym i młodym NGO w realizacji przedsięwzięć społecznych oferując wsparcie merytoryczne oraz mikrogranty do 6 tysięcy złotych. W ramach Małopolska Lokalnie rozdysponowanych zostanie 1 506 000 zł. Program realizowany będzie do 30 grudnia 2023 roku.
- **Działaj lokalnie** — przedsięwzięcie Polsko-Amerykańskiej Fundacji Wolności (PAFW), zapoczątkowane w 2000 roku. Stowarzyszenie Forum Oświatowe *Klucze* należy do sieci ośrodków *Działaj Lokalnie* od 2008 roku. W ramach działania Stowarzyszenie rozdziela środki finansowe przekazane przez PAFW, prowadzi działalność szkoleniową, doradczą i wspiera wolontariat. W ten sposób aktywizuje lokalne społeczności na terenach wiejskich i w małych miastach poprzez projekty obywatelskie, które służą pobudzaniu aspiracji rozwojowych i poprawie jakości życia oraz przyczyniają się do budowy kapitału społecznego.
- **Zespół Placówek Wsparcia Dziennego *Tęcza*** (zob. 1.3.19.)

1.3.14. STOWARZYSZENIE NA RZECZ ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU SPOŁECZNO-GOSPODARCZEGO KLUCZ

Organizacja, której działalność obejmuje pięć powiatów województwa Małopolskiego: olkuski, chrzanowski, proszowicki, miechowski i zawierciański. Stowarzyszenie *KLUCZ* działa głównie w sferze pomocy społecznej, przeciwdziałania ubóstwu, patologiom i wykluczeniu społecznemu, prowadzi także szeroko rozumianą profilaktykę środowiskową, wspiera organizacje, instytucje i osoby zagrożone różnymi dysfunkcjami społecznymi, działa na rzecz zwalczania bezrobocia oraz aktywnej polityki rynku pracy, promuje ideę wolontariatu i integracji europejskiej oraz upowszechnia i promuje ekonomię społeczną. Od 2004 roku posiada status organizacji pożytku publicznego. W 2007 roku wpisane zostało do rejestru instytucji szkoleniowych Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Krakowie.

W 2009 roku wraz z Chrześcijańskim Stowarzyszeniem Dobroczynnym założyło Spółdzielnię Socjalną OPOKA, a w 2018 roku wraz ze Stowarzyszeniem Koło Gospodyń Wiejskich *ŹRÓDEŁKO* z Kolbarku powołało do życia Spółdzielnię Socjalną *Małopolanin* działającą w branży gastronomicznej, opiekuńczej oraz wytwarzania rękodzieła. W ramach polityki prorodzinnej prowadzony jest Środowiskowy Dom Samopomocy. Obecnie stowarzyszenie skupia w swoich szeregach 41 członków, a władzę sprawuje 5-osobowy zarząd i 3-osobowa komisja rewizyjna.

Stowarzyszenie realizuje dużą liczbę projektów mających na celu aktywizację bezrobotnych osób z niepełnosprawnościami. Za swój największy dotychczasowy projekt finansowany z Europejskiego Funduszu Społecznego *Zakład Aktywizacji Zawodowej OGNIWO* zostało docenione pierwszą nagrodą w IV edycji Konkursu *Kopalnia PO(KL) myśłów* organizowanego przez Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego. Ze środków EFS finansowany jest również projekt *Agencja Zatrudnienia Młodych Osób Niepełnosprawnych*. Stowarzyszenie dysponuje funduszem na stypendia stażowe. Na rzecz aktywizacji zawodowej osób z niepełnosprawnościami Stowarzyszenie współpracuje z wieloma podmiotami m.in.: firmami ochroniarskimi, szkołami, Ośrodkiem Pomocy Społecznej i Urzędem Gminy. Stowarzyszenie współpracuje również ze Chrześcijańskim Stowarzyszeniem Dobroczynnym i Gminnym Ośrodkiem Kultury (udostępnienie lokalu pod Ośrodek Zacisze).

Do obecnie realizowanych programów należą m.in:

- **Ośrodek ZACISZE —** *dzienne wsparcie dla niesamodzielnych seniorów 60+ z terenu gminy Klucze*. W ramach projektu realizowane są zajęcia w ramach pracowni: kulinarnej, fizjoterapeutycznej, arteterapii, muzykologii i choreoterapii oraz komputerowej. Wsparcia udziela również psycholog, a do dyspozycji seniorów jest pokój odpoczynku oraz świetlica. Program przeznaczony jest dla 90 seniorów.
- **Środowiskowy Dom Samopomocy w Kolbarku** — prowadzony od 2005 roku dom dla osób przewlekle chorych psychicznie i z niepełnosprawnościami. Zapewniana jest im tam opieka oraz organizowany jest dla nich czas wolny poprzez warsztaty malarskie i rękodzieła.
- **Sami-Dzielni! Nowe standardy mieszkalnictwa wspomagane-go dla osób z niepełnosprawnościami sprzężonymi** — projekt realizowany przez Stowarzyszenie na Rzecz Zrównoważonego Rozwoju Społeczno-Gospodarczego KLUCZ na terenie Gminy Klucze. Projekt dofinansowany jest w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój, II Oś Priorytetowa — Efektywne polityki publiczne dla rynku pracy, gospodarki i edukacji, Działanie 2.8 Rozwój usług społecznych świadczonych w środowisku lokalnym. Celem głównym projektu jest opracowanie i przetestowanie standardu funkcjonowania mieszkań wspomaganych dla osób z niepełnosprawnościami sprzężonymi jako form zdeinstytucjonalizowanych. W związku z projektem Stowarzyszenie prowadzi mieszkanie chronione dla 3 osób z niepełnosprawnościami. Projekt jest realizowany do 31.03.2023 r. Wartość środków projektu to 291 836,00 zł.

1.3.15. STOWARZYSZENIE PUSTYNNNA GRUPA TERENOWA CHECHŁO

Małe, kilkunastoosobowe stowarzyszenie pasjonatów samochodów terenowych. Działają głównie we własnym gronie, organizując zloty i rajdy po Pustyni Błędowskiej. Stowarzyszenie promuje zasady fair play, kulturę jazdy oraz wiedzę o bezpieczeństwie drogowym.

1.3.16. STOWARZYSZENIE TURYSTYCZNO-WĘDKARSKIE — BIAŁA PRZEMSA

Stowarzyszenie skupia się na działalności turystycznej oraz rekreacyjnej na terenie gminy Klucze. Podmiot dba o infrastrukturę nad stawem Jeziorko, w której skład wchodzi: domki letniskowe, sala w Domu Wędkarza i altana. Zadaniem stowarzyszenia jest również propagowanie wędkarstwa wśród młodych osób, w związku z tym powstała szkółka wędkarska dla dzieci w wieku od 6 do 9 lat oraz młodzieży od 9 do 14 lat. Stowarzyszenie organizuje wydarzenia dla społeczności wędkarskiej m.in.: zawody wędkarskie i pikniki.

1.3.17. UCZNIOWSKI KLUB SPORTOWY KUMITE KLUCZE

Od 10 lat organizuje treningi z judo i ju-jitsu dla dzieci, młodzieży i dorosłych. Zajęcia są organizowane dwa razy w tygodniu w Kluczach oraz dwa razy w tygodniu w Bydlinie, a także w weekendy w Bukownie. Wśród wychowanków klubu znajdują się mistrzowie Polski i świata w w/w dyscyplinach sportowych.

1.3.18. UCZNIOWSKI KLUB SPORTOWY KLUCZE

Działający przy Szkole Podstawowej im. Jana Pawła II w Kluczach klub sportowy, od 1996 roku sukcesywnie krzewi kulturę fizyczną wśród młodzieży. Klub prężnie działa w sekcjach pływackich i siatkarskich. Organizuje wydarzenia sportowe takie jak: Przylaszczkowy Rajd Rowerowy, Maraton Pływacki, *Przepływamy Kanał La Manche* oraz bierze udział w Jurajskiej Lidze Siatkówki, gdzie rywalizuje z klubami z innych gmin regionu.

1.3.19. ZESPÓŁ PLACÓWEK WSPARCIA DZIENNEGO TĘCZA

Zespół znajdujący się w Kluczach i Ryczówku prowadzony jest przez Stowarzyszenie Forum Oświatowe Klucze, na mocy wsparcia przez Wójta Gminy realizacji zadania publicznego z zakresu pomocy społecznej.

Wsparciem objęte są dzieci i młodzież od 6 do 18 lat. Pomaga się im w nauce oraz organizuje czas wolny poprzez zabawy i zajęcia sportowe, wychowankowie biorą udział w imprezach środowiskowych w swoich miejscowościach, uroczystościach integracyjnych wszystkich placówek, spotkaniach wychowanków z osobami starszymi i niepełnosprawnymi, uroczystych spotkaniach wychowanków z ich rodzicami, dziadkami oraz w rajdach turystyczno-krajoznawczych i wycieczkach, koloniach zimowych i letnich.

Zespół Placówek Wsparcia Dziennego Tęcza działa w obszarach:

- systemu wsparcia społecznego,
- edukacji,
- kultury fizycznej i turystyki.

Do obecnie realizowanych zajęć należą zajęcia:

- kompensacyjno-wyrównawcze,
- wychowawczo-profilaktyczne,
- ruchowo-muzyczne,
- plastyczne,
- sportowe,
- informatyczne,
- fotograficzne.

Metodologia i przebieg badań

2. Metodologia i przebieg badań

Aby zapewnić maksymalną rzetelność badań, podczas pracy nad raportem zastosowano triangulację, będącą podejściem do prowadzenia badań społecznych popularnym zwłaszcza w odniesieniu do złożonych zagadnień oraz obszernych ewaluacji. Podejście triangulacyjne, łączące zastosowanie ilościowych i jakościowych metod badawczych, służy weryfikacji informacji pochodzących z różnorodnych źródeł oraz umożliwia lepsze dotarcie do danych, ułatwiając tym samym spojrzenie na analizowany problem z wielu perspektyw. Ze względu na wieloaspektowość podejmowanych zagadnień i potrzebę dotarcia do niejednorodnych grup interesariuszy, metodologia badań zakładała wykorzystanie zróżnicowanych metod badawczych. W sumie na poszczególnych etapach realizacji diagnozy zastosowano ich 7:

1. desk research,
2. indywidualne wywiady z liderami społeczności lokalnej,
3. badanie ilościowe w formie ankiety (online i offline),
4. otwarte spotkania konsultacyjne z mieszkańcami,
5. zogniskowane wywiady grupowe (fokusowe),
6. panel ekspertów,
7. skrzynki inspiracji.

Metoda (1) bazowała na przeglądzie danych zastanych. Metody (2)–(7) spełniały rolę pozyskania danych pierwotnych, niezbędnych do realizacji celów diagnozy.

Z uwagi na sytuację epidemiczną zdecydowana większość działań badawczych została przeprowadzona online. Na miejscu częściowo zrealizowano badanie ilościowe w formie ankiety (dystrybucję papierowych arkuszy), panel ekspertów oraz jedno ze spotkań konsultacyjnych z mieszkańcami. Łącznie w konsultacjach wzięło udział 227 osób.

2.1. Podział obszarów usług społecznych na segmenty

Z uwagi na szeroki zakres tematyczny diagnozy postanowiono uporządkować 14 obszarów usług społecznych (zob. 1.) w ramach 4 ogólniejszych segmentów. Określono je w poniższy sposób.

Wsparcie rodziny:

- polityka prorodzinna
- wspieranie rodziny
- system pieczy zastępczej

System wsparcia społecznego:

- pomoc społeczna
- przeciwdziałanie bezrobociu
- reintegracja zawodowa i społeczna
- mieszkalnictwo

Ochrona zdrowia i środowiska:

- promocja i ochrona zdrowia
- wspieranie osób z niepełnosprawnością
- ochrona środowiska

Aktywność obywatelska, edukacja, kultura i sport:

- pobudzanie aktywności obywatelskiej
- edukacja publiczna

- kultura
- kultura fizyczna i turystyka

Opisany podział na segmenty w niezmienionej formie uwzględniony został w ramach prowadzenia wszystkich działań badawczych.

2.2. Desk research

Desk research (inaczej analiza danych zastanych) jest metodą polegającą na poszukiwaniu, kompilacji oraz przetwarzaniu danych i informacji pochodzących z istniejących źródeł, a następnie formułowaniu na ich podstawie wniosków dotyczących danego problemu. Badanie w ramach diagnozy polegało na ilościowej analizie danych zastanych, gromadzonych przede wszystkim przez Ośrodek Pomocy Społecznej w Kluczach, jednostki Urzędu Gminy Klucze i Głównego Urzędu Statystycznego, a w mniejszym stopniu również przez lokalne NGO, szkoły, domy kultury i inne instytucje posiadające potrzebne informacje. Gromadzone dane dotyczyły wszystkich obszarów usług społecznych wymienionych w uORUS. W ramach działania podjęto się również oceny, czy zakres oferowanych usług jest wystarczający, i ustalenia, które sektory są zaniedbane, które wymagają wsparcia lub przeorganizowania.

Wszystkie dane pozyskiwane były zdalnie, przy wykorzystaniu zasobów dostępnych w Internecie i poprzez telefoniczny lub mailowy kontakt z wymienionymi wyżej instytucjami. Bezpośrednia komunikacja z instytucjami pozwoliła lepiej zrozumieć istotę badanych usług. Zbieranie danych z wielu różnych źródeł miało docelowo zbudować jak najszerszy obraz usług społecznych gminy Klucze.

2.3. Indywidualne wywiady z liderami społeczności lokalnej

W trakcie badania przeprowadzono 10 indywidualnych wywiadów pogłębionych z przedstawicielami instytucji miejskich i pozarządowych. Wywiady udzielone zostały przez przedstawicieli poniższych organizacji:

- NZOZ *Zdrowie* w Kluczach,
- Stowarzyszenie Na Rzecz Zrównoważonego Rozwoju Społeczno-Gospodarczego *KLUCZ*,
- Gminny Zespół Oświaty w Kluczach,
- Polskie Towarzystwo Turystyczno-Krajoznawcze Oddział im. Zbigniewa Czapnika w Kluczach,
- Stowarzyszenie Forum Oświatowe *KLUCZE*,
- Chrześcijańskie Stowarzyszenie Dobroczynne w Kluczach,
- Gminny Ośrodek Kultury w Kluczach,
- Ośrodek Pomocy Społecznej w Kluczach,
- Polskie Stowarzyszenie Na Rzecz Osób z Niepełnosprawnością Intelektualną *Koło* w Wolbromiu (w zakresie działań prowadzonych w gminie Klucze),
- Spółdzielnia Socjalna *Małopolanin*.

Wywiady miały na celu pogłębienie obrazu systemu usług społecznych w gminie Klucze o indywidualną perspektywę osób będących liderami społeczności lokalnej w tym zakresie. Podczas wywiadów respondenci wskazywali dobre praktyki oraz nieformalne i formalne powiązania pomiędzy podmiotami świadczącymi usługi społeczne.

Respondenci identyfikowali również priorytetowe potrzeby swoich interesariuszy i klientów, bariery na drodze do ich zaspokojenia oraz sugestie dotyczące konkretnych usług, których wprowadzenie w życie mogłyby być odpowiedzią na zdiagnozowane przez nich problemy.

2.4. Badanie ilościowe w formie ankiety – online i offline

Celem ankiety było poznanie opinii i oczekiwań mieszkańców gminy Klucze dotyczących systemu usług społecznych (w zakresie wyzna-

czonym przez uorus). Kwestionariusz podzielono na 5 części, z których pierwsza pełniła rolę metryczki, a 4 pozostałe odpowiadały 4 segmentom usług społecznych (zob. 2.1.). Aby uniknąć sytuacji, w której ankietowani rezygnowaliby z wypełniania ankiety z uwagi na zbyt dużą liczbę pytań, postanowiono umożliwić im wybór segmentów tematycznych, na temat których chcieliby się wypowiedzieć. Przed każdą z 4 tematycznych sekcji ankiety znajdowała się informacja o obszarach, których dana sekcja dotyczy, oraz specjalne pytanie umożliwiające natychmiastowe przejście do kolejnej sekcji kwestionariusza. Ankieta była w pełni anonimowa.

Kwestionariusz składał się w większości z pytań zamkniętych oraz kilku otwartych. Niektóre z pytań zamkniętych umożliwiały wybór tylko jednej odpowiedzi. W tych przypadkach odpowiedzi respondentów sumują się do 100%. Inne pytania umożliwiały wybór większej liczby odpowiedzi, czasem odgórnie określonej, czasem dowolnej. W tych przypadkach odpowiedzi respondentów mogą sumować się do wartości większej niż 100%. Dla przykładu, jeśli w jakimś pytaniu można było wybrać maksymalnie 2 odpowiedzi i wszyscy respondenci wybraliby dokładnie 2, ich odpowiedzi sumowałyby się do 200%. Ponadto, część pytań zamkniętych wykorzystywała skalę Likerta – respondenci mogli wyrazić swoją ocenę danego stwierdzenia lub instytucji w 5-punktowej skali.

Ankieta dostępna była w wersji online oraz w wersji papierowej. Wersja online zrealizowana została w programie Typeform. Jej promocja odbywała się za pośrednictwem facebookowego profilu firmy Swarmcheck oraz profili i stron internetowych Urzędu Gminy i Ośrodka Pomocy Społecznej. Ankieta została również wysłana drogą mailową do organizacji pozarządowych i instytucji gminnych z terenu gminy Klucze z prośbą o przekazanie informacji o prowadzonym badaniu swoim interesariuszom. Papierowa wersja kwestionariusza dostępna była w Ośrodku Pomocy Społecznej w Kluczach. Wypełnione arkusze można było zostawić w wyznaczonym miejscu w Ośrodku Pomocy Społecznej.

Zebrano 160 odpowiedzi. W poszczególnych segmentach tematycznych zebrano średnio po 118 odpowiedzi.

Zbadana próba nie jest reprezentatywna pod względem płci (78% odpowiedzi kobiet, 22% odpowiedzi mężczyzn), wykształcenia (dominuje wykształcenie wyższe) oraz typu pracy (dominuje praca umysłowa). Można więc uznać, że przeważająca liczba odpowiedzi pochodzi od kobiet pracujących w instytucjach publicznych (np. nauczycielek).

2.5. Otwarte spotkania konsultacyjne z mieszkańcami

Podczas badania przeprowadzono dwa otwarte spotkania konsultacyjne z mieszkańcami.

Pierwsze spotkanie przeprowadzono 4 XI 2021 o godzinie 17.00, stacjonarnie, w budynku Ośrodka Pomocy Społecznej w Kluczach przy ul. Zawierciańskiej 16. Celem pierwszego ze spotkań konsultacyjnych było pozyskanie informacji o:

- wiedzy odbiorców na temat aktualnego stanu systemu usług społecznych w gminie Klucze,
- pozytywnych i negatywnych emocjach, które wiążą się dla mieszkańców z systemem usług społecznych,
- opiniach mieszkańców dotyczących wstępnych pomysłów na zmiany w systemie usług społecznych w gminie,
- oczekiwaniach, nadziejach i obawach mieszkańców związanych ze zmianami w systemie usług społecznych,
- pomysłach mieszkańców na działania możliwe do zrealizowania w ramach zmian w systemie usług społecznych.

Drugie spotkanie odbyło się 25 XI 2021 roku, online, za pośrednictwem platformy ZOOM. Celem spotkania była ocena przez mieszkańców rekomendacji wypracowanych w ramach badania.

Spotkania konsultacyjne promowane były poprzez:

- kanały internetowe (płatna reklama w social media, posty na fanpage'ach firmy Swarmcheck, OPS oraz Urzędu Gminy oraz zamieszczenie informacji na stronach internetowych OPS i Urzędu Gminy), mailing (wysyłanie informacji o konsultacjach bezpośrednio do ponad 30 podmiotów świadczących usługi społeczne na terenie gminy);
- informacje w formie tradycyjnej — plakaty w Urzędzie Gminy oraz OPS;
- uzupełniająco, poprzez kontakty telefoniczne z przedstawicielami NGO i instytucji gminnych z prośbą o przekazanie informacji o konsultacjach swoim interesariuszom i pracownikom.

2.6. Zogniskowane wywiady grupowe — fokusowe

Podczas badania zrealizowano dwa grupowe wywiady fokusowe. Oba wywiady przeprowadzono online, 25 XI 2021 r. Przeprowadzenie wywiadu poprzedzono otwartą rekrutacją online oraz zaproszeniami wysyłanymi mailowo do pracowników podmiotów świadczących usługi społeczne na terenie gminy Klucze.

Wywiady podzielono na dwa segmenty tematyczne, z których pierwszy obejmował zagadnienia dotyczące wsparcia rodziny oraz systemu wsparcia społecznego, a drugi tematykę związaną z ochroną zdrowia i środowiska oraz aktywnością obywatelską, edukacją, kulturą i sportem.

Wywiady miały na celu pozyskanie danych o ocenach i oczekiwaniach mieszkańców w zakresie systemu usług społecznych w kontekście wypracowanych do tego etapu rekomendacji.

2.7. Panel ekspertów

Panel ekspertów odbył się stacjonarnie 21 IX 2021 r. w budynku Urzędu Gminy. Na podstawie sugestii Zamawiającego na spotkanie zapro-

szone zostały 22 osoby — przedstawiciele podmiotów świadczących usługi społeczne oraz lokalni liderzy aktywności społecznej.

Spotkanie bazowało na materiale badawczym zgromadzonym podczas desk researchu. Jego celem było jakościowe pogłębienie informacji o perspektywę ekspertów. Każdy z uczestników spotkania miał szansę wskazać główne problemy i potrzeby społeczności lokalnej w kontekście swojej pracy zawodowej lub działalności non-profit, a także bariery na drodze do zaspokojenia wskazanych potrzeb. Dyskusja poprzedzona została prezentacją dotyczącą planowanych zmian w systemie usług społecznych związanych z utworzenia Centrum Usług Społecznych w Kluczach.

2.8. Skrzynki inspiracji

Celem skrzynek inspiracji — najmniej sformalizowanej metody badawczej wykorzystywanej w projekcie — było zgromadzenie pochodzących od mieszkańców nieoczywistych przemyśleń, historii lub pomysłów dotyczących systemu usług społecznych w Kluczach. Tematyka i sposób sformułowania wpisów zależały od samych mieszkańców. Dzięki takiej swobodnej formule zamierzano uzyskać wglądy w potrzeby i oczekiwania lokalnej społeczności oraz uniknąć zbyt schematycznych sposobów myślenia o planowanym projekcie cus.

Skrzynki umieszczone były w wyznaczonych miejscach w Ośrodku Pomocy Społecznej oraz Urzędzie Gminy w Kluczach. Założono również adres mailowy: skrzynkainspiracji@swarmcheck.ai na który mieszkańcy mogli wysyłać swoje wpisy. Aktywne zamieszczanie wpisów promowane było online (posty oraz reklama w social media, wykorzystanie fanpage'ów firmy Swarmcheck oraz OPS) oraz offline (plakaty w OPS i Urzędzie Gminy).

Po 7 dniach zbierania wpisów w skrzynkach znalazły się 23 wpisy. Zostały one uwzględnione w dalszych częściach raportu.

3. Rodzina

Poniższy rozdział zawiera informacje dotyczące 3 obszarów: **polityki prorodzinnej, wspierania rodzin oraz pieczy zastępczej**. Rozdział został napisany z uwzględnieniem wyników wszystkich przeprowadzonych przez Swarmcheck badań (zarówno ilościowych, jak i jakościowych) dotyczących funkcjonowania i problemów rodzin z gminy Klucze i ma syntetyzujący charakter.

3.1. Polityka prorodzinna

Respondentki i respondenci, którzy wzięli udział w części ankiety dotyczącej sytuacji rodzin w gminie Klucze oraz różnych aspektów lokalnej polityki prorodzinnej i wsparcia dla rodzin, jako przyczyny wahania, obawy lub niechęci do założenia albo rozszerzenia rodziny wskazali przede wszystkim następujące 3 grupy czynników (przy możliwości wyboru 2 z 9 odpowiedzi).

1. Czynniki **ekonomiczne, bytowe** (łącznie 80,1% odpowiedzi), mianowicie:
  - a. koszty wychowania dzieci — 35,1% odpowiedzi;
  - b. sytuacja na rynku mieszkaniowym w gminie — 24,3% odpowiedzi.
  - c. bezrobocie lub brak perspektyw zawodowych — 11,7% odpowiedzi;
  - d. chęć emigracji do większej miejscowości by tam założyć rodzinę — 9% odpowiedzi.

2. Czynniki związane z **niedostatkiem lokalnych usług społecznych dla dzieci i rodziców** (łącznie 56,7% odpowiedzi), mianowicie:
  - a. wady lub niewystarczająca dostępność systemu placówek dla małych dzieci (żłobków, przedszkoli, klubów malucha) — 35,1% odpowiedzi;
  - b. niewystarczająco dostępna lub złej jakości opieka medyczna nad matką i dzieckiem w najbliższej okolicy — 21,6% odpowiedzi.
3. Czynniki subiektywne, tj. **styl życia i wartości** (26,1% odpowiedzi).

Słusznym będzie, mimo niższego wyniku (5,4%), nie pomijać całkowicie w niniejszym wstępnym omówieniu odpowiedzi *zła jakość relacji małżeńskich lub partnerskich*, ponieważ pokrewne wątki (jak problem przemocy w bliskich relacjach) pojawią się jeszcze w dalszej części badania.

Jeśli chodzi o sporą popularność odpowiedzi *styl życia i wartości*, powinna ona kierować uwagę podmiotów i osób świadczących usługi społeczne w gminie Klucze na **potrzeby i możliwości osób bezdzietnych z wyboru** oraz, rzecz jasna, dynamikę biograficzną par celowo opóźniających rodzicielstwo. Jest to segment społeczności, który będzie miał prawdopodobnie najwięcej wolnego czasu spośród wszystkich ludzi w wieku produkcyjnym, będąc statystycznie w szczycie zarówno możliwości fizycznych, jak i finansowych. Jest to też grupa, która najszybciej odczuwa, będące smutną normą w wielu miastach, niedostatki oferty kulturalnej i możliwości zaangażowania obywatelskiego w okresie między wiekiem studenckim a senioralnym. Biorąc pod uwagę potrzebę jeszcze większego ożywienia aktywności obywatelskiej w gminie Klucze i zaangażowania wspólnoty we współtworzenie CUS, warto sprawdzić, ile faktycznie jest w mieście takich osób, które — mając do zagospodarowania energię, której nie poświęcają rodzinie — mogłyby być zainteresowane wnie-

sieniem swoich kompetencji czy wolnego czasu w obszar usług społecznych. Piszemy, że warto sprawdzić, ponieważ opinie wyrażone w ankiecie mają swoje ograniczenia; niewykluczone, że odpowiedź *styl życia i wartości* była wybierana raczej odruchowo, zgodnie bardziej z potoczną percepcją zmian społecznych, a nawet potencjalnie negatywnych stereotypów o bezdzietności z wyboru, niż w oparciu o faktyczną skalę bezdzietności z wyboru w gminie Klucze.

Warto wskazać iż, czynniki ekonomiczne, hamujące chęć założenia rodziny, związane z sytuacją na rynku mieszkaniowym zostały zdiagnozowane jako jeden z głównych problemów gminy w Strategii Rozwoju Gminy Klucze na Lata 2014-2022. W dokumencie tym wskazano *Cel strategiczny III.2. Podniesienie jakości mieszkalnictwa na terenie gminy oraz i stworzenie optymalnych warunków osiedleńczych*². Problem ten zauważono również w *Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Klucze na Lata 2016-2020* (Cel strategiczny 2.1.1. Poszukiwanie możliwości rozszerzenia bazy mieszkaniowej dla rodzin w gminie Klucze)³, jako koordynatora działania wskazano Urząd Gminy Klucze.

3.1.1. DOSTĘPNOŚĆ ŻŁOBKÓW I PRZEDSZKOLI

Na terenie gminy Klucze funkcjonują dwa przedszkola: Przedszkole im. Marii Konopnickiej w Jaroszowcu, Przedszkole im. Jasia i Małgosi w Kluczach; dwa kluby dziecięce: Klub Dziecięcy *Chatka Puchatka* w Kluczach; Klub Dziecięcy *Leśne Skrzaty* w Jaroszowcu oraz Żłobek Baśniowy Dworek w Kluczach do których uczęszczało w 2020 roku 461 dzieci, w tym 55 do żłobków.

2 Magnus Media, STRATEGIA ROZWOJU GMINY KLUCZE NA LATA 2014-2022, KRAKÓW, s. 87.

3 M. Głuszak, A. Pasięka, E. Chromniak, *Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Klucze na Lata 2016-2020*, Klucze, Marzec 2016r.

Zgodnie z własną wiedzą proszę ocenić ilość i jakość wskazanych usług w gminie Klucze. [N=105]

Zgodnie z własną wiedzą proszę ocenić ilość i jakość wskazanych usług w gminie Klucze. [N=105]

	zupełnie mniej zadowolona	raczej mniej zadowolona	nie mam zdania	raczej bardziej zadowolona	całkowicie bardziej zadowolona
Żłobki	24%	35,6%	21,2%	12,5%	6,7%
Przedszkola	15,2%	26,7%	10,5%	36,2%	11,4%
Szkoły	6,9%	16,7%	9,8%	37,3%	29,4%
Świetlice i zajęcia pozaekscyplinarne	23,3%	31,1%	19,4%	14,6%	11,7%
Plac zabaw	21%	29%	9%	27%	14%
Edukacja dzieci i młodzieży ze specjalnymi	26,7%	29,7%	30,7%	7,90%	5%
Wsparcie gminy dla rodzin wielodzietnych	14,6%	19,8%	45,9%	12,5%	7,3%
Wsparcie gminy dla młodych rodzin	24%	32%	34%	6%	4%
Wsparcie gminy dla samotnych rodziców	27%	26%	37%	6%	4%

Wykres 1. Ocena usług opiekuńczo-wychowawczych w gminie. Badania własne.

Sama opieka w lokalnych żłobkach i przedszkolach nie budzi zastrzeżeń, w toku badania jedynie jedna osoba wskazała na niski poziom przygotowania nauczycieli przedszkolnych w jednej z placówek. Problematyczna jest jednak przede wszystkim dostępność miejsc w tych placówkach.

Warto wskazać, iż gmina działa w tym zakresie, a *rozwijanie w gminie różnych form opieki dla dzieci do lat 3* zostało wyrażone w Strategii rozwiązywania problemów społecznych Gminy Klucze na lata 2016-2020 jako cel strategiczny 2.2.1. W ramach prowadzonych działań, w ostatnich latach zwiększono liczbę miejsc w Klubie Dziecięcym w Jaroszowcu z 20 do 30 oraz zgodnie z sugestiami rodziców wydłużono czas pracy klubu z 5 do 8 godzin dziennie. Obecnie tworzone są kolejne miejsca dla dzieci do lat 3 w nowo powstającym żłobku. Zdaniem mieszkańców są to jednak działania niewystarczające.

Badanie ankietowe wykazało, iż niezadowolonych z ilości i jakości żłobków jest 59,6% respondentów (24% – zupełnie mnie nie zadowala, 35,6% – raczej mnie nie zadowala), a przedszkoli 41,9% (15,2% – zupełnie mnie nie zadowala, 26,7% – raczej mnie nie zadowala).

W ankiecie aż 59,1% respondentów stwierdziło, że to **zwiększenie bazy placówek opiekuńczo-wychowawczych (żłobków, przedszkoli, klubów dziecięcych) wydatnie poprawiłoby sytuację rodzin z dziećmi w lokalnej społeczności**. Sugestie te podkreślone zostały w ankietowym pytaniu otwartym, dającym miejsce na komentarze o jakości usług dla rodzin z dziećmi i propozycje ich udoskonalenia. Kilkanaście osób wprost postanowiło ponownie napisać o konieczności zwiększenia liczby miejsc w żłobkach i przedszkolach, mimo że wcześniej była już taka opcja w pytaniu zamkniętym – znaczy to, że problem ten ma dla nich kluczowe znaczenie, chcą go podkreślić i zyskać większą pewność, że ten głos dotrze do decydentów.

REKOMENDACJA

Zwiększenie liczby miejsc w żłobkach, przedszkolach i klubach dziecięcych. Analizując wyniki badania można stwierdzić, iż szczególnie powołanie nowych klubów dziecięcych na terenie sołectw mogłoby przyczynić się do poprawy oceny polityki prorodzinnej na terenie gminy. Kluby dziecięce mogłyby być prowadzone przez organizacje pozarządowe lub osoby prywatne kontraktowane przez Centrum Usług Społecznych.

3.2. Wsparcie rodziny

Istotnymi dla mieszkank i mieszkańców gminy Klucze tematami związanymi z polityką prorodzinną są również problemy dzieci i młodzieży. Na pytanie o najpoważniejsze problemy w tym obszarze respondenci wskazali:

- brak zorganizowanych form spędzania czasu wolnego dla dzieci i młodzieży (40,7% respondentów);
- niewystarczające działania świetlic szkolnych w zakresie zapewnienia opieki dzieciom i młodzieży w godzinach pozalekcyjnych (34,5% respondentów);
- brak wsparcia i kontroli rodziców (33,6% respondentów)
- kryzys zdrowia psychicznego wśród dzieci i młodzieży (32,7% respondentów).

3.2.1. DZIAŁALNOŚĆ ŚWIETLIC

Pierwszy i drugi ze wskazanych powyżej problemów koresponduje z celami wyrażonymi w Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Klucze na lata 2016-2020; Cel Strategiczny nr 2.2 Rozszerzenie oferty opieki nad dziećmi i zagospodarowanie czasu wolnego dzieci i młodzieży, cel szczegółowy 2.2.2 Rozszerzanie oferty zagospodarowania czasu wolnego dla dzieci w sołectwach, w tym w oparciu o współpracę z NGO.

Na terenie gminy działają: Zespół Placówek Wsparcia Dziennego Tęcza w Kluczach i w Ryczówku, świetlica w Bydlinie oraz Centrum Doświadczenia Świata – Specjalistyczna Placówka Wsparcia Dziennego w Kluczach. Placówki Tęczy finansowane są z budżetu gminy i prowadzone przez Stowarzyszenie Forum Oświatowe Klucze, działalność Centrum Doświadczenia Świata współfinansowana została ze środ-

ków Europejskiego Funduszu Społecznego⁴. W Centrum Doświadczania Świata pracują osoby świadczące pomoc i wsparcie dzieciom i młodzieży ze szczególnymi potrzebami: terapeuci, logopeda, psycholog i socjoterapeuta. Prowadzone są również zajęcia rozwijające trzy kompetencje kluczowe tj. umiejętność uczenia się, świadomość i ekspresję kulturalną oraz znajomość języka angielskiego.

Działalność placówek wsparcia dziennego w gminie została dobrze oceniona przez respondentów grupowego wywiadu fokusowego.

Podkreślono, iż przyczyniają się one do prawidłowego rozwoju dzieci i młodzieży, a także niwelują skutki wychowywania się w rodzinach zagrożonych lub dotkniętych dysfunkcjami. W 2020 roku wskazane placówki obejmowały swoją opieką 60 podopiecznych. Badanie ankietowe wykazało jednak, że zdaniem mieszkańców są to działania niewystarczające. 54,4% respondentów negatywnie oceniło jakość i ilość świetlic (23,3% – zupełnie mnie nie zadowalała, 31,1% – raczej mnie nie zadowalała). Może to mieć związek z niewystarczającą zdaniem mieszkańców ilością miejsc w świetlicach dla dzieci z rodzin niezagrożonych wykluczeniem społecznym.

Podczas konsultacji społecznych pojawiły się również głosy mówiące o **zbyt krótkim czasie otwarcia placówek**. Placówka Wsparcia Dziennego w Kluczach funkcjonuje od 11.45 – 15.45, a Placówka Wsparcia Dziennego w Ryczówku czynna jest od poniedziałku do piątku w godzinach 11.30 – 15.30. Sugestie rodziców mówiły o wydłużeniu czasu funkcjonowania tych miejsc, w taki sposób by dzieci mogły być odbierane przez rodziców po zakończeniu pracy.

Problem ten został zauważony także przez przedstawicielkę Gminnego Zespołu Oświaty podczas wywiadu indywidualnego: *Wiem, że potrzeby są większe. Jest mnóstwo rodziców, którzy chcieliby przedłużyć pobyt dzieci w szkole*. Jako przyczynę krótkiego czasu funkcjonowania wskazano ograniczenia finansowe. Dodatkowo podkreślono brak wykwalifikowanych specjalistów do prowadzenia świetlic dla dzieci

⁴ Dofinansowanie projektu: Centrum Doświadczania Świata – utworzenie placówki wsparcia dziennego w formie specjalistycznej w Kluczach w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego na lata 2014-2020, Oś Priorytetowa 9. Region Spójny Społecznie, Działanie 9.2 Usługi społeczne i zdrowotne, Poddziałanie 9.2.1 Usługi społeczne i zdrowotne w regionie, z Europejskiego Funduszu Społecznego.

ze szczególnymi potrzebami, w tym dzieci autystycznych. Z opinią tą korespondują wyniki badania ankietowego, gdzie 56,4% respondentów negatywnie oceniło jakość edukacji dzieci i młodzieży ze specjalnymi potrzebami (26,7% – zupełnie mnie nie zadowalała, 29,7% – raczej mnie nie zadowalała). Opinie wyrażające niezadowolenie pojawiły się także w ankietowym pytaniu otwartym. Warto wskazać, iż podczas wywiadu indywidualnego wskazano również dobrą praktykę związaną z funkcjonowaniem świetlic – godziny otwarcia świetlic przyszkolnych uzupełniają się w zajęciach prowadzonych w świetlicy socjoterapeutycznej.

REKOMENDACJA

Zwiększenie liczby miejsc świetlicach oraz placówkach wsparcia dziennego, lub powołanie nowych miejsc organizujących czas wolny dzieci i młodzieży. Dodatkową rekomendacją jest **wydłużenie czasu funkcjonowania świetlic** oraz zapewnienie szerszego dostępu do świetlic dzieciom i młodzieży bez specjalnych potrzeb rozwojowych.

3.2.2. KRYZYS ZDROWIA PSYCHICZNEGO WŚRÓD DZIECI I MŁODZIEŻY

Kryzys zdrowia psychicznego jako główny problem wśród dzieci i młodzieży wskazało 32,7% respondentów badania ankietowego. Utrudniony dostęp do opieki psychiatrycznej i psychologicznej dla dzieci wyrażony został również przez respondentów ankiety w pytaniach otwartych. Problem ten był silnie akcentowany podczas badań jakościowych: wywiadów indywidualnych oraz grupowych wywiadów fokusowych. W toku badania wielokrotnie podkreślano, iż znaczny wpływ na nasilenie tego problemu ma pandemia COVID-19. W tym okresie znacząco wzrosła liczba sygnałów od rodziców i nauczycieli, którzy zgłaszali negatywne symptomy u dzieci, takie jak; liczne absencje w szkole, brak zainteresowania zajęciami i kontaktem z rówieśnikami, samookaleczenia czy nawet próby samobójcze.

Ciekawym rozwiązaniem podanym podczas jednego z wywiadów indywidualnych byłoby wprowadzenie **profilaktyki alternatywnej**. Zorganizowania czasu dzieci i młodzieży dookoła oferty sportowej czy związanej z zainteresowaniami mogłoby obniżyć występowanie negatywnych zjawisk społecznych, jak uzależnienia od substancji czy internetu. Warto wskazać, iż podczas badania ankietowego najczęściej padającą odpowiedzią na pytanie *Jakie działania w największej mierze poprawiłyby Pana/Pani zdaniem sytuację rodzin z dziećmi w lokalnej społeczności?* była odpowiedź *Szersza oferta spędzania czasu wolnego dla rodzin z dziećmi* (60% respondentów). Odpowiedź *wsparcie, poradnictwo specjalistyczne, edukacja rodzin z dziećmi* uplasowało się na wysokim, trzecim miejscu, a odpowiedź ta została zaznaczona przez 40% respondentów.

Kolejną sugestią podaną podczas wywiadu było stworzenie szkoły lub **cyklicznych warsztatów dla rodziców i nauczycieli związanych z wczesnym wykrywaniem problemów dzieci i młodzieży**. Wzrost umiejętności wczesnej diagnozy problemu w środowisku rodzinnym i szkolnym pozwoliłby na wczesną interwencję przed nasileniem się problemu. Dodatkowym plusem mogłoby być obniżenie społecznej stygmatyzacji zaburzeń psychicznych.

Na terenie gminy Klucze funkcjonuje wsparcie psychologiczne w Ośrodku Pomocy Społecznej, z psychologami i terapeutami współpracują również niektóre organizacje pozarządowe. Problemem jest jednak fakt, iż do wsparcia psychicznego w Ośrodku Pomocy Społecznej trafiają głównie członkowie rodzin skierowani przez sąd lub policję. Pracownicy opieki społecznej podczas wywiadów środowiskowych wielokrotnie odkrywają złożoność problemu w środowisku rodzinnym, współwystępowanie uzależnień czy problemów wychowawczych. Jeżeli do wsparcia psychologicznego danej osoby nie skieruje sąd, opieka społeczna ma związane ręce. W wielu przypadkach by pomóc, musi uruchamiać procedurę sądową. **Wcześniejsze wykrywanie problemów psychicznych wśród dzieci i często związanych z nimi problemów wychowawczych** umożliwiłoby zastosowanie środków zaradczych, jak podjęcie terapii rodzinnej lub indywidualnej przed uruchomieniem drogi sądowej. Jednak by osoby same zgłaszały się po pomoc psychologiczną potrzebne są **działania uświadamiające społeczność lokalną** związane z **podkreśleniem wagi pro-**

blemu oraz dokładnym wskazaniem możliwości uzyskania wsparcia. Podczas jednego z wywiadów indywidualnych, na pytanie o główne problemy społeczności lokalnej respondentka odpowiedziała: *Zdecydowanie problem z psychologiem i psychiatrą dla dzieci. Rodzice nie wiedzą do kogo się zwrócić, a to wsparcie samo w sobie jest drogie. Nie każda rodzina może sobie pozwolić na regularne sesje terapeutyczne*. Odpowiedzią na ten problem mogłoby być:

REKOMENDACJA

Wprowadzenie stałego, bezpłatnego wsparcia psychologicznego dla wszystkich grup społecznych. Problem zdrowia psychicznego jest jednym z naczelných problemów zdiagnozowanych podczas badania. Podkreślano go wielokrotnie w badaniach ilościowych i jakościowych. Wśród wpisów w skrzynkach inspiracji sześciokrotnie (na 23 wpisy) pojawiło się krótkie hasło *psycholog*. Ponieważ wśród grupy oddającej wpisy stacjonarnie dominowali seniorzy, można wyciągnąć z tego wniosek, że bezpłatne wsparcie psychologiczne powinno być skierowane do wszystkich grup wiekowych.

REKOMENDACJA

Organizacja cyklicznych warsztatów dla rodziców i nauczycieli związanych z wczesnym wykrywaniem problemów psychicznych. Nauczyciele i rodzice mogą jako pierwsi zetknąć się z symptomami problemu wśród dzieci. Wyposażenie ich w odpowiednią wiedzę i umiejętności zapewniłoby większą wykrywalność zaburzeń na wczesnym etapie i umożliwiło wcześniejszą pomoc dzieciom i młodzieży dotkniętej problemami natury psychicznej.

REKOMENDACJA

Rozszerzenie oferty spędzania czasu wolnego dla rodzin z dziećmi. Potrzebę tę wykazały zarówno badania ilościowe, jak i jakościowe. Podczas wywiadów indywidualnych i grupowych wśród przedstawicieli sektora edukacyjnego podkreślano, iż w warunkach pandemii nasiliły się problemy emocjonalne dzieci oraz potrzeba ruchu. Zapewnienie zajęć dla rodzin z dziećmi mogłoby wpłynąć pozytywnie nie tylko na psychikę uczestników, ale również na zacieśnienie więzów rodzinnych i zaufania pomiędzy rodzicami a dziećmi.

REKOMENDACJA**Zorganizowanie kampanii społeczno-informacyjnej skierowanej do społeczności lokalnej.**

Kampania powinna podkreślać wagę problemu zdrowia psychicznego, skupić się na metodach wczesnego wykrywania symptomów zaburzeń oraz możliwych ścieżkach wsparcia osób dotkniętych problemami psychicznymi. Możliwe, iż działania informacyjne same w sobie okażą się bardziej efektywne niż zajęcia warsztatowe – ważne jest zatem monitorowanie wyników kampanii oraz jej wpływu na liczbę osób zgłaszających się po wsparcie.

3.2.3. PRZEMOC DOMOWA

W badaniu ankietowym, jako naczelną problem rodzin w gminie, przemoc domową wskazało jedynie 8% respondentów. Jest to zastanawiające w kontekście odpowiedzi na pytanie *Czy w Pana/Pani bliskim otoczeniu (sąsiedztwo, krąg znajomych, parafia, rodziny kolegów i koleżanek Pana/Pani dziecka) istnieje zjawisko przemocy domowej?* na które aż 51,8% ankietowanych udzieliło odpowiedzi sły-

szalem/am o takich przypadkach, ale nie znam osobiście tych rodzin, a 25% udzieliło odpowiedzi znam osobiście takie rodziny. Warto odnotować również, iż nikt nie wskazał odpowiedzi *przemoc to problem w mojej własnej rodzinie.*

Na terenie gminy Klucze działa **Gminny Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie w Gminie Klucze na lata 2019-2021**⁵. Powołano również **Zespół Interdyscyplinarny ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie** mający za zadanie m.in. diagnozowanie problemu przemocy, podejmowanie działań w środowisku zagrożonym przemocą w celach zapobiegawczych oraz podejmowanie interwencji w środowisku dotkniętym przemocą. Podczas spotkań Zespołu jego członkowie omawiają sytuację poszczególnych rodzin w których wprowadzona została procedura *Niebieskie Karty*, jak również podnoszą tematy dotyczące profilaktyki, rozpowszechniania wiedzy na temat przemocy w środowisku czy podnoszenia kwalifikacji osób pracujących z rodziną dotkniętą przemocą. Od stycznia do grudnia 2020 roku powołane zostały 32 grupy robocze, a liczba spotkań grup roboczych wyniosła 144. Rodziny objęte procedurą *Niebieskie Karty* monitorowane były przez członków grup roboczych zarówno poprzez kontakt telefoniczny, jak również wizyty w miejscu zamieszkania, zachowując wszystkie środki reżimu sanitarnego.

W 2020 roku w gminie Klucze sporządzono 37 Niebieskich Kart. A w 32 rodzinach – osiem Niebieskich Kart przeszło z roku 2019 na rok 2020. Łączna liczba rodzin objętych procedurą *Niebieskie Karty* w Gminie Klucze w roku 2020 wyniosła 40 rodzin, w tym 2 procedury założone zostały z podejrzeniem przemocy wobec małoletnich dzieci.

Należy przy tym pamiętać, że **przemoc w rodzinie jest problemem bardzo wrażliwym**, wokół którego, mimo wielu ogólnopolskich kampanii społecznych, nadal istnieją stereotypy i mity. Problem ten nie jest często ujawniany, zwłaszcza w małych środowiskach, gdzie trudno o anonimowość. Należy zatem przypuszczać, że rzeczywista skala przemocy w rodzinie w gminie Klucze jest znacznie większa, niż

wynika to z oficjalnych statystyk⁶, co sugerować mogą również wyniki badania ankietowego.

Ważnym aspektem pracy nad problemem przemocy w rodzinie jest **interwencja kryzysowa** skierowana zarówno do ofiar przemocy w rodzinie, jak i sprawców, a także świadczenie pomocy psychologicznej, prawnej oraz socjalnej osobom uwikłanym w przemoc domową. W Punkcie Interwencji Kryzysowej w OPS oferowane jest bezpłatne poradnictwo psychologiczne, prawne i socjalnie. Dyżury odbywają się w każdy czwartek w godzinach 15.30 – 17.30. Informację dotyczące poradnictwa zostały rozpowszechnione na terenie Gminy Klucze, w szkołach podstawowych w całej Gminie, Komisariacie Policji w Kluczach oraz wśród społeczności lokalnej poprzez stronę internetową Ośrodka Pomocy Społecznej w Kluczach, stronę internetową Gminy Klucze oraz w lokalnej gazecie samorządowej *Echo Klucz*.

W 2020 roku z poradnictwa specjalistycznego w Punkcie Interwencji Kryzysowej w Kluczach skorzystało łącznie 68 osób, w tym:

1. Poradnictwo prawne: 43 osoby – ilość udzielonych porad – 59
2. Poradnictwo psychologiczne: 25 osób – ilość udzielonych porad – 41
3. Poradnictwo psychologiczne w Ośrodku: 27 osób – ilość udzielonych porad – 35

W Punkcie Interwencji Kryzysowej utworzono również Grupę Wsparcia dla osób doświadczających przemocy w rodzinie. W okresie od lutego do marca 2020 roku spotkania odbywały się w sposób stacjonarny w Punkcie Interwencji Kryzysowej. Spotkania prowadził psycholog, zgodnie z harmonogramem. W związku ze stanem epidemicznym podjęto decyzję o kontynuacji działalności Grupy Wsparcia za pośrednictwem komunikacji zdalnej – poprzez kontakt telefoniczny z psychologiem dla osób będących w kryzysie, w tym doświadczających przemocy w rodzinie.

⁶ Magnus Media, STRATEGIA ROZWOJU GMINY KLUCZE NA LATA 2014-2022, KRAKÓW, s. 83.

REKOMENDACJA

Zorganizowanie kampanii społecznej akcentującej problem przemocy w rodzinie. Niska świadomość społeczna w zakresie konieczności przeciwdziałania i reagowania na uzależnienia i przemoc została wskazana jako słaba strona gminy w Strategii Gminy Klucze na Lata 2014-2022. Na pytanie ankietowe: *Jakie działania byłyby najskuteczniejszą pomocą dla ofiar przemocy domowej w gminie Klucze?* odpowiedź *zwiększenie dostępności poradnictwa prawnego, socjalnego i terapeutycznego* wskazało 44,2% respondentów, *akcje edukacyjne i szkolenia dla wszystkich, którzy bywają potrzebni na drodze wychodzenia z relacji naznaczonej przemocą: nauczycieli, policjantów, księży, członków dalszej rodziny* wskazało 23%, a 19,5% ankietowanych wybrało *szeroko zakrojone akcje informacyjne o prawach przysługujących ofiarom przemocy*.

Pomimo licznych kampanii ogólnopolskich, dobrym pomysłem walki z tym problemem mogłaby być **lokalna kampania społeczna**. Wykonawczo koordynować mogłaby ją jedna z lokalnych organizacji pozarządowych. Głównym zadaniem kampanii byłaby walka ze stygmatyzacją zjawiska i lękiem przed uzyskaniem pomocy oraz wskazanie możliwych form pomocy rodzinom i osobom doświadczającym przemocy. Kampania mogłaby również dążyć do zacieśnienia współpracy instytucji gminnych ze szkołami oraz powiatem w zakresie przeciwdziałania przemocy i diagnozy skali tego zjawiska.

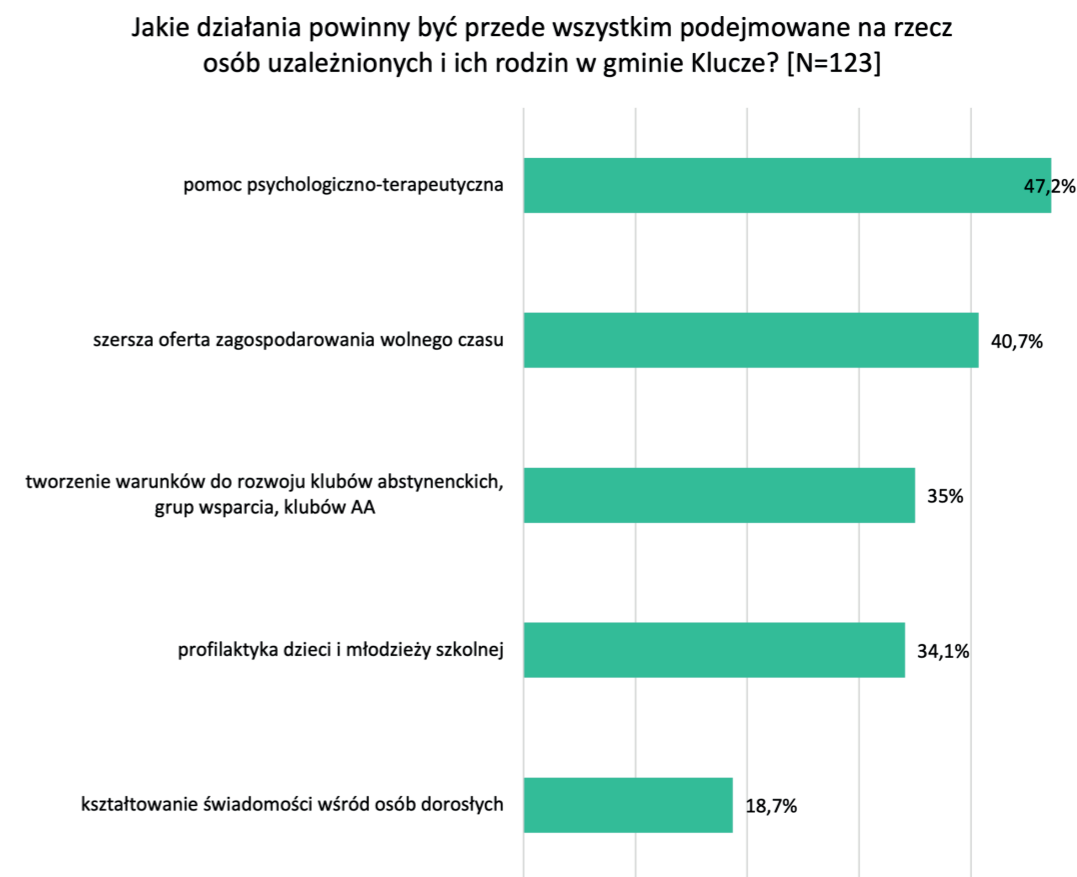
3.2.4. UZALEŻNIENIA

Na terenie gminy Klucze funkcjonuje Gminny Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych. Jego celem strategicznym jest wydłużenie życia w zdrowiu wśród mieszkańców Gminy Klucze, poprawa jakości życia związanej ze zdrowiem oraz ograniczanie społecznych nierówności w zdrowiu.

W 2020 roku w ramach Programu zrealizowano m.in. spektakle terapeutyczno-wychowawcze dla uczniów i nauczycieli szkół podstawowych i przedszkoli z terenu Gminy Klucze oraz dofinansowano warsztaty profilaktyczne dla uczniów Szkoły Podstawowej w Jaroszowcu. W 2020 roku skierowano 22 osoby na badanie do biegłego psychiatry i psychologa w celu wydania opinii w przedmiocie uzależnienia od alkoholu, wystano 9 wniosków do Sądu Rejonowego w Olkusz o wszczęcie postępowania w sprawie zastosowania leczenia odwykowego w stacjonarnym lub niestacjonarnym zakładzie leczenia odwykowego oraz uruchomiono wobec 27 osób procedurę sądowego leczenia odwykowego.

Problem uzależnień na terenie gminy był mocno akcentowany w badaniu ilościowym. W ankiecie skierowanej do mieszkańców na pytanie *Jakie są Pana/Pani zdaniem główne przyczyny bezradności rodziców w sprawach opiekuńczo-wychowawczych oraz prowadzenia gospodarstwa domowego w gminie Klucze?* najczęściej padającą odpowiedzią (44% respondentów) były *uzależnienia*. Na pytanie *Jakie działania byłyby najskuteczniejszą pomocą dla ofiar przemocy domowej w gminie Klucze?* odpowiedź *leczenie uzależnień* wskazało 25,7% respondentów.

Mieszkańcy gminy Klucze zostali zapytani w ankiecie również o priorytetowe działania, jakie powinny być podejmowane na rzecz osób uzależnionych i ich rodzin. Poniżej przedstawiono pięć najczęściej padających odpowiedzi:

Wykres 2. Działania na rzecz uzależnionych i ich rodzin w gminie Klucze. Badania własne.

Podczas panelu ekspertów zaznaczony został również **problem z dotarciem do osób z uzależnieniami oraz zapewnieniem miejsca do przebywania tych osób po działaniach policji**. Po interwencji osoby te przewożone są często do schroniska dla bezdomnych, gdyż na terenie gminy nie funkcjonuje izba wytrzeźwień. Osoby te często cierpią na przewlekłą chorobę alkoholową i po krótkiej wizycie nie podejmują się terapii uzależnień.

Zastanawiający jest więc fakt **braku specjalistów związanych z problemem uzależnień na terenie gminy**. Problem ten wskazany został między innymi przez przedstawicielkę OPS podczas wywiadu indywidualnego. Jako możliwe rozwiązanie tego problemu wskazała **wzmocnienie organizacji pozarządowych** w tym zakresie, poprzez **rozpisanie konkursu na projekty związane z uzależnieniami**. W ramach wsparcia projektowego można byłoby sfinansować **szkolenia i kursy doszkalające indywidualne osoby** w zakresie pomocy osobom z uzależnieniami. Zapewniłoby to trwałość kompetencyjną na terenie gminy po zakończeniu finansowania projektów. Zapewnienie specjalistów

z organizacji pozarządowych mogłoby być też odpowiedzią na problem z dotarciem do osób z problemami alkoholowymi, gdzie ważny może być mniej formalny charakter relacji oraz sposób komunikacji zakorzeniony w specjalistycznej wiedzy i umiejętnościach.

Ważnym punktem rozwiązywania problemów alkoholowych powinna być **profilaktyka**. Jednym z rozwiązań w tym zakresie, podanym podczas wywiadów indywidualnych, było przeprowadzenie **regularnych zajęć profilaktycznych dla dzieci i młodzieży**. Jako możliwe źródło finansowania takich zajęć wskazano Fundusz Alkoholowy. Profilaktykę dzieci i młodzieży szkolnej jako podstawowe działanie wskazało 34,1% respondentów badania ankietowego.

Podczas badań jakościowych wskazano, iż należy zapewnić większe wsparcie rodzinom, w których występuje problem alkoholowy. W ramach CUS można uruchomić **terapię dla osób uzależnionych i ich rodzin**. Przy tym CUS powinien wprowadzić **holistyczne podejście do rozwiązywania problemów rodziny**, a nie skupiać się na indywidualnej pomocy dla członków rodzin. Podczas wywiadów indywidualnych i panelu ekspertów podkreślano, że przyszłością skutecznej pomocy społecznej jest systemowa praca z rodziną. Polegałaby ona na bezpośrednich działaniach w środowisku osoby z problemem społecznym, które mogłoby być poprzedzone diagnozą przeprowadzoną przez trenera rodzinnego lub asystenta rodziny. Diagnoza polegałaby na stworzeniu systemowego planu pomocy rodzinie – zmapowaniu wraz z rodziną występujących problemów oraz wskazaniu możliwych form wsparcia świadczonych przez podmioty na terenie gminy i powiatu. Jednym z zadań asystenta rodziny byłby stały monitoring wykonania planu pomocy rodzinie oraz ewentualne wprowadzanie w nim zmian.

REKOMENDACJA

Wprowadzenie stałego, bezpłatnego wsparcia psychologicznego i terapeutycznego dla osób z problemem alkoholowym i ich rodzin.

REKOMENDACJA

Wzmocnienie lokalnych organizacji pozarządowych w zakresie terapii uzależnień poprzez rozpisanie konkursu na projekty obejmujące przedmiotowo działania związane z uzależnieniami oraz finansując szkolenia i kursy dla przedstawicieli NGO z zakresu pomocy osobom z uzależnieniami.

REKOMENDACJA

Utworzenie klubu abstynenckiego i grupy wsparcia na terenie gminy Klucze. Utworzenie przestrzeni do dzielenia się doświadczeniami z uzależnieniem mogłoby być odpowiedzią na niską motywację do samodzielnej decyzji osób uzależnionych do podjęcia leczenia. Wsparcie grupowe jest rozwiązaniem stosowanym z powodzeniem na całym świecie.

REKOMENDACJA

Wprowadzenie regularnych zajęć profilaktycznych dla dzieci i młodzieży. Zajęcia mogłyby być cyklicznie prowadzone w szkołach i innych podmiotach zrzeszających dzieci i młodzież np. klubach sportowych.

REKOMENDACJA

Wprowadzenie na terenie gminy terapii odwykowej prowadzonej przez zakontraktowanego specjalistę. W toku badania wielu respondentów badań jakościowych wskazywało, iż terapia odwykowa *praktycznie nie działa*. Pozostawia to jedynie możliwość leczenia zamkniętego, co nie zawsze jest optymalną formą pomocy dla osób dotkniętych uzależnieniem.

REKOMENDACJA

Wprowadzenie holistycznego podejścia do rozwiązywania problemów rodziny. Zapewnienie odpowiedniej diagnozy środowiskowej oraz objęcie wsparciem rodziny i środowiska osoby uzależnionej miałyby pozytywny wpływ nie tylko na wyjście z nałogu, ale też zapobieganie sprzężonym czy *dziedzicznym* uzależnieniom członków rodzin, w tym dzieci.

3.3. System pieczy zastępczej

Według *Raportu o stanie gminy Klucze za 2020 rok* z pieczy zastępczej na terenie gminy korzysta 4 dzieci; w tym liczba dzieci przebywających w rodzinach zastępczych: 3 dzieci, w Rodzinnym Domu Dziecka: 1 dziecko. Organizatorem pieczy zastępczej jest Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie. Zajmuje się ono także pełnoletnimi wychowankami pieczy zastępczej.

Problemy dotyczące funkcjonowania pieczy zastępczej w gminie Klucze nie są inne niż w całym kraju, należą do nich:

- *konflikt o dziecko*, gdy wszyscy sądzą, że wiedzą, co dla niego lepsze i balansuje się między rodziną biologiczną a prerogatywami państwa i zaufaniem do sądów;
- ogromna trudność w wydobyciu dziecka z pieczy zastępczej (do adopcji);
- specyfika spokrewnionych rodziców zastępczych, którzy niekiedy są uwikłani w trudne sytuacje, powodujące konieczność przeniesienia dziecka do pieczy zastępczej;
- konflikty między rodzicami biologicznymi a zastępczymi.

Mieszkańcy gminy Klucze zostali zapytani w ankiecie o to, jakie formy wsparcia dla rodzin zastępczych byłyby najbardziej pomocne. Wyniki zostały przedstawione poniżej:

Jakie formy pomocy dla rodzin zastępczych są Pana/Pani zdaniem najskuteczniejsze? [N=107]

Wykres. 2. Jakie formy pomocy dla rodzin zastępczych są Pana/Pani zdaniem najskuteczniejsze? Badania własne.

Zdaniem mieszkańców — rodzinom zastępczym najbardziej pomogłoby aktywne współdziałanie wszystkich instytucji zaangażowanych w system pieczy zastępczej w kierunku jak najrzadszego przenoszenia dzieci między rodzinami i placówkami (37,4%) oraz **zapewnienie wsparcia specjalistycznego w postaci konsultacji psychologicznych oraz prawnych** (30,8% ankietowanych). Istotne jest także wspieranie rodzicielstwa zastępczego poprzez kursy, szkolenia, treningi (17,6% respondentów). Odpowiedzi związane z szeroko rozumianą edukacją, przygotowaniem i rozwojem rodziców zastępczych łącznie wskazało niemal 63,7% respondentów.

Ważną luką do wypełnienia w lokalnym systemie pieczy zastępczej jest **praca środowiskowa z rodzicami biologicznymi**, do których dzieci mają wrócić po okresie przebywania w pieczy zastępczej. Problemem są też **słabe możliwości zabezpieczenia wchodzących w dorosłość wychowanków pieczy zastępczej przed powrotem do dysfunkcyjnego środowiska** i powieleniem dysfunkcji.

REKOMENDACJA

Odpowiednie wsparcie psychologiczne i wychowawcze dla rodzin zastępczych. Osoby decydujące się na rodzicielstwo zastępcze, ze względu na duży poziom obciążenia obowiązkami opiekuńczo-wychowawczymi, powinny mieć zagwarantowany dostęp do psychologa lub pedagoga. Takie konsultacje wpisują się także w zakres działań, które należy podejmować, aby zapobiegać wypaleniu zawodowemu rodzin zastępczych. Potrzeba wsparcia w tym zakresie jest często lekceważona, a ryzyko zmęczenia i znużenia w przypadku osób, które podjęły się takich działań, jest bardzo realne.

Jeśli wykluczyć zaburzenia takie jak aspołeczne zaburzenie osobowości czy narcystyczne zaburzenie osobowości, dysfunkcje życia rodzinnego, które ostatecznie mogą prowadzić do umieszczenia dzieci w pieczy zastępczej, są kreowane społecznie. Do najważniejszych elementów zapobiegawczej sieci będą więc tutaj należeć:

- poprawa materialnego bytu rodzin zagrożonych wykluczeniem,
- profilaktyka i leczenie uzależnień oraz zaburzeń nastroju członków tych rodzin,
- usuwanie barier zniechęcających do uniezależniania się od sprawców przemocy.

REKOMENDACJA

Dzieci trafiające do pieczy zastępczej z powodu zaniedbań rodzicielskich stanowią ze względu na swoją niebywale wrażliwą pozycję w społeczeństwie najłabsze ogniwo i najbardziej dramatyczny objaw całych łańcuchów dysfunkcji zarówno we własnych rodzinach, jak i w obrębie systemów edukacji, opieki zdrowotnej i pomocy społecznej. Zatem najlepszą rekomendacją będzie tutaj oczywiście **profilaktyka, działanie o kilka kroków wstecz, zanim w ogóle dzieci potrzebują takiej ekstremalnej i samej w sobie traumatyzującej formy pomocy.**

REKOMENDACJA

Przechowywanie w systemowej pamięci starszych dzieci i młodzieży, które dawniej były w pieczy zastępczej, ale obecnie już nie są. Prawie nigdy powrót do rodziny pochodzenia ani osiągnięcie pełnoletniości (ani nawet pomyślna adopcja) nie kończą problemów takiej młodej osoby. Przeżycie jakiegokolwiek epizodu przemocy, poważnego zaniedbania, wypadnięcia z obowiązku szkolnego, przymusowej rozłąki z rodziną, kontaktu ze światem przestępczym itp. tworzy **ryzyko znalezienia się na nierównej pozycji startu w dorosłość**. W ramach cus można wprowadzić pewnego rodzaju opiekę nad osobami pozostającymi w pieczy zastępczej, np. poprzez: wysyłanie im informacji i zaproszeń na kursy zawodowe, korepetycje, warsztaty psychologiczne, badania profilaktyczne, wycieczki, wystawy itd., zbierane z różnych miejsc, nie tylko tych oczywistych, bezpośrednio związanych z organizacją pieczy zastępczej i pomocą społeczną. Mogłoby stanowić to dobry zaczątek i swego rodzaju prosty pilotaż, dzięki któremu łatwiej byłoby potem nowym pracownikom cus układać indywidualne plany usług społecznych dla wychowanków i byłych wychowanków pieczy zastępczej.

4. System wsparcia społecznego

Poniższy rozdział zawiera informacje dotyczące 4 obszarów: **pomocy społecznej, zapobiegania bezrobociu, reintegracji zawodowej i społecznej** oraz **mieszkalnictwa**. Rozdział został napisany z uwzględnieniem wyników wszystkich przeprowadzonych badań dotyczących pomocy społecznej (zarówno ilościowych jak i jakościowych) i ma syntetyzujący je charakter.

4.1. Pomoc społeczna

4.1.1. SYSTEM POMOCY SPOŁECZNEJ W GMINIE KLUCZE

Na terenie gminy Klucze funkcjonuje siatka organizacji i instytucji oferujących usługi w zakresie pomocy społecznej. W ramach organizacji pozarządowych wymienić można: Chrześcijańskie Stowarzyszenie Dobroczynne w Kluczach, Stowarzyszenie na Rzecz Zrównoważonego Rozwoju Społeczno-Gospodarczego *KLUCZ*, Polskie Stowarzyszenie na Rzecz Osób z Niepełnosprawnością Intelektualną *Koło* w Wolbromiu, Stowarzyszenie Forum Oświatowe *KLUCZE*, Stowarzyszenie Babiniec, a także Spółdzielnię Socjalną *OPOKA*, Spółdzielnię Socjalną *Małopolanin* czy Środowiskowy Dom Samopomocy w Kolbarku. Do najbardziej rozpoznawalnych należą z pewnością te, które świadczą usługi w ramach sektora publicznego, jak Powiatowy Urząd Pracy w Olkuszu, Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Olkuszu, Ośrodek Pomocy Społecznej w Kluczach.

Podstawową jednostką kojarzącą się mieszkańcom Klucz z pomocą społeczną jest Ośrodek Pomocy Społecznej. Do podstawowych zadań Ośrodka należą w szczególności:

- przyznawanie i wypłacanie świadczeń przewidzianych ustawą o pomocy społecznej,
- praca socjalna,

- prowadzenie i rozwój niezbędnej infrastruktury socjalnej,
- analiza i ocena zjawisk rodzących zapotrzebowanie na świadczenia z pomocy społecznej,
- realizacja zadań wynikających z rozeznaczonych potrzeb społecznych,
- rozwijanie nowych form pomocy społecznej i samopomocy w ramach zidentyfikowanych potrzeb.

Działania poszczególnych organizacji pozarządowych z obszaru pomocy społecznej opisane zostały w rozdziale 2. Warto wskazać, że charakterystyczna dla systemu pomocy społecznej w gminie jest ścisła współpraca podmiotów publicznych i pozarządowych. Stanowi to dobrą praktykę i jest dobrym prognostykiem dla funkcjonowania Centrum Usług Społecznych i koordynacji przez nie usług społecznych z zakresu pomocy społecznej.

4.1.2. OCENA SYSTEMU POMOCY SPOŁECZNEJ W GMINIE KLUCZE

Jak ocenia Pan/Pani działające ośrodki i usługi związane z reintegracją zawodową i społeczną?
[N=121]

	zupełnie mniej zadowolona	raczej mniej nie zadowolona	nie mam zdania	raczej bardziej zadowolona	całkowicie bardziej zadowolona
Powiatowy Urząd Pracy w Olkuszu	36,4%	25,6%	21,5%	13,2%	3,3%
Ośrodek Pomocy Społecznej	19,0%	31,0%	27,6%	13,8%	8,6%

Wykres 4. Ocena działających ośrodków i usług związanych z reintegracją zawodową i społeczną. Badania własne.

Łącznie 50% z 121 ankietowanych nie jest zadowolona z działania OPS, a aż 62% z działań PUP. Wyniki te sugerują, że większość ankietowanych albo nie korzysta z usług oferowanych przez te instytucje (odp. *nie mam zdania*) albo korzystają i są niezadowoleni z rezultatów.

Badania jakościowe i otwarte pytania w ankiecie dostarczają materiału pogłębiającego i pokazują główne przyczyny niezadowolenia mieszkańców i mieszkańek miasta. Mieszkańcy zdają się być przekonani, że nadmierna biurokratyzaacja instytucji z sektora publicznego jest problemem, który generuje kolejne trudności wewnątrz tych instytucji, sprawiając, że działania są mniej efektywne. Dotyczy to szczególnie Powiatowego Urzędu Pracy. W ankiecie padło stwierdzenie, że *Urząd Pracy w ogóle nie pomaga w znalezieniu zatrudnienia. Tylko wymagają zgłoszenia się w odpowiednim terminie*. Podobne opinie pojawiały się kilkakrotnie w odpowiedzi na ankietowe pytania otwarte.

Inne powtarzające się opinie dotyczące PUP wskazywały na to, że oferty zatrudnienia nie są dostosowane do umiejętności osób poszukujących go oraz że pomoc ze strony urzędu jest niewystarczająca (w kontekście mało zindywidualizowanej pomocy). Mieszkańcy w trakcie badań jakościowych zgłosili zapotrzebowanie na pomoc psychologiczną dla osób, które znalazły się w kryzysowej sytuacji związanej z brakiem zatrudnienia. Udzielanie pomocy psychologicznej nie leży w zakresie zadań oferowanych przez PUP, ale może być prowadzone lub koordynowane przez inne instytucje działające już na poziomie gminy – zwłaszcza jeśli rozpoznana się długotrwały brak zatrudnienia jako problem odciskający piętno na psychice i który, w związku z tym, wymaga zaadresowania.

4.1.3. PROBLEM UZALEŻNIEŃ

Z ankiety wynika, że w opinii mieszkańców **jednym z najpoważniejszych problemów, z jakimi mierzy się gmina Klucze, jest problem uzależnień**.

Niemal 48,8% respondentów ankiety wskazała uzależnienia jako najpoważniejszy problem, przez które członkowie lokalnej społeczności popadają w ubóstwo. Była to najpopularniejsza

odpowiedź, popularniejsza niż dziedziczenie ubóstwa (43,9%) oraz niechęć do pracy (33,3%) czy brak pracy (28,5%).

50,4% respondentów ankiety uznało, że wsparcie w wyjściu z uzależnień i kryzysu zdrowia psychicznego byłyby jednym z najskuteczniejszych sposobów wsparcia dla osób bezdomnych w gminie Klucze. Była to 2. najpopularniejsza odpowiedź.

Blisko 40,2% respondentów ankiety stwierdziło, że uzależnienia są jednym z najważniejszych powodów wykluczenia społecznego na terenie gminy Klucze. Była to najpopularniejsza odpowiedź.

Nieco ponad 44,1% respondentów ankiety uznało uzależnienia za jedną z głównych przyczyn bezradności rodziców w sprawach opiekuńczo-wychowawczych oraz prowadzenia gospodarstwa domowego. Była to najpopularniejsza odpowiedź.

25,7% respondentów ankiety wskazało leczenie uzależnień za jeden z najskuteczniejszych sposobów pomocy dla ofiar przemocy domowej w Gminie Klucze.

Rezultaty te sugerują, że **problem uzależnień wykracza poza zakres poszczególnych obszarów usług społecznych określonych w uorus i jako taki nie jest możliwy do rozwiązania za pomocą nieskoordynowanych, punktowych działań – wymaga rozwiązania systemowego**. Za przyjęciem perspektywy systemowej przemawia również fakt, że poza wymiarem społecznym, niewątpliwie wymagającym profilaktyki i wsparcia instytucji publicznych, problem uzależnień ma wyraźne podłoże ekonomiczne i środowiskowe. Na zadane w ankiecie pytanie o najważniejsze przyczyny występowania problemu uzależnień na terenie gminy Klucze dwie najpopularniejsze odpowiedzi to *rozpoczynanie stosowania używek w zbyt młodym wieku* (39%) oraz *indywidualne skłonności do popadania w nałogi* (35,8%).

Respondenci ankiety zostali także zapytani o to, jakie działania powinny być przede wszystkim podejmowane na rzecz osób uzależnionych i ich rodzin w gminie Klucze. Najpopularniejsze odpowiedzi przedstawione zostały w rozdziale 3.2.4.

Jak zauważyła jedna z uczestniczek wywiadów fokusowych, problem uzależnień budzi powszechną bezradność — każdy o nim wie, lecz mało kto wierzy, że da się go skutecznie rozwiązać. Już samo to przekonanie może być uznane za coś, co istotnie zmniejsza efektywność wszelkich wysiłków podejmowanych przez gminę. **Problem uzależnień, a w szczególności problem alkoholizmu ze wszystkimi jego negatywnymi skutkami, jak np. przemoc w rodzinie, jest powszechnie uznawany za coś bezpośrednio wpisanego w tkankę społeczności lokalnej.**

REKOMENDACJA

Przeгляд i ocena wszystkich wysiłków podejmowanych obecnie przez gminę w zakresie profilaktyki i przeciwdziałania skutkom uzależnień. Z pewnością można by było wskazać więcej przykładów niewydolności obecnego systemu przeciwdziałania problemowi uzależnień spowodowanej brakiem odpowiednich funduszy. Zwiększenie budżetu programów i instytucji zorientowanych na przeciwdziałanie problemowi uzależnień, wydaje się więc być najlepszą rekomendacją w tym zakresie. Z uwagi na skalę i powagę tego problemu, które wyszły na jaw w przeprowadzonych badaniach, powinien być to ważny punkt reformy systemu pomocy społecznej w gminie Klucze. Należy dokonać przeglądu i oceny wszystkich wysiłków obecnie podejmowanych w tym zakresie przez gminę (programów profilaktycznych dla dzieci i młodzieży, dostępnej pomocy psychologiczno-terapeutycznej, przeciwdziałania bezrobociu etc.). Pozostałe rekomendacje z obszaru uzależnień wskazano w rozdziale 3.2.4.

4.1.4. Utworzenie punktu poradnictwa specjalistycznego

Jednym z projektów, które mogłyby być realizowane przez cus w Kluczach, jest powołanie Punktu Poradnictwa Specjalistycznego. Miała-

by to być instytucja oferująca poradnictwo psychologiczne i rodzinne dla osób i rodzin, które mają trudności lub wykazują potrzebę wsparcia w rozwiązywaniu swoich problemów życiowych, bez względu na posiadany przez nie dochód.

Respondenci badań jakościowych jednoznacznie uznawali, że zapewnienie wsparcia specjalistycznego jest w gminie Klucze sprawą priorytetową. W swoich wypowiedziach chwalili pomysł, by Punkt był dostępny dla wszystkich mieszkańców, niezależnie od wieku czy posiadanego dochodu. Zgodnie z tak szeroko zakreślonym profilem działalności respondenci sugerowali również bardzo szeroki zakres usług, który Punkt mógłby potencjalnie oferować. Najczęściej pojawiały się sugestie, zgodnie z którymi:

- Punkt powinien oferować dedykowane wsparcie dla osób uzależnionych⁷;
- Punkt powinien oferować dedykowane wsparcie dla rodzin w kryzysie oraz dla osób doznających przemocy domowej;
- Punkt powinien oferować dedykowane wsparcie dla dzieci i młodzieży;
- działalność Punktu powinna przyczynić się do podniesienia jakości i dostępności wsparcia psychologicznego i psychiatrycznego w gminie, które — jak zauważono w innym miejscu ankiety — są obecnie niewystarczające (szczególnie w kontekście skali zapotrzebowania na tego typu wsparcie u dzieci i młodzieży);
- poza wsparciem psychologicznym Punkt powinien oferować pomoc prawną dla osób w trudnej sytuacji materialnej.

Projekt Punktu Poradnictwa Specjalistycznego był również konsultowany z mieszkańcami gminy w ramach badań jakościowych. Ich uczestnicy uznali, że **kluczowym polem działalności Punktu powinno być wsparcie dzieci i młodzieży w wymiarze dydaktycznym.** Argumentowano, że tego typu wsparcie jest szczególnie istotne ze względu na sytuację spowodowaną pandemią COVID-19:

⁷ Sugestia ta wydaje się szczególnie istotna w kontekście powagi i skali problemu uzależnień opisanych w poprzedniej sekcji raportu (zob. 4.1.3. oraz 3.2.4).

1. przed pandemią nierówności edukacyjne między dziećmi z rodzin zamożnych i ubogich były wyrównywane przez szkołę; aktualnie jest to jednak utrudnione lub wręcz niemożliwe;
2. w związku z koniecznością prowadzenia zajęć **w trybie zdalnym, poziom nauczania niektórych przedmiotów znacząco spadł**. Jeden z uczestników wywiadów fokusowych zwrócił uwagę, że przyswajalność matematyki w ramach lekcji online spadła o połowę.

Potrzebę wsparcia edukacyjnego powiązano również z opisanym wyżej problemem uzależnień (zob. 4.1.3.). Zwrócono uwagę, że **w domach, w których występuje np. problem alkoholizmu, nie ma warunków do efektywnej nauki**.

Uczestnicy badań jakościowych zwrócili także uwagę na dwa istotne ryzyka związane z powołaniem stałego poradnictwa specjalistycznego, których należy być świadomym przy jego ewentualnym utworzeniu.

Spółeczność Gminy Klucze jest niewielka — ludzie znają się między sobą. Sytuacja ta może rodzić obawę, że korzystanie z usług Punktu Poradnictwa Specjalistycznego nie byłoby anonimowe, że sąsiedzi czy koledzy ze szkoły dowiedzieliby się w ten sposób o problemach rodziny, co mogłoby prowadzić do stygmatyzacji. Częściową odpowiedzią na ten problem powinno być **zapewnienie możliwie wysokich standardów zachowania anonimowości**. Uczestnicy badań jakościowych zasugerowali również, że pożyteczne mogłoby być uruchomienie **telefonu zaufania** dla potrzebujących wsparcia dzieci i młodzieży.

Założenie Punktu Poradnictwa Specjalistycznego w centrum Klucz sprawiłoby, że nie byłby on odpowiednim wsparciem dla rodzin mających trudności, a mieszkających w miejscowościach oddalonych od centrum gminy. Podobnie jak w przypadku pierwszego ryzyka wartościowym środkiem zaradczym mogłoby być uruchomienie usług telefonicznych.

REKOMENDACJA

Utworzenie Punktu Poradnictwa Specjalistycznego w Kluczach. Opisane wyżej pomysły i sugestie mieszkańców wyrażają liczne potrzeby i oczekiwania, które dotyczą nie tylko funkcjonowania konkretnej instytucji, lecz szerzej — całego systemu usług społecznych w Kluczach. Z pewnością Punkt Poradnictwa Specjalistycznego nie będzie w stanie ich wszystkich zaspokoić — nie będzie w stanie oferować jednocześnie porad prawnych, wsparcia psychiatry, pomocy edukacyjnej, wsparcia rodzin w kryzysie oraz pomocy dla osób uzależnionych. **Należy więc zaprojektować rozwiązania w taki sposób, aby te potrzeby i oczekiwania mogły być spełniane przez szerszą sieć instytucji działających w zakresie usług społecznych.**

4.1.5. RODZINNE DOMY SPOŁECZNE

Zdaniem większości uczestników badań jakościowych usługi opiekuńcze na terenie gminy działają dobrze. Szczególnie dobrze została oceniona kwestia zapewnienia wsparcia żywieniowego dla osób starszych i dzieci tego wymagających.

W 2020 roku z usług opiekuńczych świadczonych przez OPS skorzystały 74 rodziny. Łączna liczba osób w tych rodzinach — 92 sugeruje, że w zdecydowanej większości usługi opiekuńcze świadczone są dla osób samotnych⁸.

Podczas badań jakościowych respondenci zaznaczyli problem ograniczonej możliwości zapewnienia usług opiekuńczych w miejscu zamieszkania dla części osób, które wymagają z powodu wieku lub niepełnosprawności stałej pomocy. Osoby te mogłyby skorzystać z usług opiekuńczych i bytowych w formie rodzinnego domu pomocy.

Byłoby to rozwiązanie dla osób mających problemy z samodzielną egzystencją z powodu choroby lub niepełnosprawności i w związku z tym wymagające całodobowej pomocy, której nie można zapewnić w miejscu jej zamieszkania. Skierowanie na pobyt stały lub okresowy do rodzinnego domu pomocy następowałoby na wniosek danej osoby lub za jej zgodą, na wniosek opiekuna prawnego.

Rodzinny dom społeczny stanowi formę usług opiekuńczych i bytowych świadczonych całodobowo przez osobę fizyczną lub organizację pożytku publicznego dla nie mniej niż trzech i nie więcej niż ośmiu zamieszkujących wspólnie osób wymagających z powodu wieku lub niepełnosprawności wsparcia w tej formie. Warto wskazać, iż specjalistyczne usługi opiekuńcze (ściśle związane ze schorzeniami) wskazane zostały przez 22% ankietowanych w odpowiedzi na pytanie *Który zaproponowany pakiet usług w pomocy społecznej najbardziej przyczyni się Pana/Pani zdaniem do poprawy funkcjonowania rodzin/osób przeżywających trudności na terenie gminy Klucze?*

REKOMENDACJA

Utworzenie rodzinnego domu społecznego na terenie gminy Klucze dla osób wymagających stałej pomocy opiekuńczej. Prowadzenie rodzinnego domu społecznego mogłoby być zakontraktowane przez CUS osobie prywatnej o odpowiednich kompetencjach lub organizacji pozarządowej doświadczonej w obszarze pomocy społecznej.

4.2. Przeciwdziałanie bezrobociu

4.2.1. OCENA GMINNEJ POLITYKI W ZAKRESIE ZWALCZANIA BEZROBOCIA

Z rezultatów ankiety wynika, że **problem bezrobocia, będący — podobnie jak uzależnienia — problemem ponadobszarowym, wykracza poza zakres poszczególnych usług społecznych** określonych w UORUS. Odpowiedzi na pytania, w których respondenci mogli

wskazać odpowiedź związaną z bezrobociem lub trudnościami na rynku pracy kształtują się następująco:

- Brak pracy został wskazany przez niemal 28,5% respondentów ankiety jako jeden z najpoważniejszych problemów, przez które członkowie lokalnej społeczności popadają w ubóstwo. Była to 5. najpopularniejsza odpowiedź, zaraz po uzależnieniach.
- Brak pracy został uznany przez 19,8% respondentów ankiety za jedną z głównych przyczyn bezradności rodziców w sprawach opiekuńczo-wychowawczych oraz prowadzenia gospodarstwa domowego. Była to 4. najpopularniejsza odpowiedź, zaraz po uzależnieniach.
- 36,7% respondentów ankiety uznało brak odpowiednich ofert pracy za najważniejszy z najbardziej dotkliwych problemów społecznych, z którymi borykają się osoby z niepełnosprawnościami w gminie Klucze. Była to 1. najpopularniejsza odpowiedź.
- Jak wspomniano już w poprzedniej sekcji raportu, 15,4% respondentów ankiety wskazało bezrobocie jako jedną z najważniejszych przyczyn występowania problemu uzależnień na terenie gminy Klucze.
- Pomoc w finansowym uniezależnieniu się od przemocowego partnera lub rodzica (np. w znalezieniu pracy) została uznana za jeden z najsukuteczniejszych sposobów pomocy dla ofiar przemocy domowej w gminie Klucze przez niemal 35,4% respondentów ankiety. Była to 4. najpopularniejsza odpowiedź.
- Blisko 68,3% respondentów ankiety uznało wsparcie w znalezieniu pracy za jeden z najsukuteczniejszych sposobów wsparcia dla osób bezdomnych w gminie Klucze. Była to najpopularniejsza odpowiedź.
- 19,7% respondentów ankiety uznało bezrobocie za jeden z najważniejszych powodów wykluczenia społecznego na terenie gminy Klucze. Była to 5. najpopularniejsza odpowiedź, zaraz po uzależnieniach.

15,4% respondentów ankiety wskazało pomoc na ekonomiczne usamodzielnienie (zapomogę, zasiłek lub narzędzia pracy dla osób, które potrzebują finansowo *stanąć na własnych nogach*) jako jeden z pakietów usług pomocy społecznej, który najbardziej przyczyni się do poprawy funkcjonowania rodzin/osób przeżywających trudności na terenie gminy Klucze.

Przeciwdziałanie bezrobociu	Wskaźnik [jednostka]	2015	2016	2017	2018	2019	2020	Źródło
Zarejestrowane osoby bezrobotne	Liczba osób bezrobotnych ogółem: stan na koniec grudnia [sztuki]	875	650	571	519	501	514	BDL GUS
Osoby długotrwale bezrobotne wśród osób w wieku produkcyjnym	Liczba osób długotrwale bezrobotnych w ogóle: stan na koniec grudnia [sztuki]	527	376	344	282	255	292	BDL GUS
	Udział osób długotrwale bezrobotnych wśród osób w wieku produkcyjnym [procent]	9,3%	7,0%	6,2%	5,7%	5,6%	5,8%	BDL GUS

Tab. 1. Przeciwdziałanie bezrobociu w latach 2015-2020. BDL GUS.

W latach 2015-2019 można zauważyć tendencję spadkową, jeśli chodzi o udział długotrwale bezrobotnych wśród osób w wieku produkcyjnym. Do wzrostu liczby bezrobotnych doszło w roku 2020, prawdopodobnie ze względu na pandemię COVID-19.

Uczestnicy badania ankietowego zgłaszali ubogą ofertę pracy na terenie Klucz, zwłaszcza jeśli chodzi o stanowiska polegające na pracy umysłowej. Sytuacja na rynku pracy sprawia, że wykształcone osoby poszukują zatrudnienia w okolicznych większych miastach (Olkusz, Kraków). Spędzają tam cały dzień roboczy, a w efekcie korzystanie przez nich z usług na terenie Klucz jest ograniczone.

Badania wskazują na dwuaspektowość zjawiska bezrobocia na terenie miasta. Z jednej strony jest to problem, który łączy się z innymi,

takimi jak wykluczenie społeczne i uzależnienie – sytuacjami na tyle złożonymi, że powinny być adresowane razem, poprzez zestaw usług. Z drugiej strony, mieszkańcy zgłaszają brak satysfakcjonujących ofert pracy, zwłaszcza w zakresie pracy umysłowej. Mieszkańcy, którzy nie mierzą się z wykluczeniem społecznym, którym udało się uzyskać zawód i znaleźć zatrudnienie, nie mają możliwości, żeby rozwijać się zawodowo w miejscu zamieszkania (zwłaszcza w kontekście pracy umysłowej) i muszą szukać ofert zatrudnienia gdzie indziej. Powyższe obserwacje wskazują, że korzystne byłoby z jednej strony utworzenie usług adresujących problem bezrobocia biorąc pod uwagę powiązane z nim zjawiska (wykluczenie społeczne, dziedziczenie ubóstwa i wzorców utrudniających znalezienie pracy oraz zmniejszających szanse edukacyjne), a z drugiej, w miarę możliwości, włożenie wysiłku gminy w otwarcie lokalnego rynku na nowe inwestycje i miejsca pracy.

Eksperti biorący udział w jednym ze spotkań konsultacyjnych zwrócili uwagę w szczególności na działalność dwóch instytucji:

1. starostwa, organizującego bezpłatną pomoc prawną;
2. olkuskiego oddziału Powiatowego Urzędu Pracy, oferującego poradnictwo zawodowe, pomoc z przygotowaniem rozmaitych dokumentów, szkolenia oraz staże.

REKOMENDACJA

Spójna wizja przyszłości i rozwoju gospodarczego gminy. Warto rozważyć problemy związane bezrobociem w kontekście szerszej wizji rozwoju gminy. Bez przekonującej narracji o pożądanej przyszłości całej gminy, uwzględniającej rzecz jasną wizję rozwoju gospodarczego, naturalnym jest, że **mieszkańcy odczuwają niepewność co do swojej własnej przyszłości.**

Czym jednak taka wizja mogłaby być? Na pewno konieczna jest konfrontacja z faktem, że rynek pracy w Kluczach nie będzie tak atrakcyjny, jak ten w Krakowie czy Katowicach. Bliskość, rozmiar i uniwersyteckie profile tych miast sprawiają, że ambitni, młodzi mieszkańcy w nich właśnie będą poszukiwać możliwości rozwoju zawodowego. Być może jednak da się potraktować tę sytuację jako źródło potencjalnych korzyści. Coraz popularniejszy – szczególnie w kontekście wywołanego pandemią rozwoju możliwości pracy zdalnej – staje się model łączący pracę w dużym mieście z zamieszkiwaniem w terenach mniej zurbanizowanych. Przemawiają za tym przede wszystkim mniejsze koszty życia oraz bliskość natury. **Gmina Klucze mogłaby wykorzystać ten trend i promować się jako dobre miejsce do życia. Wymagałoby to jednak świadomej, skoordynowanej polityki na poziomie gminy oraz inwestycji zwiększających komfort życia mieszkańców.**

REKOMENDACJA

Proaktywne podejście do rozwiązania problemu bezrobocia. Dobrą praktyką może być **wprowadzenie** regularnego **doradztwa zawodowego dla uczniów szkół**. Edukacja od najmłodszych lat na tematy związane z rozwijaniem własnego potencjału na rynku zawodowym może przyczynić się do ułatwienia znalezienia pracy w przyszłości.

REKOMENDACJA

Doradztwo zawodowe dla osób, które znajdują się w trudnej sytuacji społecznej lub ekonomicznej. Doradztwo takie, w razie potrzeby, powinno być wsparte pomocą psychologiczną.

REKOMENDACJA

Zbyt mała liczba miejsc w żłobkach oraz ogólny problem z niedoborem profesjonalnej opieki nad dziećmi sugeruje, że optymalnym rozwiązaniem byłoby oferowanie **szeregu szkoleń związanych z pracą z najmłodszymi**. Osoby posiadające odpowiednie uprawnienia i kwalifikacje, po szkoleniach mogłyby zapewniać prywatną opiekę dla dzieci na terenie Klucz.

4.3. Reintegracja zawodowa i społeczna

4.3.1. REINTEGRACJA ZAWODOWA I SPOŁECZNA NA TERENIE GMINY KLUCZE

Na terenie gminy Klucze funkcjonuje **wiele podmiotów zajmujących się aktywizacją społeczną i zawodową osób z niepełnosprawnościami**. Można w tym miejscu wskazać działania prowadzone przez Chrześcijańskie Stowarzyszenie Dobroczynne (Centrum Reintegracji Społecznej oraz Warsztaty Terapii Zajęciowej) (zob. 1.3.1), Spółdzielnię Socjalną *Opoka* – Zakład Aktywności Zawodowej OPOKA (zob. 1.3.9), Stowarzyszenie na Rzecz Zrównoważonego Rozwoju Społeczno-Gospodarczego *KLUCZ (Ośrodek Zacisze)* (zob. 1.3.14), Polskie Stowarzyszenie na Rzecz Osób z Niepełnosprawnością Intelektualną *Koło* w Wolbromiu (Centrum Wsparcia i Terapii Osób Niepełnosprawnych i Ich Rodzin w Kluczach Osada; zob. 1.3.6.) czy Spółdzielnię Socjalną *Małopolanin* (zob. 1.3.8.).

Potencjał organizacyjny i kompetencyjny społeczności lokalnej w zakresie reintegracji zawodowej i społecznej **jest więc wysoki**, szczególnie biorąc pod uwagę wielkość gminy i liczbę osób w trudnej sytuacji. Podkreśla to m.in. Strategia rozwiązywania problemów społecznych gminy Klucze na lata 2016-2020, która w analizie SWOT sytuacji społecznej, współpracy i integracji w gminie Klucze wśród mocnych stron gminy wskazuje **liczne i nowatorskie narzędzia aktywizacji zawodowej i integracji społecznej działające w gminie** (m. in. *spółdzielnia socjalna, centrum aktywności społecznej, zakład aktywności zawodowej, ośrodek wsparcia dziennego*).

Problemy z zakresu reintegracji społeczno-zawodowej wskazane przez respondentów podczas badań jakościowych – indywidualnych wywiadów pogłębionych dotyczyły głównie:

- trudności z dotarciem do grup wykluczonych, które mogłyby zostać objęte wsparciem;
- trudność ze znalezieniem miejsca pracy dla osób z niepełno-
sprawnościami;
- braku stałego finansowania działań – często opierają się one na środkach projektowych lub nawet indywidualnych świadczeniach dla klientów z Urzędu Pracy i środkach własnych (w przypadku Centrum Integracji Społecznej prowadzonego przez Chrześcijańskie Stowarzyszenie Dobroczynne w Kluczach); rozwiązaniem mogłoby być dotowanie działań z budżetu Urzędu Gminy lub CUS;
- przepływu informacji wśród organizacji zajmujących się reintegracją społeczno-zawodową.

Jedna z uczestniczek badania wskazała, iż organizacje powinny więcej wiedzieć o działaniach i projektach innych podmiotów, by móc się uzupełniać, zapewniając *łańcuch pomocy* dla osoby potrzebującej wsparcia. Inna z osób wskazała, że wiele organizacji współpracuje ze sobą, jednak działania te mogłyby być lepiej skoordynowane. Podobne zdanie pojawiło się wśród odpowiedzi na otwarte pytanie ankietowe, dotyczące oceny funkcjonowania OPS i Urzędu Pracy w Olkuszu. Osoba udzielająca odpowiedzi wskazała, że wzrost skuteczności obu podmiotów mógłaby zapewnić lepsza komunikacja w/w instytucji, szczególnie jeśli kierują swoje działania do tego samego klienta lub tej samej grupy potrzebujących. Wzmacnianie współpracy w zakresie przeciwdziałania bezrobociu między Powiatowym Urzędem Pracy, Ośrodkiem Pomocy Społecznej, lokalnymi organizacjami pozarządowymi i przedsiębiorcami oraz rozwijanie porozumienia między sektorem publicznym, społecznym i prywatnym na rzecz większego zatrudnienia osób niepełnosprawnych zostały wprost wyrażone jako cele w Strategii rozwiązywania problemów społecznych gminy Klucze na lata 2016-2020.

Na podstawie dotychczasowych badań można wysnuć wniosek, że **koordynacja działań w zakresie reintegracji zawodowej i społecznej na terenie gminy Klucze powinna być jednym z wiodących zadań Centrum Usług Społecznych.**

4.3.1. Utworzenie Środowiskowego Domu Samopomocy typu D

Na terenie Gminy Klucze funkcjonuje jeden Środowiskowy Dom Samopomocy (ŚDS) w Kolbarku typu A, B, C. Na terenie gminy **brakuje jednak ŚDS typu D.**

Domy, w zależności od kategorii osób, dla których są przeznaczone, dzielą się na następujące typy:

1. typ A – dla osób przewlekłe psychicznie chorych;
2. typ B – dla osób z niepełnosprawnością intelektualną;
3. typ C – dla osób wykazujących inne przewlekłe zaburzenia czynności psychicznych;
4. typ D – dla osób ze spektrum autyzmu lub niepełnosprawnościami sprzężonymi.

Środowiskowe domy samopomocy świadczą usługi w ramach indywidualnych lub zespołowych treningów samoobsługi i treningów umiejętności społecznych, polegających na nauce, rozwijaniu lub podtrzymywaniu umiejętności w zakresie czynności dnia codziennego i funkcjonowania w życiu społecznym. Potrzeba **utworzenia miejsca, które wspierałoby osoby ze spektrum autyzmu** wyrażona została przez liderów lokalnych podczas wywiadów indywidualnych oraz sesji panelu ekspertów.

Z danych uzyskanych od Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Olkuszu wynika, że w 2020 roku wydano następujące orzeczenia o niepełnosprawności dla osób powyżej 16 roku życia: upośledzenie umysłowe – 22 osoby, całościowe zaburzenia rozwojowe (w tym: m.in. autyzm dziecięcy i autyzm atypowy lub zaburzenia

autystyczne) – 13 osób, niepełnosprawność sprzężona – 224 osoby. Z danych statystycznych (źródło: [http://rops.krakow.pl/bazy-danych/internetowy-observator\[1\]statystyk-spoecznych](http://rops.krakow.pl/bazy-danych/internetowy-observator[1]statystyk-spoecznych)) wynika, iż w powiecie olkuskim ok. 14% mieszkańców to osoby w jakimś stopniu niepełnosprawne.

Z danych uzyskanych od Polskiego Stowarzyszenia na rzecz osób z Niepełnosprawnością Intelktualną Koło w Wolbromiu, które realizuje na terenie powiatu olkuskiego szeroki zakres działań na rzecz osób z niepełnosprawnością intelektualną z różnych przedziałów wiekowych, wynika, że utworzenie ośrodka wsparcia typu D jest niezbędne. W 2021 roku liczba podopiecznych objętych wsparciem Ośrodka Rehabilitacyjno-Edukacyjno-Wychowawczego wynosi ok. 138, w tym liczba osób w wieku 14-16 lat (stanowiących potencjalnych uczestników nowego ŚDS w kolejnych latach) wynosi: 18. Stowarzyszenie realizuje formy wsparcia dla osób z niepełnosprawnością z różnych grup wiekowych (od urodzenia do dorosłości) i obejmuje zasięgiem zarówno mieszkańców gminy Klucze jak i powiatów sąsiednich. m.in. powiatu chrzanowskiego, miechowskiego, olkuskiego, krakowskiego.

Gmina Klucze ściśle współpracuje z organizacjami działającymi na rzecz osób z niepełnosprawnością, m.in. Spółdzielnią Socjalną OPOKA, Chrześcijańskim Stowarzyszeniem Dobroczynnym w Kluczach, Stowarzyszeniem na Rzecz Zrównoważonego Rozwoju Społeczno-Gospodarczego KLUCZ, Centrum Wsparcia i Terapii Osób Niepełnosprawnych i Ich Rodzin w Kluczach (<https://www.facebook.com/centrumklucze>) prowadzone przez PSONI Koło w Wolbromiu. Wymienione organizacje wskazują potrzebę tworzenia ośrodków wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi typu D oraz zwiększenie puli miejsc typu B dla swoich podopiecznych, którzy deklarują, że będą się ubiegać o miejsca w nowym ośrodku wsparcia.

REKOMENDACJA

Utworzenie Środowiskowego Domu Samopomocy Typu D na terenie gminy Klucze.

4.4. Mieszkalnictwo

4.4.1. MIESZKANIA CHRONIONE

Mieszkanie chronione ma za zadanie udzielenie wsparcia osobie, która ze względu na trudną sytuację życiową, wiek, niepełnosprawność lub chorobę potrzebuje wsparcia w funkcjonowaniu w codziennym życiu, ale nie wymaga usług w zakresie świadczonym przez dom pomocy społecznej.

Gmina Klucze, realizując zadania z zakresu ustawy o pomocy społecznej o charakterze obowiązkowym, jest właścicielem **mieszkania chronionego treningowego** w strukturach Ośrodka Pomocy Społecznej w Kluczach, mieszczącego się w Kolbarku przy ul. Źródlanej 3. Na terenie Gminy Klucze działa więc jedno mieszkanie chronione, w którym aktualnie przebywają 3 osoby z niepełnosprawnością. Mieszkanie chronione na podstawie umowy użyczenia w okresie od 02.01.2020 r. do 31.10.2022 r. pozostaje do dyspozycji Stowarzyszenia na Rzecz Zrównoważonego Rozwoju Gospodarczego KLUCZ, które realizuje projekt *Sami-Dzielni! – Nowe standardy mieszkalnictwa wspomagane dla osób z niepełnosprawnościami sprzężonymi* w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój, II Oś Priorytetowa – Efektywne polityki publiczne dla rynku pracy, gospodarki i edukacji, Działanie 2.8 Rozwój usług społecznych świadczonych w środowisku lokalnym z przeznaczeniem do korzystania przez osoby wymagające przygotowania do samodzielnego życia lub wspomagania osoby w codziennym funkcjonowaniu⁹.

Ważnym elementem działań podejmowanych przez pracowników socjalnych i organizacje funkcjonujące na terenie gminy Klucze było również udzielenie schronienia 16 mieszkańcom, na podstawie decyzji administracyjnej wydanej przez Dyrektora Ośrodka Pomocy Społecznej. Wykonawcą tej usługi w 2020 roku było Chrześcijańskie Stowarzyszenie Dobroczynne z siedzibą w Kluczach.

Mieszkanie chronione wspierane działa w Centrum Wsparcia i Terapii Osób Niepełnosprawnych i Ich Rodzin w Kluczach Osada (zob. 1.3.6). W 2020 roku było w nich 12 miejsc, z których skorzystało 10 osób.

Rozwój mieszkań chronionych w gminie Klucze obrazuje poniższa tabela:

Rok	Podmiot prowadzący – gmina			Inny podmiot prowadzący		
	Liczba mieszkań	Liczba miejsc	Liczba osób korzystających	Liczba mieszkań	Liczba miejsc	Liczba osób korzystających
2018	1	3	0	-	-	-
2019	-	-	-	5	15	1
2020	-	-	-	5	15	10

Tab. 2. Rozwój mieszkań chronionych w gminie Klucze. Raport o stanie gminy Klucze za 2020, Klucze 2021, s. 6.

Na podstawie powyższych danych można stwierdzić, iż rozwój mieszkalnictwa chronionego w gminie Klucze przebiega w dobrym kierunku. Podczas grupowych wywiadów fokusowych oraz indywidualnych wywiadów jakościowych liderzy społeczności lokalnej pozytywnie oceniali również współpracę gminy z organizacjami samorządowymi w tym zakresie.

Komentując aspekt mieszkań chronionych, uczestnicy wywiadów fokusowych zwrócili uwagę na istotne ryzyko. **Utworzenie dużej liczby mieszkań chronionych w jednej lokalizacji mogłoby doprowadzić do stygmatyzacji danej okolicy.** Ryzyko to jest szczególnie poważne z uwagi na fakt, że społeczność gminy Klucze jest stosunkowo nieliczna – mieszkańcy znają się między sobą, nie są anonimowi. Piętno związane z daną dzielnicą mogłoby więc zostać automatycznie przeniesione na konkretne osoby i ich rodziny. Istotnym więc wydaje się, aby w przypadku utworzenia nowych mieszkań, zadbać o ich odpowiedzialne rozproszenie w gminie.

4.4.2. MIESZKANIA KOMUNALNE I SOCJALNE

Jednym z celów operacyjnych wyrażonych w Strategii Rozwoju Gminy Klucze na lata 2014-2022 jest *Rozwiązanie problemu mieszkań socjalnych w ramach celu strategicznego Podniesienie jakości życia osób wykluczonych*¹⁰. **Niewystarczająca baza mieszkań komunalnych i socjalnych** została wskazana wprost w Strategii rozwiązywania problemów społecznych gminy Klucze na lata 2016-2020¹¹. Zauważalny brak mieszkań komunalnych i socjalnych w gminie był problemem wskazywanym podczas badania jakościowego przez panel ekspertów oraz indywidualne osoby podczas wywiadów grupowych i indywidualnych. Wielokrotnie zaznaczano duże zapotrzebowanie na takie formy pomocy – wiele rodzin, mogłyby skorzystać z tego rodzaju wsparcia, niestety czas oczekiwania jest bardzo długi, a samo mieszkalnictwo komunalne i socjalne jest niedofinansowane.

Mieszkaniowy zasób gminy stanowią 52 komunalne lokale mieszkalne o łącznej pow. 1 974m² w tym: dwa lokale socjalne wyodrębnione z lokali komunalnych (wyroki sądowe). Według danych OPS w 2020 roku złożono dwa wnioski na mieszkania komunalne; jednak prognoza na 2021 rok mówi już o ośmiu wnioskach przy ograniczeniu liczby lokali komunalnych do 52.

Na podstawie badania ciężko określić możliwości rozwoju mieszkalnictwa komunalnego na terenie gminy Klucze. Mieszkania mogłyby być finansowane z budżetu gminy lub planowanych programów rządowych. Należy monitorować możliwości finansowania oraz podkreślać wagę zapotrzebowania na linii komunikacyjnej OPS – Urząd Gminy.

10 Strategii Rozwoju Gminy Klucze na lata 2014-2022, s.83

11 Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Klucze na lata 2016-2020, s. 59

4.4.3. OCENA USŁUG ZWIĄZANYCH Z MIESZKALNICTWEM

Jak ocenia Pan/Pani usługi dotyczące mieszkalnictwa w gminie Klucze? [N=115]

	nie spełnia moich potrzeb	spełnia jedynie część moich potrzeb	trudno powiedzieć	spełnia większość moich potrzeb	spełnia wszystkie moje potrzeby
Czystość bloku lub budynku	4,9%	16,7%	35,3%	35,3%	7,8%
Wywóz śmieci	13,5%	23,4%	13,5%	38,7%	10,8%
Okolice (zielen, ławki, chodniki)	15,7%	24,3%	9,6%	38,3%	12,2%
Miejsca parkingowe w pobliżu	32,1%	27,5%	15,6%	18,3%	6,4%
Załatwianie spraw w wspólnocie	12,5%	13,5%	45,2%	23,1%	5,8%

Wykres 5. Ocena usług dotyczących mieszkalnictwa w gminie Klucze. Badania własne.

Pytanie w ankiecie dotyczące oceny usług związanych z mieszkalnictwem wskazało, że największy problem stanowi **niedobór miejsc parkingowych**. Aż 59,6% ze 115 respondentów jest niezadowolonych z ich dostępności. Powyższego problemu należy się doszukiwać nie tylko w braku miejsc parkingowych, ale i w problemach z transportem publicznym. W badaniach jakościowych często pojawiały się głosy, że autobusy jeżdżą zbyt rzadko, przez co mieszkańcy mają problem z dotarciem do placówek. Niektóre organizacje, np. Stowarzyszenie Forum Oświatowe *Klucze* pomagają w organizacji transportu dla swoich podopiecznych. Jednakże usprawnienie transportu zbiorowego na szerszą skalę mogłoby zachęcić innych mieszkańców do korzystania z niego, i zniwelować problemy z miejscami parkingowymi.

Warto również zwrócić uwagę na problem, który był wielokrotnie wspominany w badaniach jakościowych i wskazało na niego 36,9%, czyli 1/3 badanych mieszkańców, a mianowicie **wywóz śmieci**. Problem ten może mieć wpływ również na powstające w gminie dzikie wysypiska. Jeśli chodzi o kwestię wywozu śmieci, zostanie ona szerzej poruszona w następnym rozdziale, w sekcji dotyczącej ochrony środowiska (zob. 5.3.).

5. Ochrona zdrowia i środowiska

Poniższy rozdział zawiera informacje dotyczące trzech głównych obszarów: **promocji i ochrony zdrowia, wspierania osób z niepełnosprawnością** oraz **ochrony środowiska**. Rozdział został napisany z uwzględnieniem wyników wszystkich przeprowadzonych badań dotyczących pomocy społecznej (zarówno ilościowych jak i jakościowych) i ma syntetyzujący je charakter.

5.1. Promocja i ochrona zdrowia

Główne tematy, które zdominowały badania Swarmcheck dotyczące potrzeb i potencjału społeczności gminy Klucze w zakresie ochrony zdrowia, to dość powszechne niezadowolenie z lokalnej służby zdrowia oraz troska o zdrowie psychiczne, zwłaszcza wśród dzieci i młodzieży.

5.1.1. NIEZADOWOLENIE Z LOKALNEJ SŁUŻBY ZDROWIA

Zgodnie z przeprowadzonym badaniem ankietowym, mieszkańcy gminy ocenili nisko niemal wszystkie aspekty związane z publiczną służbą zdrowia na terenie gminy Klucze. Najbardziej wypadła dyspozycyjność – odbieranie telefonów, kolejki i brak terminów, czas spędzony na wizycie u lekarza (84% odpowiedzi negatywnych: *Zupełnie mnie nie zadowala* lub *Raczej mnie nie zadowala*). Częściowo na kwestię dostępności wpłynęła pandemia, która dodatkowo przeciążyła służbę zdrowia, w ostatnim okresie znacznie utrudniając dostęp do świadczeń. Niewątpliwie nie jest to jednak jedyny powód i możemy zakładać, że również w okresie przed pandemią duża część mieszkańców była niezadowolona z dostępności w służbie zdrowia oraz że po ustaniu kryzysu pandemicznego nadal będzie, jeśli nie nastąpią zauważalne pozytywne zmiany.

Kolejne aspekty oceniane przez mieszkańców to dostosowanie komunikacji pracowników służby zdrowia do potrzeb pacjentów (69% odpowiedzi negatywnych), jakość świadczonych usług służby zdrowia (68% odpowiedzi negatywnych), dostęp do informacji odnośnie służby zdrowia w internecie (56% odpowiedzi negatywnych) oraz dostęp do informacji odnośnie służby zdrowia w placówkach ochrony zdrowia (54% odpowiedzi negatywnych). Ankieta pokazała, że mieszkańcy wykazują **wysoki poziom niezadowolenia z aspektów funkcjonowania lokalnego systemu opieki zdrowotnej, które są związane z jakością komunikacji oraz dostępem do informacji o służbie zdrowia**. Są to aspekty, które można poprawić relatywnie niskim kosztem (i jest to łatwiejsze niż np. zwiększenie dostępności do usług) oraz nie wymagają one reform na poziomie krajowym.

Spotkania konsultacyjne oraz wywiady indywidualne i grupowe potwierdzają powyższe liczby, oferując ich żywe zrozumienie.

- Uczestnicy spotkań konsultacyjnych oraz autorzy listów ze *skrzynki inspiracji* zgłaszali niedostateczne uwzględnienie potrzeb najstarszych, najbardziej schorowanych pacjentów, w kwestii dostępu do usług medycznych. Mieszkańcy poruszali zarówno temat wykluczenia transportowego (problem z dotarciem do przychodni lub laboratorium; brak dedykowanego pojazdu umożliwiającego transport z oraz do Domu Seniora w Chechle), jak i brak specjalistów w dziedzinach takich jak kardiologia czy proktologia.
- Mieszkańcy zgodnie wypowiadają się na temat potrzeby zapewnienia dostępu do takich świadczeń jak fizjoterapia, rehabilitacja czy masaże lecznicze – zarówno w placówce zewnętrznej, jak i z możliwością dojazdu do pacjenta. Regularność tych świadczeń jest niezwykle ważna i dotyczy niemal wszystkich grup wiekowych mieszkańców gminy – od najmłodszych, niepełnosprawnych lub cierpiących na skutek wypadku, aż po osoby dorosłe i seniorów. Podczas dyskusji na temat wsparcia seniorów zauważono, że wykorzystać można do tego sprzęt rehabilitacyjny znajdujący się już w domach seniora.
- Dostępność i komunikatywność w placówkach świadczących usługi medyczne zostały również nisko ocenione przez oso-

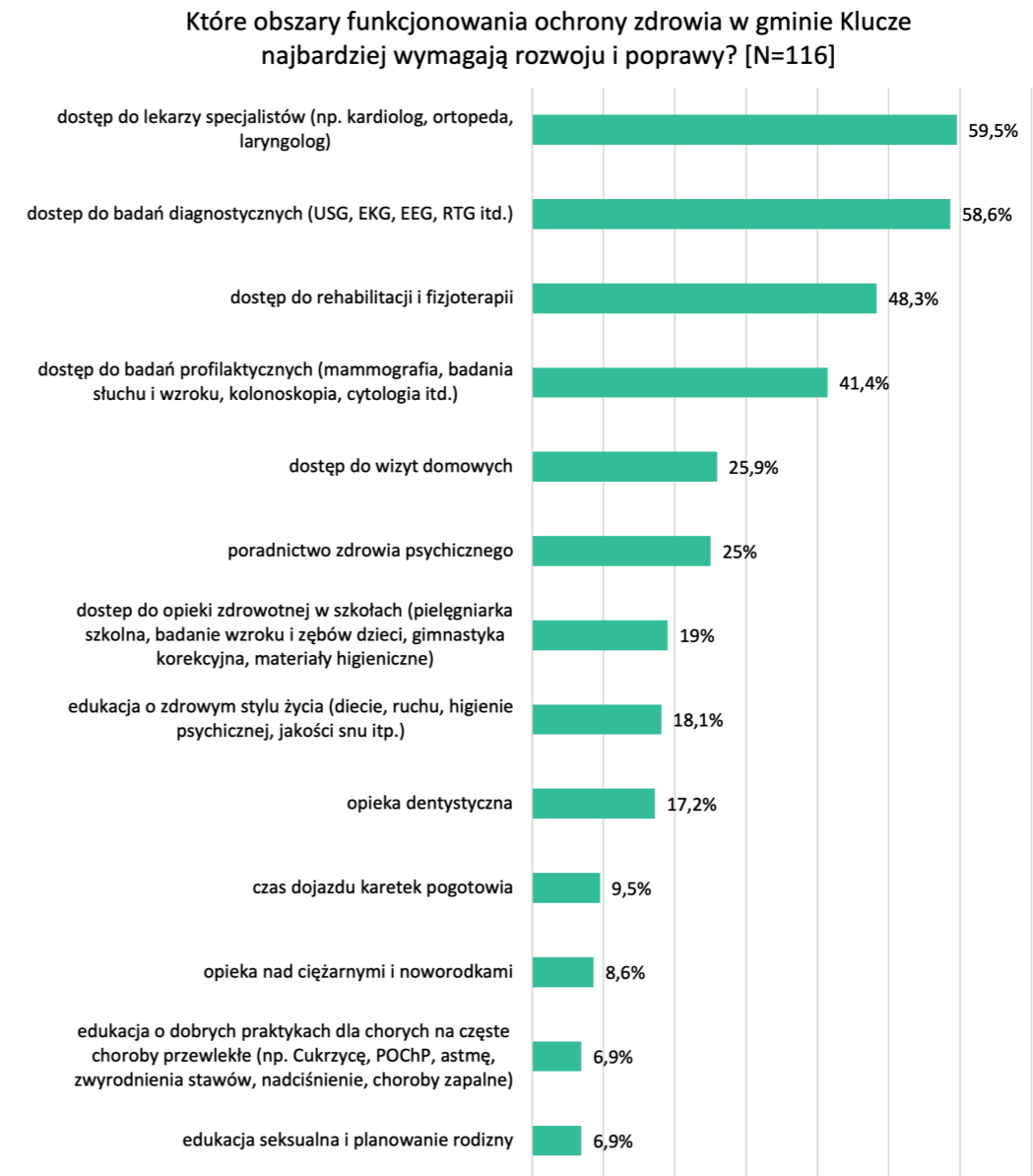
by starsze, które wzięły udział w konsultacjach społecznych. Zwracały one uwagę, że w czasie pandemii COVID-19 sytuacja jeszcze się pogorszyła – NZOZ został zamknięty na wizyty stacjonarne, a brak konkurencyjnego podmiotu w zakresie POZ pozostawił mieszkańców na pewien czas wyłącznie z możliwością tele-porad.

Pracownicy służby zdrowia zgłaszali problemy natury lokalowej i technicznej placówek na terenie gminy. Budynek NZOZ *Zdrowie* w Kluczach, mimo niedawnego remontu, ma problemy z systemem grzewczym w sezonie zimowym (stara kotłownia, wyeksploatowane piece) oraz z wietrzeniem i klimatyzacją w sezonie letnim. Budynek jest zaopatrzony w wiatraki, jednak brak wymiany powietrza utrudnia pracę oraz stanowi znaczące utrudnienie dla pacjentów. Placówka NZOZ w Bydlinie ma również problem związany z infrastrukturą dla niepełnosprawnych – brak podjazdu.

Uczestnicy wywiadów i spotkań konsultacyjnych zgłaszali niedobór personelu medycznego w placówkach na terenie gminy. Placówki NZOZ zmuszone są nawiązywać współpracę z zaprzyjaźnionymi lekarzami, aby zapewnić opiekę medyczną w niektóre dni tygodnia.

Zarówno pracownicy jak i klienci służby zdrowia zgłaszali problemy komunikacyjne na linii lekarz-pacjent, które zamieszanie związane z nowymi procedurami wokół COVID-19 tylko pogłębiło.

Ankietowani wskazali również najważniejsze, ich zdaniem, obszary funkcjonowania ochrony zdrowia w gminie Klucze, które wymagają rozwoju i poprawy.

Wykres 6. Obszary funkcjonowania ochrony zdrowia wymagające rozwoju i poprawy w gminie Klucze. Badania własne.

Podstawową potrzebą mieszkańców jest dostęp do lekarzy specjalistów oraz badań diagnostycznych (obie usługi wskazało prawie 60% respondentów) – niestety, ze względu na braki w personelu, placówki na terenie gminy nie zawsze mają możliwość zapewnienia specjalistycznego wsparcia dla swoich pacjentów. Duża baza specjalistów znajduje się w jednostkach powiatu olkuskiego, zwłaszcza w Olkuszu, dokąd udają się pacjenci w poszukiwaniu pomocy specjalisty – mieszkańcy zgłaszali zwłaszcza problemy z dotarciem do endokrynologa, dermatologa, onkologa.

Następne w kolejności wskazane zostały takie obszary, jak dostęp do rehabilitacji i fizjoterapii, badań profilaktycznych oraz wizyt domowych. Aktualnie wizyty domowe na terenie gminy oferowane są pacjentom terminalnym i prowadzone są przez lekarzy oraz pielęgniarki środowiskowe, których liczba spadła z sześciu do trzech w ciągu ostatnich lat. Pielęgniarki pracują w godz. 8:00 – 18:00, jednak pacjenci często zgłaszają potrzebę, by pielęgniarka była dostępna 24/7.

Mieszkańcy zauważają również potrzebę poszerzenia oferty poradnictwa zdrowia psychicznego. Z wywiadów i spotkań konsultacyjnych wynika, że troska o zdrowie oraz dobrostan psychiczny dotyczy przede wszystkim dzieci i młodzieży, których samopoczucie znacząco ucierpiało na skutek pandemii COVID-19.

System opieki zdrowotnej w Kluczach nie wyróżnia się szczególnie na tle charakterystyki opieki zdrowotnej na poziomie całego kraju. Cechują go m.in. trudna dostępność do wielu typów świadczeń finansowanych publicznie i częściowe wyrównywanie tej luki świadczeniami prywatnymi. Na poziomie lokalnym nie jest możliwe wprowadzenie zmian, które w istotny sposób zmienią główne mechanizmy funkcjonowania finansowanej publicznie ochrony zdrowia. Istnieje jednak grupa działań, które mogą wspierać lokalny system w zakresie pewnych wyzwań; w szczególności wskazać tu można wspieranie pracowników lokalnych podmiotów ochrony zdrowia, działania z zakresu profilaktyki zdrowotnej oraz poszerzenie oferty części świadczeń.

Zrozumiałe jest, że przy pozostawiającym wiele do życzenia ogólnym stanie systemu świadczeń medycznych w Polsce, pojedyncza niewielka gmina nie jest w stanie poradzić sobie z takim zestawem. Może to być jednak ważny przewodnik dla dalszych szczegółowych analiz. W sprawie dostępu do specjalistów oraz badań, wskazanego przez najwyższą liczbę ankietowanych, można przeanalizować, w jakich pobliskich miejscowościach i w jakiej ilości można znaleźć te możliwości diagnostyczne oraz porównać je z zapotrzebowaniem w populacji i sprawnością wykonania. Wyniki ankiety mogą posłużyć również jako podstawa do wyboru tych starań, na które gmina byłaby w stanie albo przeznaczyć swoje środki, albo dla których chciałaby podjąć szersze starania, takie jak pozyskanie środków unijnych, partnerstwa publiczno-prywatne, negocjacje z NFZ, negocjacje z podmiotami komercyjnymi etc.

REKOMENDACJA

Przeciwdziałanie wypaleniu zawodowemu w sektorze opieki zdrowotnej na terenie gminy Klucze oraz wsparcie personelu w **podnoszeniu kompetencji komunikacyjnych oraz z zakresu obsługi pacjenta**. Na terenie kraju funkcjonuje szereg firm oferujących szkolenia (zarówno dla pracowników, jak i dla przełożonych, kierowników czy działów HR) w zakresie radzenia sobie ze stresem w miejscu pracy (lub redukcji go dla innych) czy pielęgnowania uważności na własne przeżycia i potrzeby w kontekście pracy. Istnieją nawet oferty dedykowane dla pracowników opieki medycznej i zaplecze naukowe z tym związane¹².

REKOMENDACJA

Wsparcie placówek ochrony zdrowia w gminie Klucze w zakresie **aktualizacji procedur rejestracji na wizyty lub badania oraz oczekiwania w kolejkach** na miejscu w placówkach tak, aby były one zorientowane na potrzeby zarówno lekarzy, jak i pacjentów. Należy przez to rozumieć poszanowanie cudzego czasu i minimalizowanie ekspozycji na agresję, przykrości czy stres.

REKOMENDACJA

Zwiększenie wsparcia dla seniorów, osób niepełnosprawnych oraz ich rodzin poprzez **zapewnienie domowych wizyt lekarskich i opieki pielęgniarskiej** dla najbardziej potrzebujących. Wsparcie powinno objąć również **szkolenia i spotkania edukacyjne**, podejmujące temat opieki nad osobą starszą lub niepełnosprawną w domu.

12

Np.: Oferta Centrum Profilaktyki Stresu i Wypalenia Zawodowego przy Instytucie Zarządzania w Ochronie Zdrowia na Uczelni Łazarskiego, <https://izwoz.lazarski.pl/centrum-profilaktyki-stresu-i-wypalenia-zawodowego/oferta/> (dostęp: 15 XI 2021).

5.1.2. Troska o zdrowie psychiczne i dobrostan

Mieszkańcy gminy Klucze uczestniczący w wywiadach i spotkaniach konsultacyjnych sygnalizowali — podobnie jak tysiące profesjonalistów pracujących z dziećmi w różnych częściach świata — że **dobrostan psychiczny dzieci i młodzieży znacząco spadł w czasie pandemii COVID-19**. Już istniejące kryzysy zdrowia psychicznego nasiliły się, ekspozycja na przemoc w rodzinie niemal nie napotyka ograniczeń, wzrasta poziom niepokoju, zdarzają się regresje.

Niestety, dostęp do pomocy psychologicznej jest utrudniony. W OPS na terenie gminy Klucze pracuje jedna pani psycholog, dostępna tylko dla pewnych grup, które wymagają szczególnego wsparcia — nie ma natomiast dyżurującego psychologa. Na terenie szkoły w Kluczach również funkcjonuje instytucja psychologa, brak jednak pomocy psychologicznej skierowanej do osób dorosłych.

Dotkliwy problem w obszarze dobrostanu psychicznego w gminie Klucze stanowi również **bardzo słaba dostępność opieki psychiatrycznej dla dzieci**. Dziecko z powiatu olkuskiego musi oczekiwać na wizytę u psychiatry przez wiele miesięcy, nawet około 2 lat, wysyłane są do specjalistów do Krakowa. Osoby dorosłe wybierają zwykle prywatne gabinety psychiatryczne w Krakowie lub Katowicach. Nie jest to jednak w żaden sposób specyfika czy nieudolność gminy. Przeciwnie, to dramatyczny problem w skali ogólnopolskiej, co stało się jawne w mediach w latach 2019–2020 i od tamtej pory funkcjonuje w powszechnej świadomości społecznej¹³.

Ponieważ problemy te mają charakter systemowy i ich kompleksowe rozwiązanie z pewnością leży poza zasięgiem jakiejkolwiek pojedynczej gminy, oprócz ewentualnej próby ściągnięcia pomocy na kilka godzin tygodniowo z innych miast (nie wiadomo, czy można na to liczyć, ponieważ zapotrzebowanie w skali kraju jest tak wielkie, że

¹³ Patrz np. informacja Departamentu Zdrowia Najwyższej Izby Kontroli z przeprowadzonej w 2019 r. kontroli pt. *Dostępność leczenia psychiatrycznego dla dzieci i młodzieży* (w latach 2017–2019), <https://www.nik.gov.pl/plik/id,22730,vp,25429.pdf> (dostęp: 15 XI 2021)

prawdopodobnie jedni mogą tylko odbierać drugim¹⁴), gminie Klucze należy zarekomendować raczej wspomóżenie dzieci w kryzysie zdrowia psychicznego i ich rodzin swego rodzaju *protezami* bardziej standardowych i pożądanym rozwiązaniem.

REKOMENDACJA

Dofinansowanie podróży i wizyty prywatnej u psychiatry dziecięcego w Krakowie lub Katowicach, ewentualnie konsultacji online (część pacjentów psychiatrycznych przyznaje, że ich dostęp do konsultacji zwiększył się w czasie pandemii ze względu na rosnącą akceptację telewizyt). Takie wizyty mogłyby zapewnić okresową kontrolę decyzji, które należą do lekarza specjalisty, jak przepisywanie leków czy kierowanie do oddziału szpitalnego. Docelowy model systemu ochrony zdrowia psychicznego dzieci i młodzieży, zaproponowany przez Ministerstwo Zdrowia, ma umożliwić prowadzenie pomocy dla dzieci i rodzin na odpowiednich poziomach referencyjności w każdym powiecie (Ośrodek Środowiskowej Opieki dla Dzieci i Młodzieży) i województwie (Ośrodek Wysokospecjalistycznej Całodobowej Opieki Psychiatrycznej¹⁵). Pozwoli on odciążać Poradnie Pedagogiczno-Psychologiczne i stworzyć nowe rozwiązania w zakresie dostępu do psychiatry i psychologa dziecięcego.

¹⁴ Dane Ministerstwa Zdrowia w odpowiedzi na poselską interpelację, choć teoretycznie mające ograniczoną wartość jako wskaźniki, dają wyraźnie do zrozumienia, że jeszcze przez dłuższy czas małe miejscowości będą pozbawione trafnej i w pełni profesjonalnej pomocy – <http://orka2.sejm.gov.pl/INT8.nsf/klucz/ATTBDKHYQ/%24FILE/i31560-01.pdf> (dostęp: 16 XI 2021).

¹⁵ Zob. wiadomość na stronach rządowych – Nowy model ochrony zdrowia psychicznego dzieci i młodzieży, 10 I 2020, <https://www.gov.pl/web/zdrowie/nowy-model-ochrony-zdrowia-psychicznego-dzieci-i-mlodziezy> (dostęp: 16 XI 2021).

REKOMENDACJA

Przeгляд i ocena wszystkich wysiłków podejmowanych obecnie przez gminę w zakresie profilaktyki i przeciwdziałania skutkom uzależnień. Z uwagi na skalę i powagę problemu uzależnień (od alkoholu), które wyszły na jaw w przeprowadzonych badaniach, walka z uzależnieniami powinna być to ważnym punktem reformy systemu pomocy społecznej w gminie Klucze. Należy dokonać przeglądu i oceny wszystkich wysiłków obecnie podejmowanych w tym zakresie przez gminę (programów profilaktycznych dla dzieci i młodzieży, dostępnej pomocy psychologiczno-terapeutycznej, przeciwdziałania bezrobociu etc.), ewaluować je i wprowadzić holistyczne, ukierunkowane celowo podejście do rozwiązywania problemu.

REKOMENDACJA

Rozwój Punktu Poradnictwa Specjalistycznego w ramach współpracy z specjalistami, których kompetencje pozwolą np. wspierać rodziców, którzy mają problemy wychowawcze lub osoby, których problemy są związane z kryzysem zdrowia psychicznego (psycholog, pedagog, psychiatra, logopeda).

REKOMENDACJA

Realizacja Programu Ochrony Zdrowia Psychicznego dla Mieszkańców gminy Klucze, którego nie udało się dotychczas uruchomić.

5.1.3. PROFILAKTYKA I PROMOCJA ZDROWIA

Oprócz wspomnianych działań, na poziomie miasta możliwe są również aktywności w obszarze profilaktyki i edukacji prozdrowotnej. W ramach wywiadów indywidualnych ustalono, że NZOZ w Kluczach prowadzi aktualnie trzy programy edukacyjne – na temat astmy, otyłości i cukrzycy (są to dominujące problemy w gminie). W ramach programów pacjent jest odpowiednio edukowany w gabinecie, a w razie potrzeby zalecane są również dodatkowe badania. W ubiegłych latach organizowane były również spotkania edukacyjne z pracownikami służby zdrowia lub branży kosmetycznej, które cieszyły się dużą popularnością. Podczas wywiadu pracownicy Biblioteki w Kluczach zgłosili chęć udostępnienia swoich sal na takie spotkania.

NZOZ prowadzi również programy profilaktyczne. Jeden z nich jest związany z chorobami krążenia i skierowany do osób powyżej 30 r.ż., u których nie wykryto wcześniej chorób krążenia i u których przez ostatnie 5 lat nie było wykonywanych żadnych świadczeń w tym zakresie. Po wywiadzie z pacjentem, jest on kierowany na odpowiednie badania. Ważnym programem jest również promocja i profilaktyka onkologiczna wśród młodych ludzi, zwłaszcza profilaktyka raka piersi i prostaty. W gminie prowadzona była również profilaktyka próchnicy wśród uczniów klas I-VI. Program zostanie wznowiony w tym roku (został wstrzymany rok temu przez pandemię COVID-19). W wywiadach podkreślany był również fakt, że mało osób chce się szczepić na COVID-19, zwłaszcza wśród młodych mieszkańców gminy.

Jeżeli chodzi o profilaktykę zdrowia kobiet, to jest przede wszystkim robiona cytologia oraz prowadzone są akcje mammograficzne. Promowane są również szczepienia – zwłaszcza szczepienia na COVID-19, grypę z programu 60+ oraz szczepienia na pneumokoki, meningokoki dla dzieci oraz szczepienie na brodawczaka dla dziewczynek od 13 r.ż.. W gminie prowadzona jest również profilaktyka osteoporozy – akcje prowadzone są przez jednostki zewnętrzne, z którymi NZOZ w Kluczach umawia się raz na kwartał. Organizowane są też akcje badania wzroku dla osób starszych, od razu z możliwością dopasowania i zakupu okularów. Ostatnio NZOZ otrzymał również propozycję badań doptywów żylnych. Wszelkie realizowane akcje są opisane na stronie internetowej NZOZ w Kluczach w zakładce *Promocja zdrowia*.

REKOMENDACJA

Rozwijanie i poszerzanie działań z obszaru profilaktyki i edukacji zdrowotnej. Miasto może np. wspierać NGO organizujące aktywności ruchowe dla różnych grup (młodzież, seniorzy, itd.) lub uruchomić programy finansowania umożliwiające rozpoczęcie takiej działalności oraz premiować i aktywnie zachęcać do uwzględnienia komponentu profilaktyki zdrowotnej nawet w podmiotach, które do tej pory miały nieco odmienny profil działalności (np. utworzenie sekcji dla seniorów lub osób dorosłych w sportowych klubach i stowarzyszeniach sprofilowanych na młodzież).

REKOMENDACJA

Unowocześnienie form komunikacji z mieszkańcami. Dzięki usprawnieniu i poszerzeniu kanałów komunikacji z mieszkańcami gminy Klucze (media społecznościowe, medialne kampanie informacyjne) umożliwi się dotarcie informacji o akcjach profilaktycznych i edukacyjnych do szerszego grona zainteresowanych.

5.2. Wspieranie osób z niepełnosprawnością

W Kluczach funkcjonuje grupa aktywnych NGO, których działania dotyczą m.in. wsparcia osób niepełnosprawnych. Większość z nich skupia się na osobach o określonym typie niepełnosprawności. Wśród najaktywniejszych wymienić należy Polskie Stowarzyszenie na Rzecz Osób z Niepełnosprawnością Intelektualną *Koło* w Wolbromiu oraz Chrześcijańskie Stowarzyszenie Dobroczynne Klucze. Z analizy wynika, że aktywne organizacje rzadziej skupiają się na potrzebach osób z niepełnosprawnościami ruchowymi. Ponadto istnieje więcej podmiotów koncentrujących się na wspieraniu oraz edukacji dzieci i młodzieży.

Ponadto, na terenie miasta funkcjonują instytucje oferujące zajęcia rehabilitacyjne dla osób niepełnosprawnych ruchowo, należą do nich np. siedziba ChSD w Kluczach, ośrodek rehabilitacyjny dla dzieci prowadzony przez Polskie Stowarzyszenie na Rzecz Osób z Niepełnosprawnością Intelektualną *Koło* w Wolbromiu, Domy Pomocy Społecznej (pokoje rehabilitacyjne i rehabilitant na miejscu) oraz szpital.

Mimo że starszy wiek związany jest zwykle z niepełnosprawnością, respondenci ankiety nieco inaczej postrzegają najpoważniejsze problemy ludzi niepełnosprawnych, a inaczej osób starszych. Poniżej zostało zestawionych siedem najczęściej wskazywanych opcji w obu kategoriach.

Najbardziej dotkliwe **problemy społeczne, z którymi borykają się osoby z niepełnosprawnościami** w gminie Klucze:

1. 36,7% — brak odpowiednich ofert pracy;
2. 33% — bariery architektoniczne;
3. 28,4% — ograniczenia transportowe (niemożność podróżowania, załatwiania spraw poza domem);
4. 28,4% — utrudniony dostęp do lekarzy i diagnostyki;
5. 27,5% — izolacja społeczna — poczucie samotności;
6. 25,7% — utrudniony dostęp do placówek rehabilitacyjnych;
7. 19,3% — niedostosowanie sposobów komunikacji do niedowidzących i niedosłyszących.

Najbardziej dotkliwe **problemy społeczne, z którymi borykają się osoby starsze** w gminie Klucze:

1. 58,4% — utrudniony dostęp do lekarzy i diagnostyki;
2. 46% — izolacja społeczna — poczucie samotności;
3. 30,1% — ograniczona mobilność, trudność z dotarciem do różnych miejsc i wydarzeń;

4. 24,8% — brak opieki ze strony rodziny;
5. 22,1% — niedobór miejsc w placówkach stałego pobytu;
6. 18,6% — ubóstwo;
7. 17,7% — utrudniony dostęp do usług opiekuńczych.

Jaki pakiet usług ułatwiłby osobom starszym i osobom z niepełnosprawnościami oraz ich rodzinom codzienne życie oraz pełniejszy udział w życiu społecznym? [N=114]

Wykres 7. Usługi ułatwiające osobom starszym i z niepełnosprawnościami oraz ich rodzinom codzienne życie oraz pełniejszy udział w życiu społecznym. Badania własne.

W pytaniu o pakiet usług, który ułatwiłby osobom starszym i osobom z niepełnosprawnościami codzienne życie, najliczniejsza grupa (39,5%) respondentów wybrała odpowiedź wskazującą na zapewnienie większego dostępu do istniejących usług opiekuńczych — opieku-

na osoby starszej, opiekuna osoby z niepełnosprawnością lub potrzebującej opieki w wyniku choroby. W dalszej kolejności wymieniono zapewnienie usług opieki wytchnieniowej — wsparcie opiekunów osób niepełnosprawnych (w tym rodziców) (35,1%) oraz zapewnienie dostępu do mobilnych usług doradczych — prawników, psychologów, terapeutów, pracowników socjalnych, dietetyków (34,2%).

Głównym problemem, który wyłaniał się zarówno z wywiadów indywidualnych, jak i grupowych dyskusji fokusowych, jest brak specjalistów (logopedów, psychologów, rehabilitantów, psychoterapeutów, oligofrenopedagogów), zwłaszcza posiadających kompetencje do opieki nad małymi dziećmi oraz utrudniony dostęp do rehabilitacji, specjalistycznych usług i specjalistów, którzy mogliby świadczyć usługi rehabilitacji domowej.

Dostrzeganie osób niepełnosprawnych przekłada się na skierowane do nich działania. Stowarzyszenia funkcjonujące na terenie gminy (np. Stowarzyszenie Forum Oświatowe *Klucze*, Chrześcijańskie Stowarzyszenie Dobroczynne *Klucze*, Polskie Stowarzyszenie na Rzecz Osób z Niepełnosprawnością Intelektualną *Koło w Wolbromiu*) obejmują wsparciem osoby niepełnosprawne na każdym etapie życia — od urodzenia (program ZSW *SONI Koło w Wolbromiu*), poprzez okres dorastania (szkoły specjalne, ośrodek rehabilitacyjny, placówki wsparcia dziennego) aż po osoby dorosłe (warsztaty terapii zajęciowej, programy edukacyjne i profilaktyczne). W odpowiedzi na potrzeby gminy, Polskie Stowarzyszenie na Rzecz Osób z Niepełnosprawnością Intelektualną *Koło w Wolbromiu* wprowadziło 4 lata temu projekt, który obejmuje wsparciem kobiety zagrożone urodzeniem dziecka z niepełnosprawnością, już na etapie ciąży. Dzięki tak skierowanemu wsparciu, już dzieci dwutygodniowe mogą otrzymać specjalistyczną pomoc. Wychodząc naprzeciw problemom i oczekiwaniom mieszkańców, powołano również placówkę wsparcia dziennego dla dzieci. Inny projekt Stowarzyszenia to pomoc rodzicom dzieci niepełnosprawnych w ich własnych mieszkaniach, dzięki czemu rodzic ma opiekę od poniedziałku do piątku.

Osoby, których dotyczą tzw. *niewidoczne niepełnosprawności*, np. skutki chorób zapalnych, onkologicznych, ból przewlekły, często nie myślą o sobie jako o osobach niepełnosprawnych i nie starają się o orzeczenia czy korzystanie z usług społecznych. Tym bardziej istotnym jest zatem dotarcie do takich osób z informacją o oferowanych świadczeniach i wsparciu.

REKOMENDACJA

Włączenie osób niepełnosprawnych fizycznie oraz ich opiekunów w decyzje o zabudowie miasta, o inwestycjach publicznych. Więcej budynków niż obecnie powinno być dostosowanych do potrzeb osób niepełnosprawnych fizycznie. Przeszkody te powodują, częściowe wykluczenie osób niepełnosprawnych z przestrzeni społecznej. Barrierami nie do pokonania dla niepełnosprawnych są często elementy trudno dostrzegalne dla osób w pełni sprawnych. Lokalnym przykładem mogą być krawężniki i rynienki odpływowe, w które wpadają koła wózka. Brakuje również przystosowań dla osób niepełnosprawnych w placówkach publicznych.

REKOMENDACJA

W przypadku dzieci niepełnosprawnych i nie-neurotypowych kluczowe jest również **rozwijanie umiejętności i kompetencji osób, które się nimi opiekują, a niekoniecznie są specjalistami**. Przede wszystkim, należy myśleć o rodzicach, opiekunach, nauczycielach. W tym zakresie rekomendowane są zwłaszcza działania takie jak:

- organizacja warsztatów dla rodziców dzieci z niepełnosprawnościami dot. poszczególnych kompetencji związanych z domową opieką nad dzieckiem;
- zapewnienie przestrzeni i animowanie cyklicznych, integracyjnych spotkań dzieci niepełnosprawnych i ich rodziców lub osób dorosłych z niepełnosprawnościami. Takie spotkania stanowią miejsce wymiany wiedzy, a także pozytywnie wpływają na dobrostan, budując poczucie wspólnoty.

REKOMENDACJA

Wyjście do lokalnych przedsiębiorców z akcją informacyjno-edukacyjną nt. sytuacji osób niepełnosprawnych oraz ich możliwości jako potencjalnych pracowników. Celem tej akcji powinno być niwelowanie zjawisk takich jak brak wiedzy lub mylne przekonania, które sprawiają, że przedsiębiorstwa nie przyjmują osób z niepełnosprawnościami do pracy.

5.3. Ochrona środowiska

Przeprowadzone przez Swarmcheck badania wskazują, że **najważniejszymi problemami środowiskowymi w Kluczach są stan jakości powietrza oraz dzikie wysypiska i zjawisko spalania śmieci**. Niewątpliwy potencjał miasta stanowią okoliczne tereny zielone, a także Pustynia Błędowska - największy w Polsce obszar lotnych piasków. Dla znacznej części mieszkańców gminy kwestia ochrony środowiska jest ważna i są oni gotowi zaangażować się w działania w tej sprawie. Na terenie gminy Klucze funkcjonuje również Stowarzyszenie Babiniec, realizujące działania w obszarze ekologii i ochrony zwierząt oraz ochrony dziedzictwa przyrodniczego¹⁶.

Z badania ankietowego wynika, że **mieszkańcy oceniają sytuację środowiska naturalnego na terenie gminy Klucze dość pozytywnie**. Aż 68% ankietowanych zgodziło się (udzieliło odpowiedzi *Zdecydowanie się zgadzam* lub *Raczej się zgadzam*) ze stwierdzeniem *Gmina jest bardzo zielona, jest dużo skwerów, parków, drzew*. 61% zgodziło się ze stwierdzeniem *Miejsca publiczne są zadbane — nie ma śmieci na chodnikach, ulicach, parkach i w innych miejscach publicznych*. Tyle samo ankietowanych uważa, że *wywóz śmieci na terenie gminy działa sprawnie*. Najniższe oceny otrzymały stwierdzenia: *Powietrze na terenie gminy jest czyste* (38% odpowiedzi potwierdzających) oraz *W gminie jest dużo programów wspierających ochronę środowiska*

¹⁶ Dzięki działaniu „Ratujmy stare drzewa” udało się ochronić różnorodność biologiczną, poprzez promowanie i nasadzenie drzew starych, zapomnianych odmian.

– wymiana pieców, gminne zbieranie śmieci i sadzenie drzew (tylko 35% odpowiedzi potwierdzających).

Mieszkańcy gminy zauważają i doceniają walory lokalnych terenów zielonych i turystycznych. W ostatnich latach obserwujemy zwiększoną dynamikę zmian w obszarze kultywacji terenów zielonych – pojawiają się nasadzenia drzew i krzewów na terenie miasta, akcje sprzątania lasów w Jaroszowcu we współpracy biblioteki i szkół, lekcje biblioteczne na temat ekologii. Z ankiety wynika, że **większość mieszkańców (54,5%) chce pomóc w poprawie jakości środowiska w gminie Klucze**. Druga najpopularniejsza odpowiedź to *Jest dobrze, nie czuję, że trzeba w czymś pomóc* i takiej odpowiedzi udzieliło 19,6% respondentów. Odpowiedzi *Jest źle, ale nie mam jak pomóc* udzieliło tylko 17,9% ankietowanych.

Mieszkańcy wypowiadali się również niezwykle pozytywnie na temat **wartości ekologicznej oraz potencjału turystycznego obszaru Pustyni Błędowskiej**. Z tego też powodu pomysł budowy obwodnicy biegnącej przez pustynię spotkał się z negatywną opinią społeczną (*Pustynia Błędowska i jej okolice to skarb, który trzeba chronić, a nie niszczyć obwodnicą czy innymi działaniami*). Mieszkańcy wyrażali również troskę o inne miejsca turystyczne na terenie gminy, takie jak Czubatka czy Róża Wiatrów – sugerowali wybudowanie parkingów, toalet, ławek, koszy na śmieci, barierki, oświetlenia, monitoringu, zachęcali do założenia jakiejś małej gastronomii oraz ogólnie apelowali o dbałość o miejsca tak, by turyści chcieli do nich wracać. Jeśli chodzi o obszary zielone na terenie miasta, mieszkańcy zgłaszali również sugestie dotyczące stawu Zielonego przy parku w Kluczach oraz zbiornika wodnego *Malinka*, które ich zdaniem są zaniedbane i wymagają odpowiedniego zagospodarowania.

W ramach konsultacji oraz wywiadów indywidualnych i grupowych mieszkańcy negatywnie wypowiadali się zwłaszcza na temat zjawiska *dzikich wysypisk* i spalania śmieci na terenie gminy Klucze. Szczególnie nieprzyjemne emocje wywołuje sytuacja zaśmiecania lasów, parków i placów zabaw. Podczas konsultacji i wywiadów mieszkańcy postulują **częstszy wywóz śmieci i większą liczbę koszy** – co więcej, pojawiła się sugestia, że również na terenach leśnych istnieje potrzeba umieszczenia koszy i kontenerów. Wśród

odpowiedzi otwartych do ankiety znalazło się również kilka pomysłów odnośnie kar i mandatów oraz zapytanie o możliwość anonimowego zgłaszania nielegalnego wyrzucania śmieci oraz uciążliwego spalania przez mieszkańców gminy.

Wszystkie problemy związane z zaśmiecaniem środowiska związane są ściśle z **edukacją ekologiczną, w szczególności z tematem prawidłowej segregacji i utylizacji śmieci**. Zdaniem mieszkańców, cykliczne akcje sprzątania poszczególnych sołectw z pomocą uczniów, młodzieży i różnego rodzaju instytucji, stowarzyszeń powinny być poprzedzone spotkaniami sołectkimi lub debatami społecznymi w celu podniesienia świadomości mieszkańców – szczególnie w miejscach, w których dochodzi do nielegalnego wysypu śmieci przez osoby przejezdne. Zwrócono również uwagę na potrzebę wczesnej profilaktyki i edukacji proekologicznej wśród młodzieży szkolnej oraz zwiększenie współpracy i wymiany informacji z miejscową policją, celem szybszej reakcji na wykroczenia z ustawy o ochronie przyrody.

Istnieje pewna **niejasność co do postrzegania jakości powietrza w gminie Klucze**. 51,5% ankietowanych zgadza się z tym, że powietrze jest czyste lub nie ma na ten temat zdania, a kolejne 48,5% sądzi, że powietrze czyste nie jest. Tymczasem uczestnicy wywiadów i badań fokusowych spontanicznie podnieśli temat zanieczyszczenia powietrza, gdy tylko pojawiła się prośba o wypowiedzi dotyczące ochrony środowiska w gminie. Stanowiło to dla nich jedną z najważniejszych kwestii w tymże obrębie tematycznym. Było dla nich również zupełnie jasne, że za zanieczyszczenie powietrza w głównej mierze odpowiada niska emisja z pieców domowych, ponieważ stan powietrza zawsze pogarsza się zimą, a w dodatku Klucze nie są tak dużym miastem, aby przyczyną mógł być intensywny ruch kołowy wraz z generowanymi przezeń spalinami. Widoczne były negatywne emocje wywołane faktem, że część społeczności może sobie bezkarnie pozwalać na stosowanie zabronionych prawem materiałów jako opału.

Osoby biorące udział w wywiadach były raczej zgodne co do tego, że Gmina mogłaby robić więcej dla poprawy jakości powietrza. Nie miały jednak jasności, czy skuteczniejsze byłyby bardziej zdecydo-

wane, *siłowe* działania samorządu (np. wzmożone kontrole, mandaty), czy raczej działania bardziej kompleksowe i systematyczne (np. uczynienie wymiany pieców jak najłatwiejszą i jak najtańszą, aktywne wyjście administracji — z poradami i pomocą w uzyskaniu dofinansowania — do mieszkańców).

REKOMENDACJA

Aktywna rola gminy w procesie wymiany źródeł ciepła na bardziej ekologiczne. Mieszkańcy powinni mieć możliwość poczuć solidarność ze strony władz — zarówno ci, którzy z ubóstwa i bezradności łamią przepisy albo przekraczają terminy wymian, jak i ci, którzy robią wszystko, jak należy, i nie chcą doświadczać negatywnych skutków działania innych. Aby osiągnąć taki efekt, konieczna jest efektywna i kulturalna komunikacja z mieszkańcami, wykreowanie wspólnego celu i dobranie środków jego osiągnięcia pod różne grupy obywateli. Oprócz ogólnej edukacji skuteczne może być **indywidualne doradztwo, incentywizacja termomodernizacji, upublicznianie rosnących postępów dla wykreowania poczucia pilności, uzupełnienie systemu dopłat, zebranie bazy firm zajmujących się termomodernizacją, instalacjami słonecznymi etc. czy nawet rozważenie rozwiązań spółdzielczych** — wszystko zależy od zasobów, jakie można na to przeznaczyć, możliwości zlecenia niektórych działań organizacjom pozarządowym, dostępności fachowców oraz nastrojów społecznych w gminie. Dodatkowym działaniem, nieobciążającym w żaden sposób mieszkańców, byłoby lobbowanie (najlepiej z innymi gminami) za przyjęciem zdecydowanych przepisów anty-smogowych na poziomie wojewódzkim. Zazwyczaj w ślad za takimi decyzjami idą też programy wspomagające cały proces, również finansowo, dzięki którym Klucze mogłyby zyskać pomoc.

REKOMENDACJA

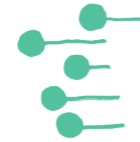
Wprowadzenie kontroli i kar dla osób, które spalają materiały nieprzeznaczone do tego. Oto niektóre z wypowiedzi mieszkańców pojawiających się podczas konsultacji społecznych: *Aktywne działanie w odpowiedzi na zgłoszenia nagminnego spalania śmieci w piecach, Zapobieganie dzikim wysypiskom śmieci, kontrola palenisk i segregacji śmieci, Możliwość anonimowego zgłaszania nielegalnego wyrzucania śmieci oraz uciążliwego spalania przez mieszkańców gminy.*

REKOMENDACJA

Zaangażowanie władz gminy w rozpowszechnianie informacji o programach dofinansowań wymiany urządzeń grzewczych na bardziej ekologiczne oraz pomoc w wypełnianiu formalności. Podczas konsultacji pojawiły się takie wypowiedzi jak: *Słaba dostępność informacji, brak plakatów o programach, które realizuje gmina i o jakie fundusze można się starać, Więcej programów i dofinansowania wymiany pieców, Zapomogi na ekologiczne paliwa, dotacje dla osób, które chciałyby założyć solary, fotowoltaikę, etc.*

6. Aktywność obywatelska, edukacja, kultura i sport

Poniższy rozdział zawiera informacje dotyczące trzech głównych obszarów: **pobudzania aktywności obywatelskiej, edukacji publicznej oraz kultury**. Rozdział został napisany z uwzględnieniem wyników wszystkich przeprowadzonych badań dotyczących pomocy społecznej (zarówno ilościowych jak i jakościowych) i ma syntetyzujący je charakter.

6.1. Pobudzanie aktywności obywatelskiej

Aktywność obywatelska to istotny element życia społecznego, zarówno w dużych miastach jak i terenach wiejskich, dlatego temat ten jest niezmiernie ważny dla diagnozy potrzeb i potencjału społeczności lokalnej. Obszar ten na różnych etapach badań pokazał jakie są realia oraz główne problemy i potrzeby w jego zakresie.

Na początku przyjrzyjmy się frekwencji wyborczej w ostatnich wyborach samorządowych i prezydenckich. Jeśli chodzi o wybory samorządowe z 2018 roku, frekwencja uprawnionych do głosowania mieszkańców gminy była na przeciętnym poziomie i wyglądała następująco:

- do sejmiku — 54,47%
- na radnych powiatu — 54,29%
- na radnych gminy — 54,82%
- na wójta — 54,16%¹⁷.

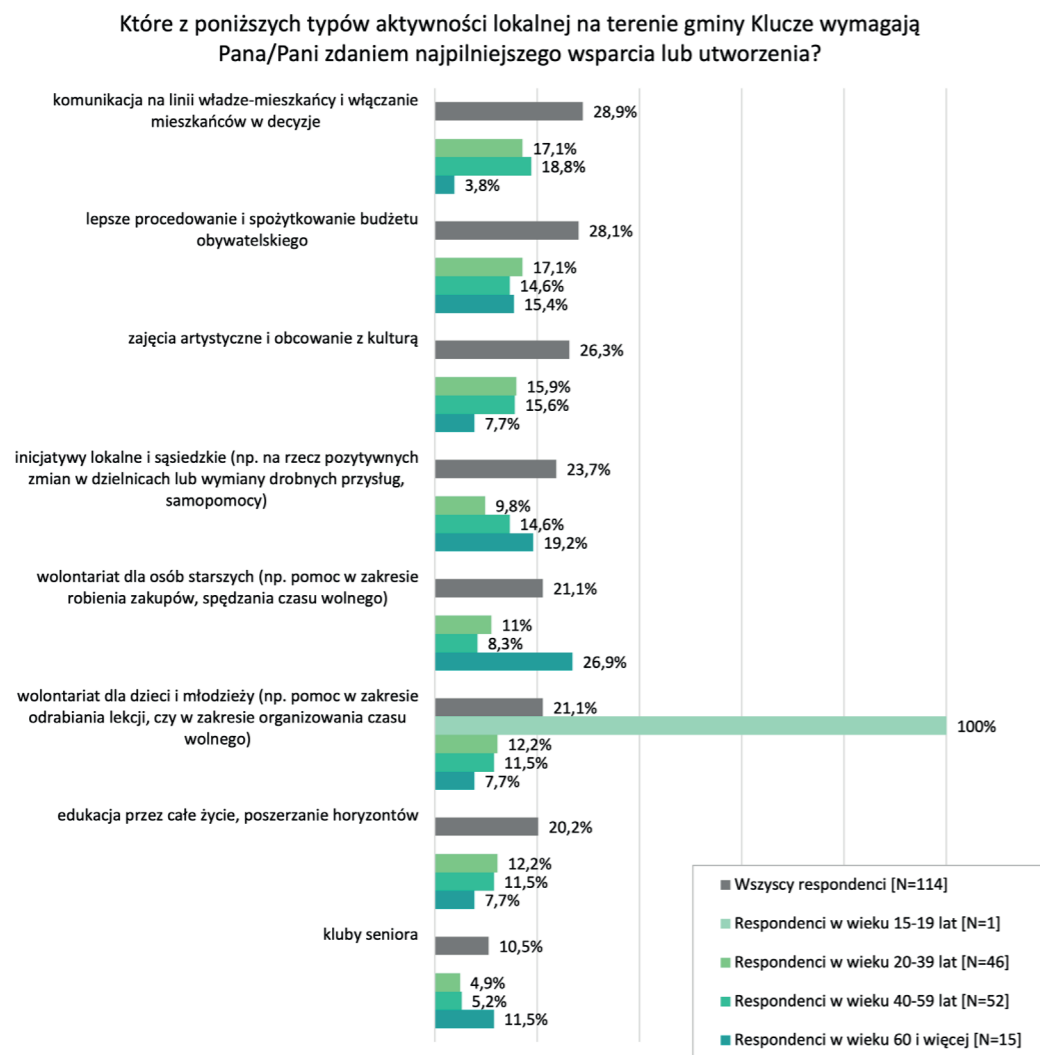
Frekwencja w wyborach prezydenckich z 2020 roku była wyższa, ponieważ wzięło w nich udział 67,05% wyborców w I turze i 70,21% w II turze¹⁸.

¹⁷ BDL GUS

¹⁸ ibid.

Taka frekwencja w wyborach samorządowych odzwierciedla brak zainteresowania się życiem politycznym własnej gminy u prawie połowy mieszkańców. Niestety perspektywa lepszej frekwencji w następnych wyborach może być niepewna, ponieważ wyniki badań wykazały niską aktywność obywatelską wśród młodzieży. Nasz kwestionariusz ankiety dotyczący diagnozy i potencjału społeczności lokalnej wypełniła tylko jedna osoba z przedziału wiekowego 15-19 lat. W trakcie indywidualnych wywiadów pogłębionych często padało stwierdzenie, że młodzież nie chce się angażować w różne inicjatywy, nawet jako ich zwykli uczestnicy. Ponadto jedna z naszych respondentek przeprowadziła diagnozę w swoim stowarzyszeniu i wyszło w niej, że **należy aktywizować młodzież oraz podnieść ich kompetencje społeczne**. W drugim zogniskowanym wywiadzie grupowym również został poruszony ten wątek. Respondentki wskazały, że na spotkaniach sołeckich nie widać osób młodych. W pewnym czasie jedna z partii rządowych w ramach projektu utworzenia rad młodzieżowych w każdej gminie, wyszła również z tą propozycją w Kluczach. Nie było na to chętnych. Na wywiadzie pochwalono, że **w każdej szkole działają wolontariaty, w których działania angażuje się młodzież, jednakże są to akcje, które oni sami zaproponują i nie obejmują one aktywności na terenie gminy Klucze**. W pytaniu w kwestionariuszu ankiety o to, co najbardziej zachęciłoby mieszkanki i mieszkańców gminy do większego zaangażowania się w życie lokalnej społeczności, aż 37,7% badanych wskazało, że właśnie **uświadomienie dzieci i młodzieży o tym, dlaczego zaangażowanie we wspólne dobro jest ważne**.

Według badanych najpilniejszą potrzebą dotyczącą kwestii aktywności lokalnej jest **sprawniejsza komunikacja na linii władze-mieszkańcy** (28,9% głosów). Jest to ważne dla respondentów od 20 do 59 r.ż. (17,1 i 18,8% głosów). Na zogniskowanym wywiadzie grupowym wskazano, że prócz tego że młodzież w ogóle nie uczestniczy w zebraniach, tak na ogół przychodzi tam mało osób. Oczywiście wskazuje to nie tylko na małe zainteresowanie wśród mieszkańców, ale i na problem z komunikacją z nimi. Problem ten wiąże się z drugą, niewielele mniej wskazywaną aktywnością, czyli z **lepszym procedowaniem i spożytkowaniem budżetu obywatelskiego** (28,1% głosów). Brak dobrze rozwiniętej komunikacji na linii władze-mieszkańcy i niski poziom zainteresowania życiem gminy może sprawiać, że jej mieszkańcy nie wiedzą jak dysponowany jest budżet i na co konkretnie idą środki.

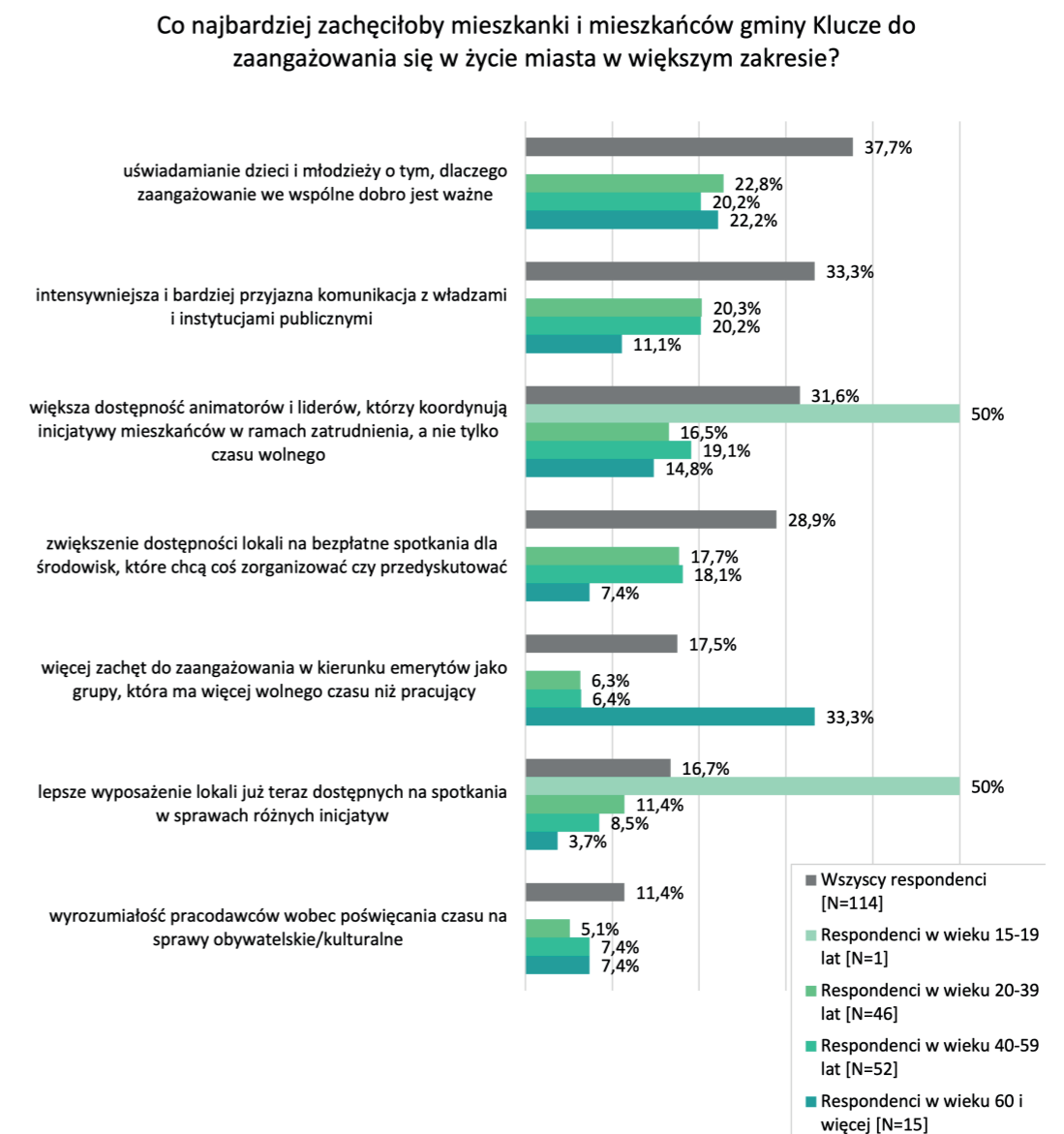

Wykres 8. Typy aktywności lokalnej na terenie gminy Klucze wymagające wsparcia lub utworzenia. Badania własne.

Nie mniej istotnego wsparcia zdaniem badanych wymagają również **zajęcia artystyczne i obcowanie z kulturą** (26,3% głosów). W skrzynkach inspiracji pojawiły się głosy mieszkańców mówiące o tym, że w gminie Klucze oferta ta jest adresowana głównie dla dzieci i osób starszych, natomiast niedostateczna dla osób młodych i dorosłych. Ofercie kulturalnej, jej problemom i potrzebom przyjrzymy się dokładniej w rozdziale 6.3.

Na uwagę zasługują dominujące odpowiedzi osób powyżej 60 r.ż., wskazujące na najpilniejsze **wsparcie wolontariatu dla osób starszych** (26,9% głosów na 21,1% głosów wszystkich). Według Programu Polityki na rzecz Osób Starszych na lata 2018-2022 oraz naszych badań wynika, że w gminie instytucje i organizacje w różny sposób

aktywizują seniorów i urozmaicają im czas wolny. Jest to na przykład Uniwersytet Trzeciego Wieku przy Gminnym Ośrodku Kultury, który w roku akademickim 2019/2020 miał 40 słuchaczy¹⁹. Na indywidualnych wywiadach pogłębionych podano informację o 25 słuchaczach na chwilę obecną. Należy jednak mieć na uwadze, że pandemia COVID-19 ograniczyła część inicjatyw stowarzyszeń i instytucji. Ponadto część seniorów może mieć problem, aby do nich docierać, co jest typowym problemem wykluczenia transportowego.

Wykres 9. Motywacja do zaangażowania się w życie miasta. Badania własne.

19

Strona internetowa Gminnego Ośrodka Kultury w Kluczach https://www.gokklucze.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=235&Itemid=312.

Zaznaczono również, iż na terenie gminy brakuje osób, które mogłyby zawiadywać podejmowanymi inicjatywami, zrzeszać grupy aktywistów i im przewodzić – umiejętności przywódcze są dla ankietowanych ważne i uważają, iż **liderzy winni mieć możliwość poświęcania większej ilości czasu na organizację aktywności obywatelskiej**, a nie wykonywać to jedynie dorywczo. Zaznaczono również, iż brakuje stałych ośrodków wolontariatu, które byłyby w stanie zebrać wszystkich aktywistów w gminie. Ponadto 28,9% badanych uważa, iż środowiska, które chcą coś przedsięwziąć bądź przedyskutować, nie posiadają wystarczającej przestrzeni, która pozwalałaby im na organizowanie spotkań.

REKOMENDACJA

Unowocześnienie form komunikacji na linii mieszkańcy-władze lokalne. Należy poprzez różne kanały i formy docierać z informacją do mieszkanki i mieszkańców, aby zainteresować ich do uczestnictwa w sprawach samorządu. Zwłaszcza w kierunku młodzieży warto zwrócić uwagę na dotarcie do nich drogą internetową.

REKOMENDACJA

Zwiększenie uczestnictwa młodzieży w podejmowaniu decyzji publicznych. Zadanie to realizować należy zwłaszcza poprzez edukowanie dzieci i młodzieży, dlaczego aktywność obywatelska jest ważna, np. za pomocą warsztatów, czy organizowania dni otwartych w samorządzie. W następnej kolejności skupić należy się na wspieraniu udziału młodych w kształtowaniu przestrzeni publicznych, w tym w pracach nad miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego.

6.2. Edukacja publiczna

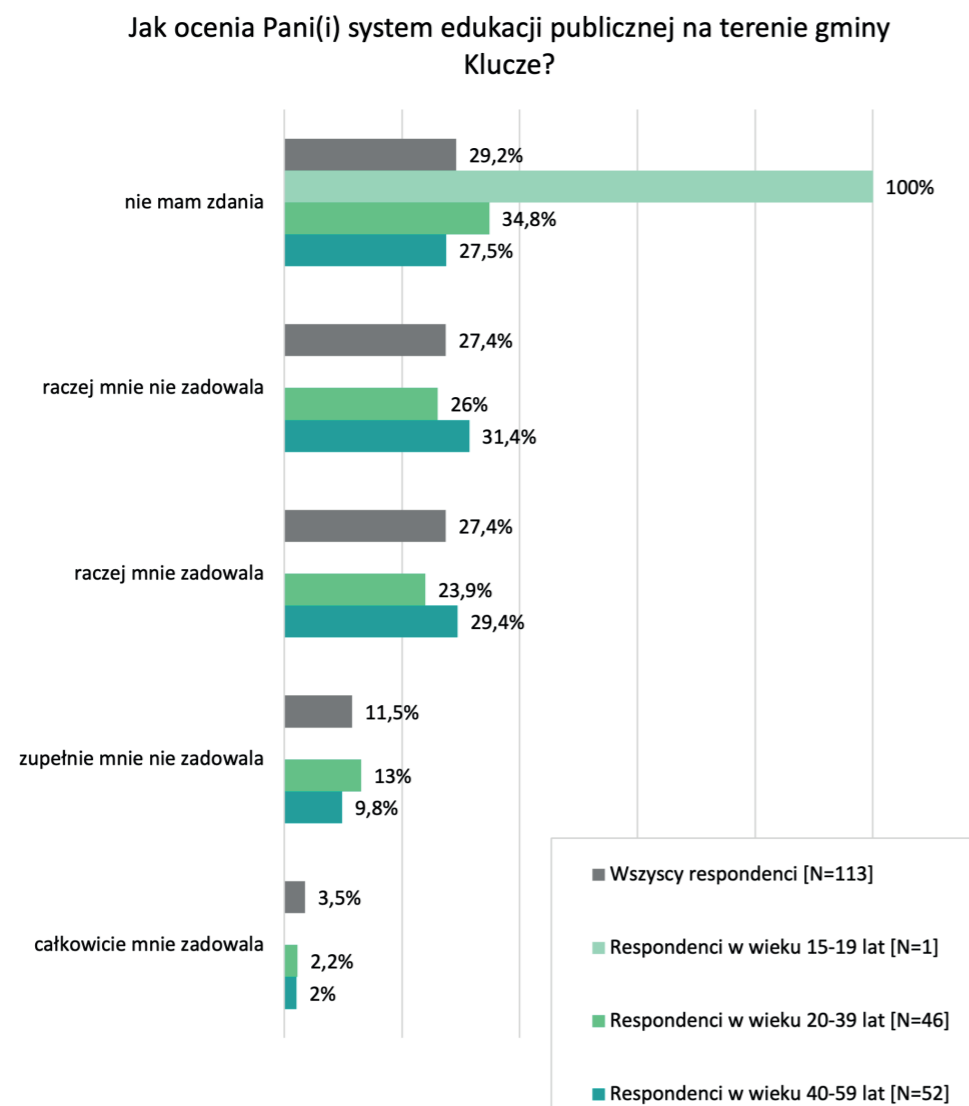
W gminie Klucze obecnie²⁰ funkcjonują niżej wymienione podmioty, które realizują zadania oświatowe zgodnie z Ustawą z dnia 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe (Dz.U. z 2017 r. poz. 59 ze zm.), tym samym zagospodarowując część edukacyjnych potrzeb populacji:

- niepubliczne placówki kształcenia ustawicznego – bez szkół: 1,
- przedszkola: 6 (publiczne),
- specjalne ośrodki szkolno-wychowawcze: 1 (publiczny),
- szkoły podstawowe: 7 (publiczne),
- zespoły szkół i placówek oświatowych: 4 (publiczne).

Dodatkowo edukację publiczną na terenie gminy wspierają Gminny Zespół Oświaty oraz Stowarzyszenie Forum Oświatowe *Klucze*.

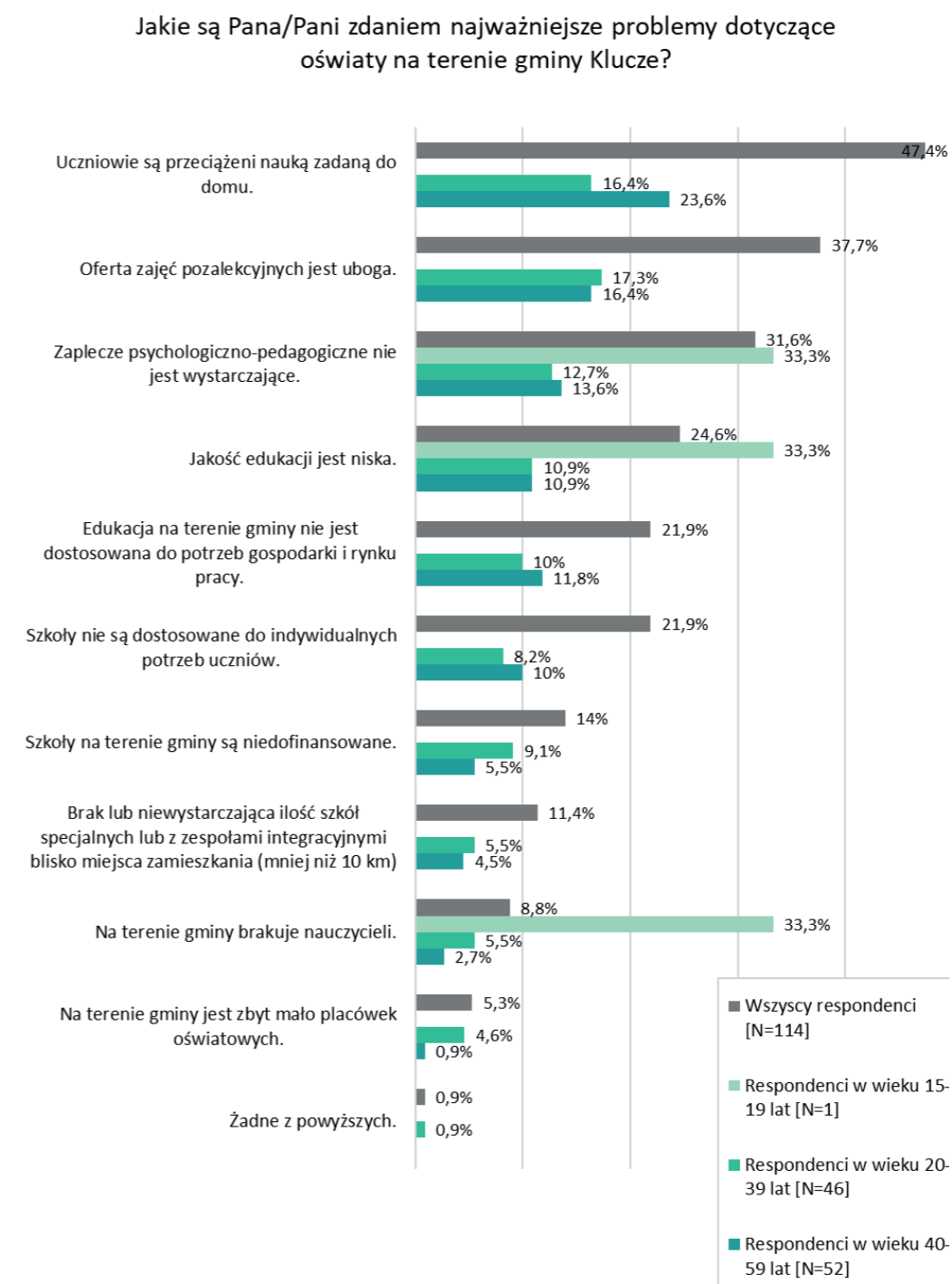
Perspektywa interesariuszy wyrażona w ankiecie odpowiedziami na ogólne pytanie o ocenę systemu edukacji publicznej w gminie Klucze ma charakter raczej negatywny. Co prawda, w równym stopniu wskazano, że *raczej mnie nie zadowala* i *raczej mnie zadowala* (po 27,4%), jednakże po przeanalizowaniu również skrajnych odpowiedzi wynika, że negatywnie system ocenia 39,9% respondentów, zaś pozytywnie 30,9%.

²⁰ Rejestr szkół i placówek oświatowych, <https://rspo.mein.gov.pl/> (dostęp: 27 listopada 2021).

Wykres 10. Ocena systemu edukacji publicznej w gminie Klucze. Badania własne.

Jeśli chodzi o najważniejsze problemy dotyczące oświaty na terenie gminy, to prawie połowa respondentów wskazała, że **uczniowie są przeciążeni nauką zadaną do domu** (47,4%). Głównie uważają tak osoby po 40 r.ż. (23,6%). Co ciekawe nasza jedyna badana osoba między 15 a 19 r.ż. nie wskazała tego problemu, zaś zwróciła uwagę na **niewystarczające zaplecze psychologiczno-pedagogiczne, niską jakość edukacji oraz brak nauczycieli na terenie gminy**. Problem braku zaplecza psychologiczno-pedagogicznego i nauczycieli był również często wskazywany w indywidualnych wywiadach pogłębionych oraz zogniskowanych wywiadach grupowych. Wiąże się to z drugim najczęściej wskazywanym problemem, czyli **ubogą ofertą zajęć pozalekcyjnych** (37,7%). Nasze badania wykazały, że szkoły mają zdolność, aby prowadzić różnego rodzaju zajęcia pozalekcyjne, na które są chętne dzieci i młodzież. Jednakże przez brak nauczycieli nie ma komu ich prowadzić, mimo iż są one dla nich dodatkowo płatne.

Wykres 11. Najważniejsze problemy dotyczące oświaty na terenie gminy Klucze. Badania własne.

Na uwagę zasługuje również ten sam rozkład głosów wskazujący na **brak dostosowania edukacji na terenie gminy do potrzeb gospodarki i rynku pracy oraz brak dostosowania szkół do indywidualnych potrzeb uczniów** (po 21,9%). Podczas panelu ekspertów wskazano, że dzieci i młodzież są **nieprzygotowani do wybrania sobie dalszej ścieżki edukacji i zawodu**. Warto w tym zakresie wykorzystać potencjał Gminnej Biblioteki Publicznej, która oferuje przestrzeń do

spotkań oraz w przeszłości organizowała już takowe z ciekawymi ludźmi – przedstawicielami różnych grup zawodowych oraz grup zainteresowań. W tym przypadku warto skupić się na lokalnych pracodawcach, którzy mogliby zainspirować dzieci oraz młodzież i wskazać kierunki w jakich można rozwijać swoją przyszłość na terenie gminy.

Jak ocenia Pan/Pani wyposażenie placówek oświaty? [N=114]

	zupełnie mnie nie zadowala	raczej mnie nie zadowala	nie mam zdania	raczej mnie zadowala	całkowicie mnie zadowala
Sprzęt komputerowy i multimedialny	6,1%	15,8%	36,8%	29,8%	6,1%
Pomoce dydaktyczne	6,1%	16,7%	40,4%	26,3%	5,3%
Wyposażenie sal	4,4%	21%	27,2%	35%	4,4%
Szerokopasmowy internet	6,1%	12,3%	38,6%	27,2%	7,9%
Boiska i obiekty sportowe należące do szkół	11,4%	14,9%	16,7%	35,1%	11,4%
Stan budynków oświaty	3,5%	14,9%	20,2%	40,4%	9,6%

Wykres 12. Ocena wyposażenia placówek oświaty. Badania własne

Jak widać na powyższej tabeli, w przypadku wszystkich wskaźników znaczna większość odpowiedzi oscylowała blisko środka skali (*raczej mnie nie zadowala*– *nie mam zdania* – *raczej mnie zadowala*). **Najwyżej oceniono pomoce dydaktyczne oraz stan budynków oświaty.**

REKOMENDACJA

Zachęcanie szkół do współpracy z NGO. W celu włączenia przedstawicieli tych ostatnich w standardowe zajęcia, ale i zapewnienia uczniom szerszej oferty aktywności pozalekcyjnych, w tym o charakterze wyrównawczym; szkoły mogłyby przed rozpoczęciem każdego semestru lub roku akademickiego rozpisywać konkursy na zorganizowanie danego przedsięwzięcia.

REKOMENDACJA

Organizowanie Dni Kariery w placówkach gminnych (np. Biblioteki Publicznej). Spotkania miałyby na celu inspirowanie młodzieży w jakich kierunkach mogą się kształcić, aby zapewnić im formę wsparcia poradnictwa zawodowego oraz wykorzystać potencjał gospodarczy gminy.

6.3. Kultura

Do podmiotu samorządowego funkcjonującego w tym obszarze badawczym należy Gminny Ośrodek Kultury w Kluczach, pod który dodatkowo podlegają:

- Dom Kultury *Papiernik* w Kluczach,
- Dom Kultury *Hutnik* w Jaroszowcu²¹,
- Świetlice w Kwaśniowie, Zalesiu i Kolbarku,
- Ośrodek Rekreacyjny w Jaroszowcu,
- Uniwersytet Trzeciego Wieku w Kluczach.

Oferta kulturalna na terenie gminy jest oceniana raczej negatywnie. Zdecydowana większość głosów wskazuje, że jest **niewystarczająco dużo placówek kultury, organizowanych jest mało wydarzeń kulturalnych oraz organizowane wydarzenia kulturalne na terenie gminy są mało interesujące**. Lepszą oceną cieszy się stan placówek kultury w gminie.

21 Magnus Media, STRATEGIA ROZWOJU GMINY KLUCZE NA LATA 2014-2022, KRAKÓW, s. 23.

Jak wygląda sytuacja związana z kulturą i wydarzeniami kulturalnymi na terenie gminy Klucze?

	zdecydowanie się nie zgadzam	raczej się nie zgadzam	nie mam zdania	raczej się zgadzam	zdecydowanie się zgadzam
Na terenie gminy jest wystarczająco dużo placówek kultury (muzea, kina, galerie sztuki, biblioteki, domy kultury).	39,6%	36%	5,4%	15,3%	3,6%
Na terenie gminy organizowanych jest dużo wydarzeń kulturalnych.	41,7%	34,3%	6,5%	15,7%	1,9%
Wydarzenia kulturalne organizowane na terenie gminy są ciekawe.	32,1%	17%	22,6%	25,5%	2,8%
Placówki kultury na terenie gminy są zadbane.	18,9%	17,9%	27,4%	30,2%	5,7%

Wykres 13. Ocena sytuacji związanej z kulturą i wydarzeniami kulturalnymi na terenie gminy Klucze.

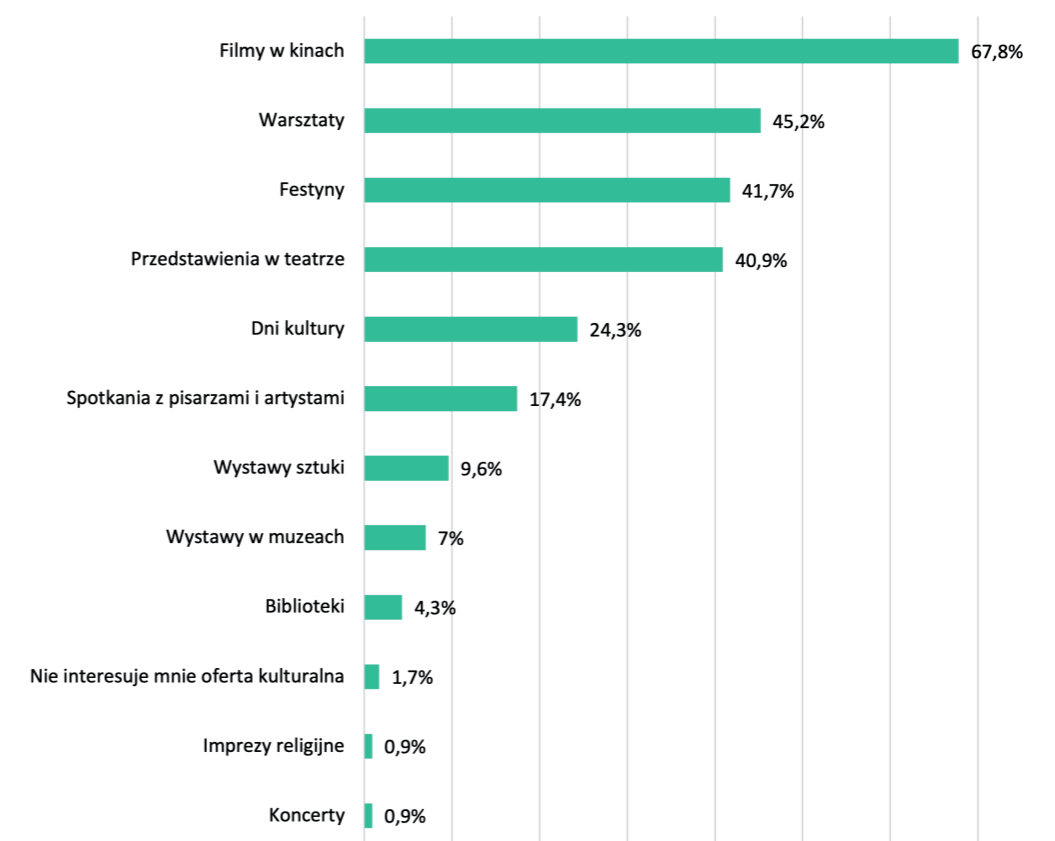
Do najczęściej wskazywanych wydarzeń związanych z kulturą, które byłyby interesujące dla mieszkanki i mieszkańców gminy, aż 67,8% ze 114 badanych wskazało na **filmy w kinach**. Z naszych wywiadów wynika jasno, że po remoncie Gminnego Ośrodka Kultury nie ma co liczyć na salę kinową, ze względów finansowych. W Jaroszowcu organizowane są dwa seanse kina plenerowego, jednakże mieszkanki i mieszkańcy woleliby, aby była to bardziej stała oferta, a nie tylko sezonowa.

Drugą najczęściej wskazywaną odpowiedzią były **warsztaty** (45,2%). Gminny Ośrodek Kultury oferuje zajęcia ceramiczne, plastyczne, taneczne i wokalne, jednakże głosy z badań wskazują, że jest to oferta skierowana głównie do dzieci i w zajęciach tych uczestniczą szkoły zapewniając im frekwencję. Mieszkanki i mieszkańcy w skrzynkach inspiracji wskazywali, że brakuje takich form aktywności dla młodzieży i dorosłych.

Kolejnymi istotnymi kwestiami dla mieszkanki i mieszkańców są **festyny** (41,7%) oraz **przedstawienia w teatrze** (40,9%). Szczególny nacisk był kładziony na *Dni Klucz*, które cieszyły się kiedyś ogromną popularnością – było to wydarzenie, w które zaangażowało się wiele

mieszkanek i mieszkańców gminy, a także przyciągało gości z okolic. Wspomniano również o innych wydarzeniach, np. *Dni ziemniaka* i *Święto Gęsi*. Wiadomo, że pandemia COVID-19 przerwała realizację wielu wydarzeń kulturalnych, jednakże warto wrócić do dawnych festiwali, nawet w nowej formie, jeśli wcześniej generowały problemy finansowe. Jeśli chodzi o przedstawienia w teatrze, respondenci wskazywali również, że były kiedyś przedstawiane spektakle teatralne. Oczywiście w gminie nie ma teatru, dlatego warto pomyśleć nad zaproszeniem teatrów objazdowych, bądź inną formą teatru na terenie Klucz. Gminny Ośrodek Kultury w trudnych czasach pandemii pokazał, że wciąż potrafi włączać mieszkańców w aktywność kulturową. Działalność GOK została przeniesiona do sieci internetowej, w której były emitowane koncerty online oraz organizowane konkursy z nagrodami. **Ośrodek kultury mógłby udostępniać swoją przestrzeń, aby mieszkańcy, zwłaszcza młodzież, mogli we własnym zakresie się organizować. Zaspokoiłoby to potrzeby mieszkańców na przedstawienia teatralne oraz zaktywizowałoby młodzież.**

Jakie miejsca i wydarzenia związane z kulturą byłyby dla Pani/Pana interesujące, gdyby były łatwiej dostępne? [N=114]

Wykres 14. Dostępność miejsc i wydarzeń związanych z kulturą w gminie Klucze. Badania własne.

W pytaniu otwartym badani mogli przedstawić swoje własne komentarze lub pomysły dotyczące życia kulturalnego w gminie Klucze. Biorąc pod uwagę wszystkie merytoryczne odpowiedzi, których było 31, można zauważyć, że:

- mieszkańcy pragną **bogatszej oferty kulturalnej dla grupy wiekowej w przedziale od 15 do 50 lat, ale zwłaszcza dla młodzieży**;
- ofertę kulturalną wzbogaciłaby duża liczba różnego rodzaju **warsztatów, dla różnych grup wiekowych**;
- mieszkańcy chcą **przywrócenia wcześniej organizowanych wydarzeń, zwłaszcza Dni Klucz**;
- mieszkańcy pragną **jakiegokolwiek formy teatru** w gminie, teatrów objazdowych;
- mieszkańcy liczą na **lepsze wykorzystanie potencjału obecnych zasobów** – przestrzeni sołectw, Pustyni Błędowskiej.

Z wielu głosów jasno wynikało, że mieszkanki i mieszkańcy żywią wielkie nadzieje na ożywienie oferty kulturalnej po remoncie Gminnego Ośrodka Kultury.

REKOMENDACJA

Wskrzeszenie dawnych festiwali, w nowej odświeżeniu. Warto wypracować je w taki sposób, aby zarówno budżet gminy udźwignął cykliczne organizowanie tych przedsięwzięć, jak i poprzez sentyment zachęcić mieszkanki i mieszkańców do uczestnictwa w nich.

REKOMENDACJA

Organizowanie warsztatów dla różnych grup wiekowych. W tym mogłyby pomóc różne stowarzyszenia działające na terenie gminy, wykorzystując przestrzeń instytucji kulturowych. Dobrą praktyką byłoby również postawienie na współpracę międzypokoleniową, aby zaangażować jak największą grupę mieszkank i mieszkańców.

REKOMENDACJA

Urząd powinien koordynować przedsięwzięcia kulturalne w taki sposób, aby informacja o nich docierała do jak największej liczby mieszkańców. Wtedy łatwiej będzie im znaleźć taką ofertę, która będzie najbliższa ich zainteresowaniom. Ponadto warto rozszerzyć tę koordynację, o podsyłanie do instytucji kulturalnych zapotrzebowania na różne przedsięwzięcia, np. wspomniana wcześniej potrzeba organizacji przedstawień teatralnych, opracowanych przez chętne grupy mieszkańców. Dzięki temu miasto samo mogłoby wzbogacać swoją ofertę kulturalną poprzez angażowanie mieszkańców, a niekoniecznie zapraszając artystów z zewnątrz, którym trzeba zapłacić.

6.4. Kultura fizyczna i turystyka

6.4.1. KULTURA FIZYCZNA

Na terenie gminy Klucze działają następujące kluby sportowe:

1. GLKS *Przemsza Klucze*,
2. KS *Hardzi Jaroszowiec*,

3. LKS Legion Bydlin,
4. LZS Błyskawica Kolbark,
5. Stowarzyszenie A.P. Przemsza Klucze,
6. UKKS Orzeł Kwaśniów,
7. UKS KUMITE Klucze,
8. UKS Małopole w Rodakach,
9. UKS Samuraj w Kluczach,
10. UKS w Kluczach,
11. ULKS Centuria Chechło,
12. ULKS Legionik Bydlin.

Tej tematyce były poświęcone dwa pytania, w których zapytano o to, w jakim miejscu obecnie badani mieszkańcy uprawiają sport, a także z których miejsc korzystaliby, gdyby były łatwiej dostępne. Z ankiety wynika, że najczęściej respondenci ćwiczą na świeżym powietrzu (38,9%) oraz w domu (35,3%). Basen również jest dość regularnie odwiedzanym miejscem ćwiczeń (14,7% często i 37,3% czasami)

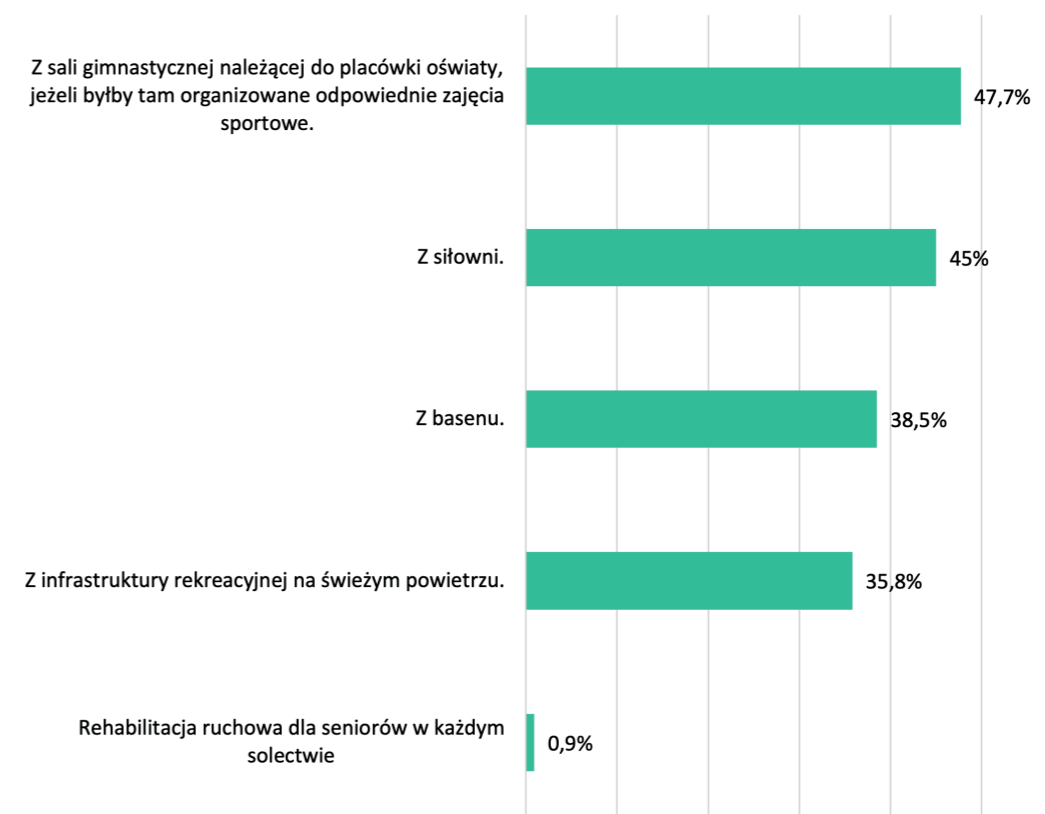
W jakim miejscu uprawia Pan(i) sport? [N=114]

	nigdy	prawie nigdy	trudno powiedzieć	czasami	często
Na świeżym powietrzu	3,7%	3,7%	3,7%	50%	38,9%
Na siłowni	35,7%	21,4%	9,2%	25,5%	8,2%
Na basenie	16,7%	18,6%	12,7%	37,3%	14,7%
W szkole	65,2%	13,5%	10,1%	10,1%	1,1%
Na sali gimnastycznej	59,8%	10,9%	13%	12%	4,3%
W domu	4,9%	12,7%	8,8%	38,2%	35,3%
Na plaży	47,2%	25,8%	12,4%	13,5%	1,1%

Wykres 15. Miejsca uprawiania sportu. Badania własne.

Jeśli chodzi o to z jakich miejsc uprawiania sportu mieszkańcy i mieszkańcy gminy korzystaliby, gdyby były łatwo dostępne, 47,7% respondentów wskazało na sale gimnastyczne należące do placówek oświaty, jeśli byłyby tam organizowane odpowiednie zajęcia sportowe. W bieżącym roku rozpoczęto budowę nowej hali sportowej, która pomieści w sobie boiska oraz sale do zajęć siłowych i ruchowych. Inwestycja ma zostać ukończona w 2023 roku i być dostępna dla wszystkich mieszkańek i mieszkańców gminy oraz funkcjonujących w gminie stowarzyszeń²².

Z których miejsc uprawiania sportu korzystał(a)by Pan(i), gdyby były łatwo dostępne? [N=114]

Wykres 16. Dostępność miejsc uprawiania sportu w gminie Klucze. Badania własne.

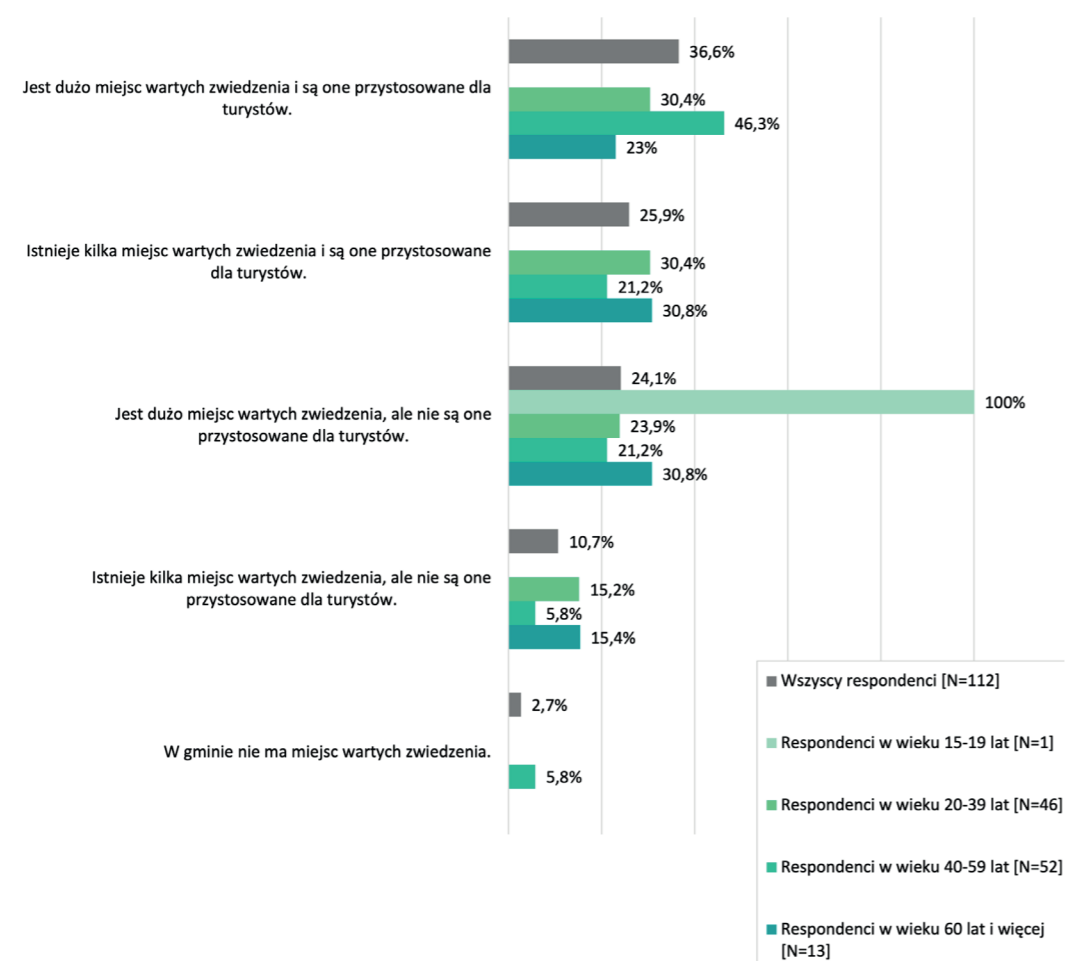
Na temat sportu w trakcie wszystkich badań nie wskazano na żadne problemy i szczególne zapotrzebowania, co pozostawia ten podrozdział bez rekomendacji.

22 <https://olkusz.naszemiasto.pl/klucze-marzenia-sie-speelnily-powstanie-nowa-funkcjonalna/ar/c15-8213369> (dostęp 05.04.2021)

6.4.2. TURYSTYKA

Gmina Klucze jest bardzo atrakcyjnym miejscem, jeśli chodzi o turystykę. Na jej terenie znajduje się Pustynia Błędowska będąca główną atrakcją turystyczną oraz liczne szlaki, jaskinie i Szlak Orlich Gniazd. Potwierdza to również opinia naszych respondentów. Tylko 2,7% z nich uważa, że w gminie nie ma miejsc wartych zwiedzania. Większość badanych uważa również, że miejsca te **są przystosowane dla turystów**. Warto jednak mieć na uwadze, że łącznie 34,7% badanych uważa przeciwnie.

Jak wygląda sytuacja związana z turystyką na terenie gminy Klucze? [N=112]

Wykres 17. Turystyka na terenie gminy Klucze. Badania własne.

Na drugim zogniskowanym wywiadzie grupowym wskazano, że gmina jest bardzo atrakcyjna turystycznie, jednakże brakuje punktu turystycznego z informacją oraz takiego, w którym można nabyć pamiątki np. pocztówki, o co pytają zwiedzający.

REKOMENDACJA

Stworzenie zintegrowanego, przejrzystego i systematycznie aktualizowanego systemu informacji turystycznej online. cus powinien pełnić rolę informatora dla interesariuszy, aby mogli dowiedzieć się, w którym miejscu albo w jakiej organizacji i w jakiej cenie mogą wykonywać aktywność turystyczną. Dzięki temu odpowiednio dopasowane usługi docierałyby do odpowiednich osób.

7. Rekomendacje

7.1. Rekomendacje szczegółowe

W poniższym rozdziale zaprezentowano zbiorczo rekomendacje dotyczące funkcjonowania Centrum Usług Społecznych w Kluczach. Rekomendacje zgrupowano według obszarów:

- Rodzina
- System wsparcia społecznego
- Ochrona zdrowia i środowiska
- Aktywność obywatelska, edukacja, kultura i sport.

7.1.1. REKOMENDACJE Z OBSZARU RODZINA

REKOMENDACJA Zwiększenie liczby miejsc w żłobkach, przedszkolach i klubach dziecięcych. Szczególnie powołanie nowych klubów dziecięcych na terenie sołectw mogłoby przyczynić się do poprawy oceny polityki prorodzinnej na terenie gminy. Kluby dziecięce mogłyby być prowadzone przez organizacje pozarządowe lub osoby prywatne kontraktowane przez Centrum Usług Społecznych.

REKOMENDACJA Zwiększenie liczby miejsc świetlicach oraz placówkach wsparcia dziennego, w tym możliwie powołanie nowych miejsc organizujących czas wolny dzieci i młodzieży. Dodatkową rekomendacją jest **wydłużenie czasu funkcjonowania świetlic** oraz zapewnienie szerszego dostępu do świetlic dzieciom i młodzieży bez specjalnych potrzeb rozwojowych.

REKOMENDACJA Wprowadzenie stałego, bezpłatnego wsparcia psychologicznego dla wszystkich grup społecznych. Problem zdrowia psychicznego jest jednym z naczelných problemów zdiagnozowanych

podczas badania. Podkreślano go wielokrotnie w badaniach ilościowych i jakościowych. Wśród wpisów w skrzynkach inspiracji sześciokrotnie (na 23 wpisy) pojawiło się hasło *psycholog*. Ponieważ wśród grupy oddającej wpisy stacjonarnie dominowali seniorzy, można wyciągnąć z tego wniosek, że bezpłatne wsparcie psychologiczne powinno być skierowane do wszystkich grup wiekowych.

REKOMENDACJA Organizacja cyklicznych warsztatów dla rodziców i nauczycieli związanych z wczesnym wykrywaniem problemów psychicznych. Nauczyciele i rodzice mogą jako pierwsi zetknąć się z symptomami problemu wśród dzieci. Wyposażenie ich w odpowiednią wiedzę i umiejętności zapewniłoby większą wykrywalność zaburzeń na wczesnym etapie.

REKOMENDACJA Rozszerzenie oferty spędzania czasu wolnego dla rodzin z dziećmi. Potrzebę tę wykazały zarówno badania ilościowe, jak i jakościowe. Podczas wywiadów indywidualnych i grupowych wśród przedstawicieli sektora edukacyjnego podkreślano, iż w warunkach pandemii nasiliły się problemy emocjonalne dzieci oraz potrzeba ruchu. Zapewnienie zajęć dla rodzin z dziećmi mogłoby wpłynąć pozytywnie na zacieśnienie więzów rodzinnych i zaufania pomiędzy rodzicami a dziećmi.

REKOMENDACJA Zorganizowanie kampanii społeczno-informacyjnej skierowanej do społeczności lokalnej. Kampania powinna podkreślać wagę problemu zdrowia psychicznego, skupić się na metodach wczesnego wykrywania symptomów zaburzeń oraz możliwych ścieżkach wsparcia osób dotkniętych problemami psychicznymi. Możliwe, iż działania informacyjne same w sobie okażą się bardziej efektywne niż zajęcia warsztatowe — ważne jest zatem monitorowanie wyników kampanii oraz jej wpływu na liczbę osób zgłaszających się po wsparcie.

REKOMENDACJA Zorganizowanie kampanii społecznej akcentującej problem przemocy w rodzinie. Niska świadomość społeczna w zakresie konieczności przeciwdziałania i reagowania na uzależnienia i przemoc została wskazana jako słaba strona gminy w Strategii Gminy Klucze na Lata 2014-2022. Na pytanie ankietowe: *Jakie działania byłyby najskuteczniejszą pomocą dla ofiar przemocy domowej w gminie Klucze?* odpowiedź zwiększenie dostępności poradnictwa

prawnego, socjalnego i terapeutycznego wskazało 44,2% respondentów, akcje edukacyjne i szkolenia dla wszystkich, którzy bywają potrzebni na drodze wychodzenia z relacji naznaczonej przemocą: nauczycieli, policjantów, księży, członków dalszej rodziny wskazało 23%, 19,5% szeroko zakrojone akcje informacyjne o prawach przysługujących ofiarom przemocy.

REKOMENDACJA Wprowadzenie stałego, bezpłatnego wsparcia psychologicznego i terapeutycznego dla osób z problemem alkoholowym i ich rodzin.

REKOMENDACJA Wzmocnienie lokalnych organizacji pozarządowych w zakresie terapii uzależnień poprzez rozpisanie konkursu na projekty obejmujące przedmiotowo działania związane z uzależnieniami oraz finansując szkolenia i kursy dla przedstawicieli NGO z zakresu pomocy osobom z uzależnieniami.

REKOMENDACJA Utworzenie klubu abstynenckiego i grupy wsparcia na terenie gminy Klucze. Utworzenie przestrzeni do dzielenia się doświadczeniami z uzależnieniem mogłoby być odpowiedzią na niską motywację do samodzielnej decyzji osób uzależnionych do podjęcia leczenia. Wsparcie grupowe jest rozwiązaniem stosowanym z powodzeniem na całym świecie.

REKOMENDACJA Wprowadzenie regularnych zajęć profilaktycznych dla dzieci i młodzieży. Zajęcia mogłyby być cyklicznie prowadzone w szkołach i innych podmiotach zrzeszających dzieci i młodzież np. klubach sportowych.

REKOMENDACJA Wprowadzenie na terenie gminy terapii odwykowej prowadzonej przez zakontraktowanego specjalistę. W toku badania wielu respondentów badań jakościowych wskazywało, iż terapia odwykowa *praktycznie nie działa*. Pozostawia to jedynie możliwość leczenia zamkniętego, co nie zawsze jest optymalną formą pomocy dla osób dotkniętych uzależnieniem.

REKOMENDACJA Wprowadzenie holistycznego podejścia do rozwiązywania problemów rodziny. Zapewnienie odpowiedniej diagnozy

środowiskowej i objęcie wsparciem rodziny oraz osób z najbliższego otoczenia uzależnionego miałyby pozytywny wpływ nie tylko na wyjście z nałogu, ale też zapobieganie sprzężonym czy dziedzicznym uzależnieniom członków rodzin, w tym dzieci.

REKOMENDACJA Odpowiednie wsparcie psychologiczne i wychowawcze dla rodzin zastępczych. Osoby decydujące się na rodzicielstwo zastępcze, ze względu na duży poziom obciążenia obowiązkami opiekuńczo-wychowawczymi, powinny mieć zagwarantowany dostęp do psychologa lub pedagoga. Takie konsultacje wpisują się także w zakres działań, które należy podejmować, aby zapobiegać wypaleniu zawodowemu rodzin zastępczych. Potrzeba wsparcia w tym zakresie jest często lekceważona, a ryzyko zmęczenia i znużenia w przypadku osób, które podjęły się takich działań, jest bardzo realne.

REKOMENDACJA Dzieci trafiające do pieczy zastępczej z powodu zaniedbań rodzicielskich stanowią ze względu na swoją niebywale wrażliwą pozycję w społeczeństwie najłabsze ogniwo i najbardziej dramatyczny objaw całych łańcuchów dysfunkcji zarówno we własnych rodzinach, jak i w obrębie systemów edukacji, opieki zdrowotnej i pomocy społecznej. Zatem najlepszą rekomendacją będzie tutaj oczywiście **profilaktyka, działanie o kilka kroków wstecz, zanim w ogóle dzieci zaczną potrzebować takiej ekstremalnej i samej w sobie traumatyzującej formy pomocy.**

REKOMENDACJA Przechowywanie w systemowej pamięci starszych dzieci i młodzieży, które dawniej były w pieczy zastępczej, ale obecnie już nie są. Prawie nigdy powrót do rodziny pochodzenia ani osiągnięcie pełnoletniości (ani nawet pomyślna adopcja) nie kończą problemów takiej młodej osoby. Przeżycie jakiegokolwiek epizodu przemocy, poważnego zaniedbania, wypadnięcia z obowiązku szkolnego, przymusowej rozłąki z rodziną, kontaktu ze światem przestępczym itp. tworzy ryzyko znalezienia się na nierównej pozycji startu w dorosłość. W ramach CUS można wprowadzić pewnego rodzaju opiekę nad osobami pozostającymi w pieczy zastępczej, np. poprzez: wysyłanie im informacji i zaproszeń na kursy zawodowe, korepetycje, warsztaty psychologiczne, badania profilaktyczne, wycieczki, wystawy itd., zbierane z różnych miejsc, nie tylko tych oczywistych, bezpośrednio związanych z organizacją pieczy zastępczej i pomocą spo-

teczną. Mogłoby stanowić to dobry zaczątek i swego rodzaju prosty pilotaż, dzięki któremu łatwiej byłoby potem nowym pracownikom CUS układać indywidualne plany usług społecznych dla wychowanków i byłych wychowanków pieczy zastępczej.

7.1.2. REKOMENDACJE Z OBSZARU SYSTEM WSPARCIA SPOŁECZNEGO

REKOMENDACJA Utworzenie Punktu Poradnictwa Specjalistycznego.

Opisane w rozdziale 5.1.4. pomysły i sugestie mieszkańców wyrażają liczne potrzeby i oczekiwania, które dotyczą nie tylko funkcjonowania konkretnej instytucji, lecz szerzej – całego systemu usług społecznych w Kluczach. Z pewnością Punkt Poradnictwa Specjalistycznego nie będzie w stanie ich wszystkich zaspokoić – nie będzie w stanie oferować jednocześnie porad prawnych, wsparcia psychiatri, pomocy edukacyjnej, wsparcia rodzin w kryzysie oraz pomocy dla osób uzależnionych. **Należy więc zaprojektować rozwiązania w taki sposób, aby te potrzeby i oczekiwania mogły być spełniane przez szerszą sieć instytucji działających w zakresie usług społecznych.**

REKOMENDACJA Utworzenie rodzinnego domu społecznego na terenie Gminy Klucze dla osób wymagających stałej pomocy opiekuńczej. Prowadzenie rodzinnego domu społecznego mogłoby być zakontraktowane przez CUS osobie prywatnej o odpowiednich kompetencjach lub organizacji pozarządowej doświadczonej w obszarze pomocy społecznej.

REKOMENDACJA Proaktywne podejście do rozwiązania problemu bezrobocia. Dobrą praktyką może być wprowadzenie regularnego doradztwa zawodowego dla uczniów szkół. Edukacja od najmłodszych lat na tematy związane z rozwijaniem własnego potencjału na rynku zawodowym może przyczynić się do ułatwienia znalezienia pracy w przyszłości.

REKOMENDACJA Doradztwo zawodowe dla osób, które znajdują się w trudnej sytuacji społecznej lub ekonomicznej. Doradztwo takie, w razie potrzeby, powinno być wsparte pomocą psychologiczną.

REKOMENDACJA Zbyt mała liczba miejsc w żłobkach oraz ogólny problem z niedoborem profesjonalnej opieki nad dziećmi sugeruje,

że optymalnym rozwiązaniem byłoby oferowanie szeregu szkoleń związanych z pracą z najmłodszymi. Osoby posiadające odpowiednie uprawnienia i kwalifikacje, po szkoleniach mogłyby zapewniać prywatną opiekę dla dzieci na terenie Klucza.

REKOMENDACJA Utworzenie Środowiskowego Domu Samopomocy Typu D na terenie gminy Klucze.

7.1.3. REKOMENDACJE Z OBSZARU OCHRONA ZDROWIA I ŚRODOWISKA

REKOMENDACJA Przeciwdziałanie wypaleniu zawodowemu w sektorze opieki zdrowotnej na terenie gminy Klucze oraz wsparcie personelu w podnoszeniu kompetencji komunikacyjnych oraz z zakresu obsługi pacjenta. Na terenie kraju funkcjonuje szereg firm oferujących szkolenia (zarówno dla pracowników, jak i dla przełożonych, kierowników czy działów HR) w zakresie radzenia sobie ze stresem w miejscu pracy (lub redukcji go dla innych) czy pielęgnowania uważności na własne przeżycia i potrzeby w kontekście pracy. Istnieją nawet oferty dedykowane dla pracowników opieki medycznej i zaplecze naukowe z tym związane²³.

REKOMENDACJA Wsparcie placówek ochrony zdrowia w gminie Klucze w zakresie aktualizacji procedur rejestracji na wizyty lub badania oraz oczekiwania w kolejkach na miejscu w placówkach tak, aby były one zorientowane na potrzeby zarówno lekarzy, jak i pacjentów. Należy przez to rozumieć poszanowanie cudzego czasu i minimalizowanie ekspozycji na agresję, przykrości czy stres.

REKOMENDACJA Zwiększenie wsparcia dla seniorów, osób niepełnosprawnych oraz ich rodzin poprzez zapewnienie domowych wizyt lekarskich i opieki pielęgniarskiej dla najbardziej potrzebujących. Wsparcie powinno objąć również szkolenia i spotkania edukacyjne, podejmujące temat opieki nad osobą starszą lub niepełnosprawną w domu.

23 Np.: Oferta Centrum Profilaktyki Stresu i Wypalenia Zawodowego przy Instytucie Zarządzania w Ochronie Zdrowia na Uczelni Łazarskiego, <https://izwoz.lazarski.pl/centrum-profilaktyki-stresu-i-wypalenia-zawodowego/oferta/> (dostęp: 15 XI 2021).

REKOMENDACJA Dofinansowanie podróży i wizyty prywatnej u psychiatry dziecięcego w Krakowie lub Katowicach, ewentualnie konsultacji online (część pacjentów psychiatrycznych przyznaje, że ich dostęp do konsultacji zwiększył się w czasie pandemii ze względu na rosnącą akceptację telewizyt). Takie wizyty mogłyby zapewnić okresową kontrolę decyzji, które należą do lekarza specjalisty, jak przepisywanie leków czy kierowanie do oddziału szpitalnego. Docelowy model systemu ochrony zdrowia psychicznego dzieci i młodzieży, zaproponowany przez Ministerstwo Zdrowia, ma umożliwić prowadzenie pomocy dla dzieci i rodzin na odpowiednich poziomach referencyjności w każdym powiecie (Ośrodek Środowiskowej Opieki dla Dzieci i Młodzieży) i województwie (Ośrodek Wysokospecjalistycznej Całodobowej Opieki Psychiatrycznej)²⁴. Pozwoli on odciążyć Poradnie Pedagogiczno-Psychologiczne i stworzyć nowe rozwiązania w zakresie dostępu do psychiatry i psychologa dziecięcego.

REKOMENDACJA Rozwój Punktu Poradnictwa Specjalistycznego w ramach współpracy z specjalistami, których kompetencje pozwolą np. wspierać rodziców, którzy mają problemy wychowawcze lub osoby, których problemy są związane z kryzysem zdrowia psychicznego (psycholog, pedagog, psychiatra, logopeda). Rolą takiego łatwo dostępnego specjalisty byłaby wstępna identyfikacja problemów oraz doradzanie i pokierowanie, co należy zrobić dalej, gdzie szukać pomocy, jak ją zorganizować.

REKOMENDACJA Realizacja Programu Ochrony Zdrowia Psychicznego dla Mieszkańców gminy Klucze, którego nie udało się dotychczas uruchomić.

REKOMENDACJA Rozwijanie i poszerzanie działań z obszaru profilaktyki i edukacji zdrowotnej. Miasto może np. wspierać NGO organizujące aktywności ruchowe dla różnych grup (młodzież, seniorzy, itd.) lub uruchomić programy finansowania umożliwiające rozpoczęcie takiej działalności oraz premiować i aktywnie zachęcać do uwzględnienia komponentu profilaktyki zdrowotnej nawet w podmiotach, które do tej pory miały nieco odmienny profil działalności (np. utworzenie sekcji dla seniorów lub osób dorosłych w sportowych klubach i stowarzyszeniach sprofilowanych na młodzież).

²⁴ Zob. wiadomość na stronach rządowych – Nowy model ochrony zdrowia psychicznego dzieci i młodzieży, 10 I 2020, <https://www.gov.pl/web/zdrowie/nowy-model-ochrony-zdrowia-psychicznego-dzieci-i-mlodziezy> (dostęp: 16 XI 2021).

REKOMENDACJA Unowocześnienie form komunikacji z mieszkańcami. Dzięki usprawnieniu i poszerzeniu kanałów komunikacji z mieszkańcami gminy Klucze (media społecznościowe, medialne kampanie informacyjne) umożliwi się dotarcie informacji o akcjach profilaktycznych i edukacyjnych do szerszego grona zainteresowanych.

REKOMENDACJA Włączenie osób niepełnosprawnych fizycznie oraz ich opiekunów w decyzje o zabudowie miasta, o inwestycjach publicznych. Więcej budynków niż obecnie powinno być dostosowanych do potrzeb osób niepełnosprawnych fizycznie. Przeszkody te powodują, częściowe wykluczenie osób niepełnosprawnych z przestrzeni społecznej. Barrierami nie do pokonania dla niepełnosprawnych są często elementy trudno dostrzegalne dla osób w pełni sprawnych. Lokalnym przykładem mogą być krawężniki i rynienki odpływowe, w które wpadają koła wózka. Brakuje również przystosowań dla osób niepełnosprawnych w placówkach publicznych.

REKOMENDACJA W przypadku dzieci niepełnosprawnych i nieneurotypowych kluczowe jest również rozwijanie umiejętności i kompetencji osób, które się nimi opiekują, a niekoniecznie są specjalistami. Przede wszystkim, należy myśleć o rodzicach, opiekunach, nauczycielach. W tym zakresie rekomendowane są zwłaszcza działania takie jak:

- Organizacja warsztatów dla rodziców dzieci z niepełnosprawnościami dot. poszczególnych kompetencji związanych z domową opieką nad dzieckiem.
- Zapewnienie przestrzeni i animowanie cyklicznych, integracyjnych spotkań dzieci niepełnosprawnych i ich rodziców lub osób dorosłych z niepełnosprawnościami. Takie spotkania stanowią miejsce wymiany wiedzy, a także pozytywnie wpływają na dobrostan, budując poczucie wspólnoty.

REKOMENDACJA Wyjście do lokalnych przedsiębiorców z akcją informacyjno-edukacyjną nt. sytuacji osób niepełnosprawnych oraz ich możliwości jako potencjalnych pracowników. Celem tej akcji powinno być niwelowanie zjawisk takich jak brak wiedzy lub mylne przekonania, które sprawiają, że przedsiębiorstwa nie przyjmują osób z niepełnosprawnościami do pracy.

REKOMENDACJA Aktywna rola gminy w procesie wymiany źródeł ciepła na bardziej ekologiczne. Mieszkańcy powinni mieć możliwość poczuć solidarność ze strony władz — zarówno ci, którzy z ubóstwa i bezradności łamią przepisy albo przekraczają terminy wymian, jak i ci, którzy robią wszystko, jak należy, i nie chcą doświadczać negatywnych skutków działania innych. Aby osiągnąć taki efekt, konieczna jest efektywna i kulturalna komunikacja z mieszkańcami, wykreowanie wspólnego celu i dobranie środków jego osiągnięcia pod różne grupy obywateli. Oprócz ogólnej edukacji skuteczne może być **indywidualne doradztwo, incentywizacja termomodernizacji, upublicznianie rosnących postępów dla wykreowania poczucia pilności, uzupełnienie systemu dopłat, zebranie bazy firm zajmujących się termomodernizacją, instalacjami słonecznymi etc. czy nawet rozważenie rozwiązań spółdzielczych** — wszystko zależy od zasobów, jakie można na to przeznaczyć, możliwości zlecenia niektórych działań organizacjom pozarządowym, dostępności fachowców oraz nastrojów społecznych w gminie. Dodatkowym działaniem, nieobciążającym w żaden sposób mieszkańców, byłoby lobbowanie (najlepiej z innymi gminami) za przyjęciem zdecydowanych przepisów anty-smogowych na poziomie wojewódzkim. Zazwyczaj w ślad za takimi decyzjami idą też programy wspomagające cały proces, również finansowo, dzięki którym Klucze mogłyby zyskać pomoc.

REKOMENDACJA Wprowadzenie kontroli i kar dla osób, które spalają materiały nieprzeznaczone do tego. Oto niektóre z wypowiedzi mieszkańców pojawiających się podczas konsultacji społecznych: *Aktywne działanie w odpowiedzi na zgłoszenia nagminnego spalania śmieci w piecach, Zapobieganie dzikim wysypiskom śmieci, kontrola palenisk i segregacji śmieci, Możliwość anonimowego zgłaszania nielegalnego wyrzucania śmieci oraz uciążliwego spalania przez mieszkańców gminy.*

REKOMENDACJA Zaangażowanie władz gminy w rozpowszechnianie informacji o programach dofinansowań wymiany urządzeń grzewczych na bardziej ekologiczne oraz pomoc w wypełnianiu formalności. Podczas konsultacji pojawiły się takie wypowiedzi jak: *Słaba dostępność informacji, brak plakatów o programach, które realizuje gmina i o jakie fundusze można się starać, Więcej programów i dofinansowania wymiany pieców, Zapomogi na ekologiczne paliwa, dotacje dla osób, które chciałyby założyć solary, fotowoltaikę, etc.*

7.1.4. REKOMENDACJE Z OBSZARU AKTYWNOŚĆ OBYWATELSKA, EDUKACJA, KULTURA I SPORT

REKOMENDACJA Unowocześnienie form komunikacji na linii mieszkańcy-władze lokalne. Należy poprzez różne kanały i formy docierać z informacją do mieszkańek i mieszkańców, aby zainteresować ich do uczestnictwa w sprawach samorządu. Zwłaszcza w kierunku młodzieży warto zwrócić uwagę na dotarcie do nich drogą internetową.

REKOMENDACJA Zwiększenie uczestnictwa młodzieży w podejmowaniu decyzji publicznych. Po pierwsze edukowanie dzieci i młodzieży dlaczego aktywność obywatelska jest ważna, np. za pomocą warsztatów czy organizowania dni otwartych w samorządzie. Dalej wspieranie udziału młodych w kształtowaniu przestrzeni publicznych, w tym w pracach nad miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego.

REKOMENDACJA Zachęcanie szkół do współpracy z NGO. W celu włączenia przedstawicieli tych ostatnich w standardowe zajęcia, ale i zapewnienia uczniom szerszej oferty aktywności pozalekcyjnych, w tym o charakterze wyrównawczym; szkoły mogłyby przed rozpoczęciem każdego semestru lub roku akademickiego rozpisywać konkursy na zorganizowanie danego przedsięwzięcia.

REKOMENDACJA Organizowanie Dni Kariery w placówkach gminnych (np. Biblioteki Publicznej). Spotkania miałyby na celu inspirowanie młodzieży w jakich kierunkach mogą się kształcić, aby zapewnić im formę wsparcia poradnictwa zawodowego oraz wykorzystać potencjał gospodarczy gminy.

REKOMENDACJA Wskrzeszenie dawnych festiwali, w nowej odsłonie. Warto wypracować je w taki sposób, aby zarówno budżet gminy udźwignął cykliczne organizowanie tych przedsięwzięć, jak i poprzez sentyment zachęcić mieszkanki i mieszkańców do uczestnictwa w nich.

REKOMENDACJA Organizowanie warsztatów dla różnych grup wiekowych. W tym mogłyby pomóc różne stowarzyszenia działające na terenie gminy, wykorzystując przestrzeń instytucji kulturowych.

Dobłą praktyką byłoby w tym również postawienie na współpracę międzypokoleniową, aby zaangażować jak największą grupę mieszkańców i mieszkańców.

REKOMENDACJA CUS powinien koordynować przedsięwzięcia kulturalne w taki sposób, aby informacja o nich docierała do jak największej liczby mieszkańców. Wtedy łatwiej będzie znaleźć taką ofertę, która będzie najbliższa ich zainteresowaniom. Ponadto warto rozszerzyć tę koordynację, o podsyłanie do instytucji kulturalnych zapotrzebowania na różne przedsięwzięcia, np. wspomniana wcześniej potrzeba organizacji przedstawień teatralnych, opracowanych przez chętne grupy mieszkańców. Dzięki temu miasto samo mogłoby wzbogacać swoją ofertę kulturalną poprzez angażowanie mieszkańców, a niekiedy zapraszając artystów z zewnątrz, którym trzeba zapłacić.

REKOMENDACJA Stworzenie zintegrowanego, przejrzystego i systematycznie aktualizowanego systemu informacji turystycznej online. CUS powinien pełnić rolę informatora dla interesariuszy, aby mogli dowiedzieć się, w którym miejscu albo w jakiej organizacji i w jakiej cenie mogą wykonywać aktywność turystyczną. Dzięki temu odpowiednio dopasowane usługi docierałyby do odpowiednich osób.

7.2. Rekomendacje systemowe

7.2.1. KOMUNIKACJA I PRZEPIY W INFORMACJI W GMINIE

Zdaniem mieszkańców, Klucze to oaza aktywności społecznej, której najstarszym elementem jest brak skoordynowania. Społeczność gminy Klucze posiada cechy, które są bardzo cenne w kontekście usług społecznych, a które występują w mniejszym stopniu w wielu innych wspólnotach samorządowych, zwłaszcza w większych miastach. Jest społecznością, w której wielu ludzi się zna wzajemnie, władze i urzędnicy również są raczej dobrze znani wielu mieszkańcom. **Ma spory potencjał samopomocowy i funkcjonują w niej oddolne mechanizmy niskopoziomowego wsparcia.** Mimo wielu cennych zasobów, takich jak lokalne stowarzyszenia i kluby, stanowiących o spójności wspólnoty i zaufaniu społecznym, bardzo potrzebne jest w gminie zintensyfikowanie i poprawa jakości szeroko

pojętej komunikacji na poziomie instytucjonalnym oraz centralny system koordynacji prowadzonych w gminie działań. Przez komunikację w gminie rozumie się tutaj szczególnie:

- przepływ informacji od władz i instytucji do mieszkańców,
- przepływ informacji od mieszkańców do władz i instytucji,
- przepływ informacji i zasobów pomiędzy instytucjami,
- tworzenie przez władze i instytucje jak najlepszych warunków dla komunikacji i inicjatyw obywatelskich, oddolnych,
- przepływ ludzi i usług społecznych, z naciskiem na dostępność, mobilność, możliwości transportowe.

Konieczność poprawy komunikacji na poziomie publicznym warunkowana jest takimi czynnikami, jak **(1) samą rolą i misją instytucji państwowych w życiu lokalnego społeczeństwa** oraz **(2) przemianami społecznymi charakterystycznymi dla późnej nowoczesności.** Jest to konieczność poniekąd odwrotna wobec tych obserwowanych w niektórych większych miastach, gdzie raczej należy pracować nad komunikacją bezpośrednią pomiędzy mieszkańcami, możliwością zmobilizowania oddolnego i przełamaniem anonimowości.

Samorządy są kluczowym elementem w tej układance, nawet jeśli nie prowadzą bezpośrednio niektórych instytucji, np. przychodni lekarskich. Na poziomie gminnym niezbędne jest więc rozpoznawanie potrzeb, skuteczne docieranie z informacją o tym, jakie usługi i wsparcie są dostępne i gdzie, ułatwianie korzystania z usług i wsparcia, ułatwianie działań samopomocowych i aktywności obywatelskiej, znoszenie barier transportowych, architektonicznych i komunikacyjnych (w tym biurokratycznych i psychologicznych).

7.2.2. MAPA SYSTEMU USŁUG SPOŁECZNYCH W KLUCZACH

Ułatwieniem w funkcjonowaniu całego systemu usług społecznych w gminie oraz koordynacji usług przez CUS mogłoby być stworzenie **mapy systemu usług społecznych w Kluczach.** Mapa ta pokrywałaby wszystkie podmioty i świadczone przez nie usługi społeczne na te-

renie gminy oraz połączenia między nimi, co ułatwiłoby **holistyczne podejście** do rozwiązywania problemów społecznych danego klienta oraz jego otoczenia (**podejście środowiskowe**). Mapa pokazywałaby krokowo możliwe ścieżki wsparcia oraz modelowe działania, które poszczególne podmioty mogą podjąć w przypadku wystąpienia danego problemu u mieszkańca/mieszkanki. Mapa ta ułatwiłaby również pracownikom CUS opracowywanie indywidualnych planów usług społecznych. W przypadku upublicznienia mapy np. na stronie internetowej CUS, mieszkańcy gminy dostaliby całościową informację o systemie usług społecznych w gminie.

7.2.3. POWOŁANIE RADY ORGANIZACJI POZARZĄDOWYCH PRZY CUS

W zakresie obiegu informacji między instytucjami gminnymi i organizacjami pozarządowymi pomocne byłoby powołanie przy CUS **Rady Organizacji Pozarządowych**. Ta nieformalna grupa mogłaby spotykać się cyklicznie by zapewnić synergę działań oraz odpowiedni przepływ informacji, dotyczących trwających i planowanych projektów, potrzeb społecznych, sytuacji poszczególnych klientów czy priorytetowych działań z obszaru usług społecznych. Ważne byłoby zapewnienie udziału w Radzie przedstawicielom podmiotów ze szczebla powiatowego, takich jak Powiatowy Urząd Pracy oraz PCPR w Olkuszu.

8. Spis tabel i wykresów

1. Tab. 1. Przeciwdziałanie bezrobociu w latach 2015-2020. BDL GUS.
2. Tab. 2. Rozwój mieszkań chronionych w gminie Klucze. Raport o stanie gminy Klucze za 2020, Klucze 2021, s. 6.
3. Wykres 1. Ocena usług opiekuńczo-wychowawczych w gminie. Badania własne.
4. Wykres 2. Działania na rzecz uzależnionych i ich rodzin w gminie Klucze. Badania własne.
5. Wykres 3. Formy pomocy dla rodzin zastępczych w gminie Klucze. Badania własne.
6. Wykres 4. Ocena działających ośrodków i usług związanych z reintegracją zawodową i społeczną. Badania własne.
7. Wykres 5. Ocena usług dotyczących mieszkalnictwa w gminie Klucze. Badania własne.
8. Wykres 6. Obszary funkcjonowania ochrony zdrowia wymagające rozwoju i poprawy w gminie Klucze. Badania własne.
9. Wykres 7. Usługi ułatwiające osobom starszym i z niepełnosprawnościami oraz ich rodzinom codzienne życie oraz pełniejszy udział w życiu społecznym. Badania własne.
10. Wykres 8. Typy aktywności lokalnej na terenie gminy Klucze wymagające wsparcia lub utworzenia. Badania własne.
11. Wykres 9. Motywacja do zaangażowania się w życie miasta. Badania własne.
12. Wykres 10. Ocena systemu edukacji publicznej w gminie Klucze. Badania własne.
13. Wykres 11. Najważniejsze problemy dotyczące oświaty na terenie gminy Klucze. Badania własne.
14. Wykres 12. Ocena wyposażenia placówek oświaty. Badania własne.
15. Wykres 13. Ocena sytuacji związanej z kulturą i wydarzeniami kulturalnymi na terenie gminy Klucze. Badania własne.
16. Wykres 14. Dostępność miejsc i wydarzeń związanych z kulturą w gminie Klucze. Badania własne.
17. Wykres 15. Miejsca uprawiania sportu. Badania własne.
18. Wykres 16. Dostępność miejsc uprawiania sportu w gminie Klucze. Badania własne.
19. Wykres 17. Turystyka na terenie gminy Klucze. Badania własne.

9. Zespół

Diagnoza została przygotowana przez firmę **Swarmcheck sp. z o.o.**, specjalizującą się w metodach wspomagania dyskusji i prowadzeniu badań społecznych ([zob. https://swarmcheck.pl/](https://swarmcheck.pl/)).

Zespół składał się z niżej wymienionych specjalistek i specjalistów.

DESK RESEARCH

Arkadiusz Olszewski

Łukasz Klejner

Tomasz Cyganowski

Agnieszka Proszewska

BADANIA ILOŚCIOWE

Agnieszka Proszewska

Jakub Zygucki

Jan Cieślak

Krzysztof Turek

Tomasz Cyganowski

BADANIA JAKOŚCIOWE

Tomasz Cyganowski

Łukasz Klejner

Agnieszka Proszewska

TEKST DIAGNOZY

Agnieszka Proszewska

Łukasz Klejner

Tomasz Cyganowski

Krzysztof Turek

Jan Cieślak

ORGANIZACJA I REKRUTACJA

Tomasz Cyganowski

Renata Jach

Łukasz Klejner

Jakub Zygucki

Marcin Woźniak

OPRAWA GRAFICZNA

Barbara Kosakowska-Bednarz

WWW.SWARMCHECK.AI